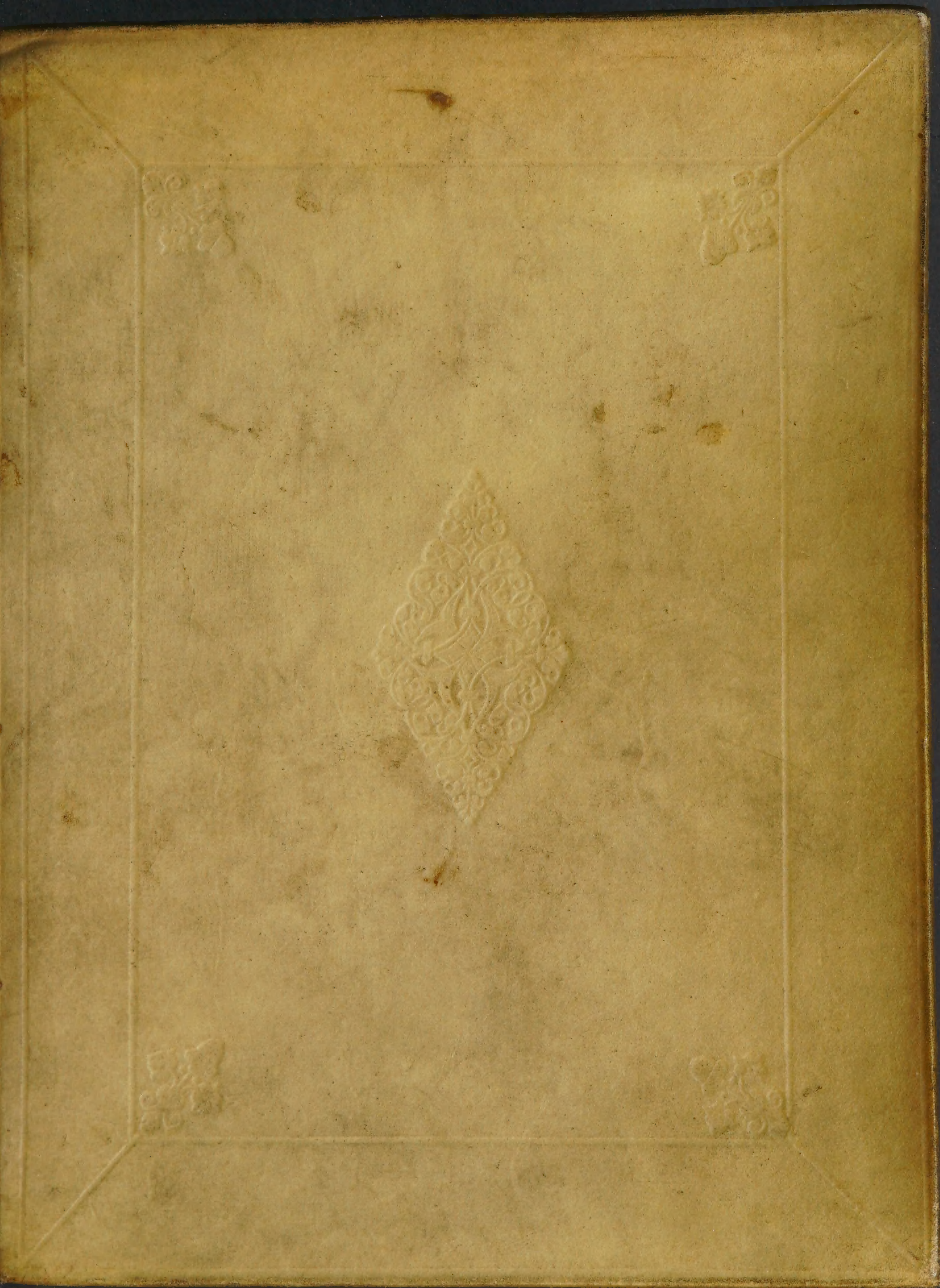

HISTORIA

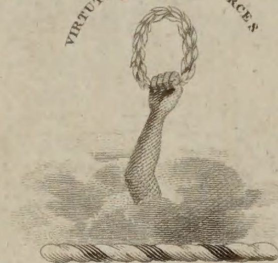
DE[illegible]RUM

[illegible]

VIRTUTIS REGIA MERCES

HISTORIA
DEORVM
FATIDICORVM:
CVM EORVM ICONIBVS.

Mussard

HISTORIA

DEORVM FATIDICORVM, VATVM, SIBYLLARVM, PHOEBADVM,

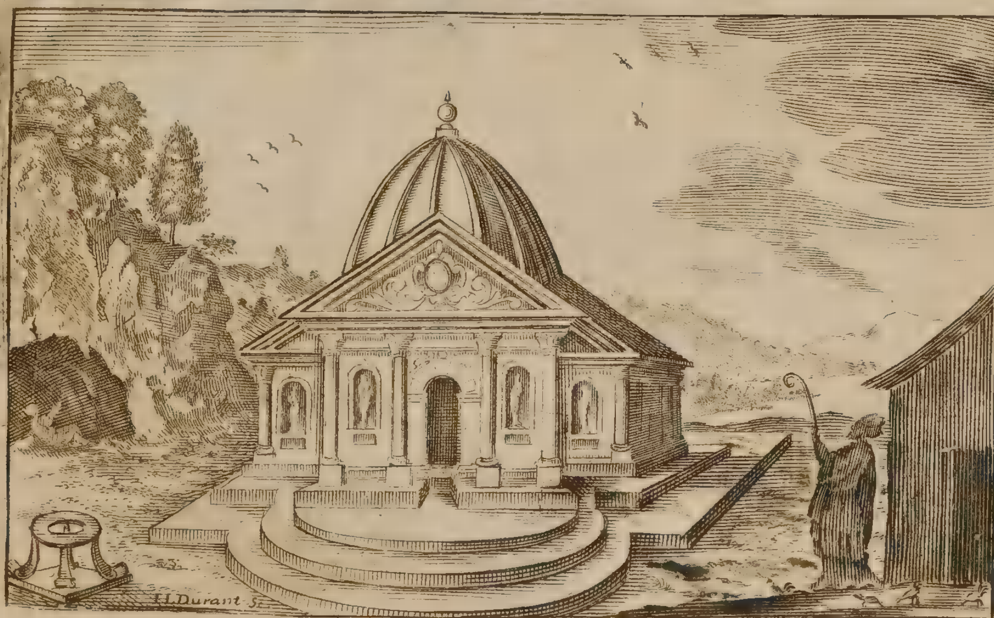
APVD PRISCOS ILLVSTRIVM:

Cum eorum ICONIBVS.

Præpoſita eſt diſſertatio

DE DIVINATIONE ET ORACVLIS.

P. Mussard

COLONIÆ ALLOBROGVM,

Sumptibus PETRI CHOVËT.

M. DC. LXXV.

Dn. *** AMICO Pl. C. P. MVSSARDVS S. D.

CVM inter nos incidiſſet nuper ſermo, de variis præſtigiis quibus Cacodæmon miſeros olim mortales faſcinabat; diximus errorem non mediocriter promoviſſe, quod de rebus futuris per oracula, hariolos & ſagas, pronunciare impurus ille ſpiritus attentavit.

Quanquam enim iſta emunctioris naris homines non fecerint flocci; Peripatetici inprimis qui Ariſtotelem ſecuti, Sibyllas, Pythoniſſas; atque adeò Enthuſiaſtas omnes, mente lymphata furere, aut atra bile commotas, nonnulla præſagire credebant: hi tamen erant ſcholarum duntaxat ſuſurri, quos in publicum edere piaculum fuiſſet: quippe perſuaſiſſimum erat vulgo, mulieres eiuſmodi Deo plenas eſſe, ipſumque Iovis vel Apollinis numen, præſens illis adeſſe. Iſtud enim non mediocriter animos percellebat, nec pa-

rum ad Divinitatem accedere videbatur, non modò quæ præſentia ſunt & velut in oculis poſita cernere, ſed eventus futuri caligine obvolutos & procul diſſitos, proſpicere.

Itaque poſtquàm hanc ſententiam ſermonibus aliquot agitaſſemus, operæ pretium facturum dixiſti, qui iſta ſcripto conſignaret; méque ad id audendum exciviſti. Sanè quanquàm id mihi non ſumo, vt aliquid à me expectatione tua dignum, præſtari poſſe ſperem; onus tamen non detrectavi, vel maximè eo nomine vt tibi obſequar; tum etiam vt dum humaniora ſtudia, quibus in adoleſcentia aliquantùm deditus fui, recolo & memoria repeto, operam non omninò inutilem aut ingratam publico navem. Nec me ab inſtituto dimovit, quod ſçio hoc argumentum luculenter à Doct. Boiſſardo fuiſſe pertractatum. Nam & perrarus eſt eius liber, magníque voluminis ac precij; & in non paucis ab illo nunc diſſentiunt Docti, ex quo facem prætulerunt magni Viri, Blondellus, Obſopæus, Voſſius. Nimium enim ille tribuit ſcientiæ

Dæmonum;

Dæmonum; pſeudepigrapha pro genuinis exoſculatur; & quæ diu poſt rerum eventus à quibuſdam Chriſtianis, conſilio fortè non malo, ficta ſunt, ea à Sibyllis, multis retrò ſeculis, prædicta eſſe opinatur. Satis multa præterea hîc nova reperient Lectores, vt huius lectionis eos non pigeat. Commodùm verò offendi in Bibliopolio *D. Petri Chouët*, (hominis promovendæ rei literariæ cupidiſſimi) varias effigies, æri ſatis eleganter inciſas, Deorum, Vatum, Sibyllarum, & Phœbadum, quæ huic opuſculo illuſtrando non parùm conducent.

Rem totam hoc ordine diſpoſui. Præmiſi brevem diſſertationem de Divinatione & Oraculis, déque variis modis quibus Dæmones futurorum præſcij eſſe poſſunt. Tum ſubjeci hiſtoricam narrationem Deorum & Vatum, in qua quæ de iis maximè memorabilia produnt veteres Scriptores, propoſui. Tu hunc qualemcunque conatum, æqui boníque conſulito, méque tui amantiſſimum amare perge. Vale.

ΜΟΧΘΕΙΝ ΑΝΑΓΚΗ·ΤΟΥϹ ΘΕΛΟΝΤας ΕΥΤ

DE RERVM FVTVRARVM *PRÆCOGNITIONE*, Vaticinatione, & Oraculis.

OGNITIONEM & rerum futurarum prædictionem, vnius Dei ius præcipuum eſſe, omnes conſentiunt. Hinc fit vt vulgò ἔνθεοι, *i.e. Divini* appellentur, qui futurorum profitentur ſcientiam; quia quod ſibi arrogant, tanto intervallo ſuperat ingenij humani captum, vt prorſus ignoretur ab ijs qui non ſunt θεοδίδακτοι. Eſſe tum in rebus naturalibus, tum in moralibus, quædam futurorum eventuum præſagia, nemo diffitetur; qualia ſunt de quibus Chriſtus Matthæi 24. *Quum ramus teneraſcit & folia germinant, noſtis propè*

esse æstatem. Item Matth. 16. *Quando serum est diei, dicitis, Serenitas erit, rubet enim cœlum.* Possunt sanè homines, multòque magis Dæmones, coniectura augurari multarum rerum eventus, ex earum indicijs quasi prodromis. Ejusmodi sunt omnes illæ prædictiones quibus sibi famam compararunt Pseudoprophetæ apud Ethnicos & Mahometanos, aliiq́; omnes qui vel solis ingenij viribus, vel impulsu Cacodæmonum inspirati sunt. Verùm vnius Dei est, ea prænoscere quæ non à naturæ statis legibus, sed à voluntate sua, aut libero hominis arbitrio pendent; vt mysteria supernaturalia, nec-non gubernationes & mutationes Regnorum ac Rerumpublicarum, (sunt enim corda Principum in manu Dei, qui solus illa versat vt libet;) Item quæ pendent ex arbitrij humani libertate; vt quid cras sim facturus vel cogitaturus. Solus, inquam, Deus ea prænoscit ab æterno, solusq́; per Prophetas prænunciare potest; idque non aliquot mensibus aut annis, sed innumeris ante eventum seculis, cùm nullæ causæ aut vestigia animadvertebantur; nec obscurè aut titubanter, sed claris & apertis verbis. Ideóque hoc sibi vni vindicat apud Esaiam, vbi de eiusmodi prædictionibus

nibus verba faciens, iubet istâ notâ explorari Deos Paganorum: *Annuntiate*, inquit, *quæ futura sunt, & sciemus quod Dij estis.* Dum enim illos sic prouocat, clarè ostendit istam quam illis denegat, sibi vni competere præscientiam. Hoc, solo naturæ lumine agnouerunt Ethnici, *Si enim homines quoque res omnes post futuras præcognoscerent*, inquit Fauorinus apud Gellium, *tollitur quod maximè inter Deos & homines differt.* Gell. l. 14 c. 1. Ac sanè, vtcunq; Vatum prædicta, & commentitiorum Deorum oracula iactauerint Gentes, nulla tamen, si ad hanc normam exigantur, genuina comperies. Dederunt scilicet consilia ambigua, & responsa perplexa ac dubia, super pugnæ alicuius eventu; super excidio Imperii cuiusdam vel Reipublicæ; morte aut sanatione ægroti, aliisque eiusmodi casibus, quorum prognostica in causarum proximarum dispositione, Dæmonibus cernere promptum erat. Sed nullum legas qui ante quingentos aut sexcentos annos, eventum aliquem clarè & certò prænunciauerit. Solius Dei est, & eorum quibus eius Spiritus lumen affulsit, in abdita seculorum penetrare, & futura eadem perspicuitate & certitudine, ac si præsentia aut præterita essent, enunciare.

Vnde patet Veteris&Noui fœderis Scriptores, non à ſpurijs iſtis & fictis Diis, qui Gentibus impoſturis ſuis illuſerunt, afflatos eſſe; ſed à ſummo & vero illo Deo qui ſupremus eſt Dominus ac Moderator omnium temporum & partium Orbis, cuiuſq; ſcientia & eſſentia ſunt infinitæ. Diuini enim hi Authores, innumera prædixerunt, quæ neque acies mentis humanæ, neque Dæmonum ſagacitas pervadere valebat: Exempli gratia, ortum & futuram ſortem multorum virorum ac Imperiorum, fraudes Hæreticorum, Antichriſti impoſturas, ſuperbiam ac furores, aliaq; innumera; quatuor, quinque, ſex, ſeptem, octo &c. ſeculis ante euentum.

Meritò itaque Moſes dehortatur populum, ne credat Pſeudoprophetis qui eum auocare ſtudent ad Deos alienos, etiamſi contingat vt ea quæ prædixerunt reverà eveniant; *Quia Deus id permittit quò nos probet an ipſum timeamus*; Monetq; *ne quis diſcat Aſtrologiam, aut ab Aſtris ſibi timeat, quæ ſunt vanæ leges infidelium.* Quanquam enim in prævisione futurorum non ſemper fallantur Dæmones eorumq; Miniſtri, ſemper tamen eò dirigunt ſua vaticinia, vt fallant, & homines ab vnius Dei legitimo cultu

cultu avocent, atque ad se alliciant.

Verùm quanquam solus Deus ex se & per se, omnia futura cognoscit, eaq; certò prædicit; Satan tamen eius operum æmulus, mirè miseris mortalibus illusit responsis suis, quibus illis plurima eventura prænunciavit, quorum nonnulla evenerunt. Vt cùm Theagenes Mathematicus, Octauio prædixit imperium, tanta fiducia, vt statim atque genituram suam illi Octauius edidit, exiliverit Theagenes, eumq; adoraverit. Eiusmodi fuit prædictio Trasylli, qui mortem sibi instare Tiberio dixit, quam reverà hic illi, re cum nullo communicata moliebatur. Tale præsagium ipsius Tiberij de Sergio Galba tum Consule, quem accitum, vt verbis Taciti vtar, & diuersis sermonibus pertentatum, postremò verbis Græcis in hanc sententiam allocutus, *Et tu Galba quandoque degustabis imperium*; seram ac breuem potentiam significans, scientia Chaldæorum artis, quam à Trasyllo magistro habuit. (Suetonius hoc præsagium non Tiberio, sed Augusto tribuit; nec de Galba Consule, sed puero. Verùm à Tacito stant Iosephus & Dio.) His subnecti potest Ascletarionis vaticinium, qui Domitiani proximam cædem prædixit, de

Suet. in August. c. 94.

Tac. Ann. l6

Dio lib. 55.

quo Suetonius: *Hunc*, inquit, (Aſcletarionem Mathematicum) *delatum, nec inficiantem iactaſſe ſe quæ providiſſet ex arte; ſciſcitatus eſt Domitianus quis ipſum maneret exitus, & affirmantem, vt brevi laceraretur à canibus; interfici quidem ſine mora, ſed ad coarguendam temeritatem artis, ſepeliri quoque accuratiſſimè imperauit. Quod cùm fieret, evenit vt repentina tempeſtate deiecto funere, ſemiuſtum cadauer diſcerperent canes.* Addi poſſent alia exempla eorum, quibus ſummæ dignitates prædictæ ſunt ab Oraculis & Aſtrologis.

Hîc igitur obſeruandum, futura bifariam cognoſci poſſe, aut in ſe ipſis, aut in ſuis ipſorum cauſis. In ſe ipſis cognoſcuntur, cùm perinde certò prævidentur quæ nondum ſunt, ac ſi iam præſentia & in conſpectu poſita viderentur. Hoc modo Deus prævidet omnia ex ſe ſuóque proprio ſpiritu; eius item Prophetæ & Apoſtoli, varia prænoverunt, non ex ſuo proprio, ſed ex afflatu diuini ſpiritus. In ipſorum verò cauſis præcognoſcuntur res futuræ, cùm ex inſpectione cognitionéque præſentium cauſarum, colligitur tales futuros effectus. Sic agricola cùm florem oleæ videt, baccam quoq; ſe viſurũ putat, non ſine ratione ille quidem, ſed nonnunquam tamen fallitur.

Sic

Sic insidias Imperator, tempestates gubernator, sæpè provident. Sic Medici suas habent prognoseis, id est artificiosas cognitiones futurorum eventuum & mutationum in morbis, constantes certis signis, habentibus connexionem naturalem cum re significata: earumq; ope cognoscunt, vtrùm æger à morbo sit evasurus, vel illius vi periturus. Habent enim suos effectus morbi, qui symptomata vulgò dicuntur, ex quorum diversitate manifestum fit artis regularum & præceptorum gnaris, quis ægritudinis eventus sit sperandus. Signa tamen illa, fatentibus ipsis Magistris, & ipsâ teste experientiâ, non sunt adeò certa quin fallant aliquando: Ideòque vetus sermo verus, *Præstare à sexaginta Medicis, quàm Triumviris capitalibus damnari & morti addici.* Habent etiam Astronomi coniectationes suas, siue iudiciariam ex Astris mathesin, quâ ex constantissimo syderum cursu & motu, varia provident Sic Solis defectiones, itemq; Lunæ, prædicunt in multos annos; Planetarum stationes, retrogradationes, aspectus, coniunctiones, oppositiones & similia, ex artis principiis veris & immutabilibus, norunt. Hinc ortæ Ephemerides. Verùm quàm certa est Astronomia,

tam vana & fallax Aſtrologia, quæ prædicit effecta euentuum futurorum non neceſſariorum, ſed contingentium. Poteſt quidem Aſtrologus ex Lunæ & Solis vario colore & alijs phænomenis, ventorum, pluviarum, ſerenitatis & eiuſmodi viciſſitudinis tempeſtatum eventus probabiliter prædicere, quia vtplurimùm hæc accidunt. Hinc Arati, Heſiodi, Ciceronis, Virgilij, aliorumq; de Phænomenis carmina: ſed ſæpè ob peculiares aliquas cauſas hominibus ignotas, impediuntur hi effectus: Ideóque quotidie videmus quantùm aberrent Aſtrologi cùm totius anni reuolutiones, belli & pacis eventus, pluvias aut ſiccitatem, frigus & calorem, frugum vbertatem vel inopiam, morbos, aliaq; prædicere attentant.

Suas præterea habent coniectationes probabiles, Nautæ, Paſtores, Lignatores, Phyſiognomi, Chiromantes, & Oneiropolæ; qui ex Elementis, Meteoris, Plantis, Brutis, lineamentorum inſpectione, ſomniorum interpretatione, nonnulla aliquando prævident.

Sed dubium non eſt quin iſta longè perfectiùs cognoſcant Dæmones, qui rerum cauſas intimiùs perſpiciunt: itaque non mirum ſi multa

multa prædixerunt futura, quæ & certò evenerunt. Diligentissimè enim observant caussas naturales & earum effecta: cùm verò etiam accedat longa & perpetua experientia, qua norunt quid solitum sit ex tali caussarum dispositione provenire, & quid non; facilè possunt de omnibus hisce rebus aliquid certi pronunciare.

Deinde multa etiam sciunt prædicta fuisse à Prophetis ex Spiritu Dei, quæ illi arripiunt & suis cultoribus prædicunt, quasi ex se ista præviderint. *Dispositiones enim Dei*, inquit Tertullianus, *& tunc Prophetis concionantibus excerpunt, & nunc lectionibus resonantibus carpunt. Ita & hinc sumentes quasdam temporum sortes, æmulantur divinitatem, dum furantur divinationem.* Sic præscivit Diabolus ex Danielis oraculis, Alexandrum M. superato Dario potiturum Asia vniversa, & translaturum Imperium à Persis ad Græcos. Hinc haud difficile vati Delphicæ, Alexandro eam consulenti respondere, *Invictus eris.* Hinc eodem Alexandro ad extremum cum Dario confligente, aquila è sublimi supra eius verticem sese librare, & in adversos hostes trajicere visa est. Sic prænovit Dæmon ex Esaiæ prophetijs, fore vt Tyrus destruatur ab ijsdem

Tert. Apo. c. 22.

Dan. 8.

Macedonibus; ille enim ait Cap. 23. *Onus Tyri. Vlulate naves maris, quia vastata est domus vnde venire consueverunt: De terra Chittim revelatum est eis.* Terram verò *Chittim* Macedoniam esse, & ab Homero Κλωτεῖυς Macedonas vocatos, asserunt Docti. Ex ijsdem Esaiæ & Danielis vaticinijs, præscivit impurus Spiritus, fore vt Assyriorum Monarchia in Persarum potestatem redigeretur, & quidem à Cyro cuius nominatim meminit Esaias capite 44. Vnde & coniectatus est regnum quoque Lydię periclitaturum; ideòque Cræsum fallaci oraculo ad bellum Cyro inferendum impulit, à quo & victus est. Hinc Delphicum oraculum respondit paulò ante id bellum, Gygis τὸν πέμπτον ἀπόγονον, *abnepotem*, qui in Cyri tempora incidebat, amissurum regnum Lydiæ.

Ex ijsdem Scripturis & Prophetarum vaticinijs, non obscurè colligere potuerunt Dæmones, tempus adventus Christi. Ac sanè patet ex ipsa Evangelij historia, Diabolum priùs Christum novisse, quàm eos ipsos quibuscum familiariter degebat. Hinc per os abrepticij inclamabat, *Quid nobis tecum est Iesu*
Marc.1. *Nazarene &c. Noui te qui sis, nempe Sanctus ille*
Luc.4. *Dei.* Et iterùm, *Exibant dæmonia à multis, clamantia*

mantia & dicentia, Tu es Christus ille Filius Dei; *& increpans non sinebat ea loqui, quòd sciebant ipsum esse Christum.* Id noverant Dæmones, quod pios ipsos latebat; Alij enim eum Eliam, alij Iohannem Baptistam, alij Hieremiam, alij vnum de Prophetarum numero esse credebant. Huc facit illud Pythiæ puellæ, de Paulo & Barnaba clamitantis testimonium, *Isti homines servi Dei excelsissimi sunt, qui annuntiant vobis viam salutis.* *Act. 10.* Vnde quantum sit Dæmonum acumen liquet, qui res abstrusissimas & hominibus ignotas, ex Scripturis noverunt; ea, inquam, quæ Fideles ex sola revelatione Patris cælestis cognoscunt; quemadmodum Petro dicebat Christus, cùm illum Filium Dei Viventis pronunciavit. *Matth. 16.*

Multa etiam sunt quæ etsi Dæmones futura non prævident, tamen cùm iam parata sunt vt fiant, vel iam incipiunt fieri, ea citissimè observant; idq; propter aciem sensuum, celeritatem motus, & agilitatem aëreorum, subtilissimorumq; corporum, quibus brevissimo tempore, & vno ferè momento, magna locorum spatia emetiuntur, quæ in vno loco observarunt, ea alibi annuntiant tanquam futura; cùm tamen iam facta sint vel cæpta fieri. *Celeriter enim*, vt

ait August.lib.de Divin. Dæmon. *non solùm cursus quorumlibet hominum vel ferarum, verùm etiam volatus avium incomparabiliter vincunt.* Duabus igitur illis rebus præditi, hoc est acrimonia sensus, & celeritate motus, multò antè cognita prænunciant, quæ homines præ sensus terreni tarditate mirentur. Sic phantasmata illa Castoris & Pollucis, Romæ nunciarunt Perseum Macedoniæ regem victum esse, eodem die quo victoria à L. Aemilio Paulo reportata est; cuius Legati vigesimo die demũ post pugnam, Romam venerunt. Sic referunt Plutarchus in Iul. Cæsare, & Gellius Noct. Attic. lib. 15. c.18. eo die quo Cæsar & Cn. Pompeius per ciuile bellum signis collatis in Thessalia conflixerunt, Patavij C. Cornelium sacerdotem, auguralis scientiæ peritum, subitò quasi mota mente exclamasse, *Pugnam acerrimam pugnari*; ac deinde cedere alios, alios vrgere, cædem, fugam, tela volantia, instaurationem pugnæ, impressionem, gemitus, vulnera, perinde vt si ipse in prælio versaretur, coram videre sese vociferatum esse; ac postea exilijsse clamantem, Vincis Cæsar. *Ea Cornelij sacerdotis hariolatio,* inquit Gellius, *leuis tum quidem visa est & vecors; magnæ mox admirationi fuit*: quod non modò pugnæ

gnæ dies, quæ in Thessalia pugnata est, neque prælij exitus, qui erat prædictus, idem fuit; sed omnes quoque pugnandi reciprocæ vices, & ipsa exercituum duorum conflictatio vaticinantis motu, atque verbis repræsentata est. Huius vaticinij sic meminit Lucanus lib. 7.

—————————— Augur
Venit summa dies, geritur res maxima, dixit:
Impia concurrunt Pompeij & Cæsaris arma.

Sic Philostratus narrat Apollonium cùm Ephesi esset, exclamasse quasi interfuisset spectaculo, Romæ interfici Domitianum, eo ipso momento, vt postea compertum est, quo reverà trucidabatur. De hac Dæmonum velocitate præclarè Tertullianus, *Omnis spiritus ales est*, inquit, *hoc Angeli & Dæmones. Igitur momento vbique sunt. Totus orbis illis locus vnus est: quid vbique geratur tam facilè sciunt quam enunciant: velocitas divinitas creditur, quia substantia ignoratur.* Tert. Apol. c. 22.

Accessit quoque Dæmonibus, vt Augustini iterùm verbis vtar, per tam longum tempus quo eorum vita protenditur, rerum longè maior experientia quàm potest hominibus propter brevitatem vitæ præuenire. Inde fit vt ex obseruatione quarundam externarum actionum, motuum, gestuum alicuius, facilè divi-

nare possint, quid ille cogitet, quid moliatur, quid facturus sit. Præterea, vt optimè nouit rerum naturalium facultates, & ad quid valeant hominum voluntatem, mediante appetitu sensitivo, inclinare; novit omnium hominum temperamenta, affectusq; novit quid ex his & illis sequi soleat. Vnde contingit vt sæpè ad amussim prædicat, quid, quandoq; homines sint facturi.

Certò quoque potest prædicere ea quæ novit se permittente Deo facturum. Permittit enim nonnunquam Diabolis Deus, vt inficiant, alterent, conturbent aërem, & excitent ventos vehementissimos. Item vt tetra contagione infecto aëre, pestilentiam immittant alicui regioni; vt agitent aquas & tempestatem cieant; vt inficiant terram, fruges, cibos; vt ad iram excitent homines, & eos committant inter se, vnde bella, dissidia, lites exoriuntur. Antequàm verò hæc, quæ ipsi Dæmones ex permissu Dei facturi sunt, eveniant, ea prænunciant Phythonibus & Magis. Hoc modo à Dæmone fuerat edoctus Turca ille Famagustanus, qui congregata in foro populi concione, prædixit se intra horæ spatium moriturum, & confestim se mortuo, luem desituram, quod & evenit.

Villa mont. l. 2 peregr. cap. 7.

Denique

Denique id sibi etiam sumunt impuri Spiritus eorumq; Ministri, vt multa garriant de quibus nihil habent certi, sed quæ coniecturis duntaxat dubiis augurantur; adeo vt iuxta illud Euripidis.

Μάντις ἄριστος ὅστις εἰκάζει σοφῶς

Benè qui coniicit sit vates optimus.

Ideòque coniectantur παχυμερέστερον, vagè & confusè, *qualis est longinqua oculorum acies, per intervalla media caligantium*, vt ait Gellius. Hinc Oraculorum ambages; ita enim attemperabantur verba, vt quocunque res caderet viderentur verum dixisse. Vt cùm Cręso de belli aduersus Cyrum eventu quærenti, responsum est Gell. n. Att. l. 14 c. 1.

Κροῖσος Ἅλην διαβὰς μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει

Id est. Crœsus Halim transgressus, magnum regnum dissipabit.

Si enim Crœsus victor evasisset, Hoc volebam dixisset Dæmon, te hostiles copias profligaturum. Sed victus est Crœsus; Id ipsum volebam, ait, Te regno detrusum iri; sed per stuporem, mentem meam non es assecutus. Eius generis est quod respondit Pyrrho Pythia sacerdos.

Aio te Aeacida, Romanos vincere posse:

Vbi dubium, an *vincere* regat accusativum

te, an *Romanos*; atque adeo an Aeacides, id est Pyrrhus, Romanos victurus esset, an verò hi illum. Sed Romani hanc fallaciam ferro solverunt. Inde Apollo *Loxias* dictus, quia ambiguis responsis consulentes ludificabatur. Talia erant Sibyllæ illius carmina, de qua Virgilius. *Aen.6.*

Horrendas canit ambages, antroq́ue remugit.

Enim verò quod de somniis experimur, hîc quoque verissimum, rarissima vera inveniri. Quia tamen aliquando Dæmonum oracula, non malè coniecerunt, hinc illis fides addita. Verùm, quemadmodum qui assiduè iacit aleam, vel talos figit, is aliquandoseniones, aliquando Venerem iacit invenitq́; ; sic cùm harioli & oracula centies mentita sint, quid mirum si semel aut iterùm verum dixere? Sanè, si mendacia notarentur, mille forent pro vno verè dicto. Quomodò enim possunt verè dicere, qui exciderunt à veritate? Ideo Scriptura quæ præscientiam solius Dei esse docet, hanc prorsus adimit Creaturis; ridetq́; augures, ac ostendit vanissimam esse scientiam illam qua Dæmon decipit incautas gentes, *Ego sum Dominus*, inquit, *qui irrita facio signa divinorum, & ariolos in furorem verto, eorumq́ue scientiam* *Esa. 44. 25.*

tiam

tiam stultam facio.

Ipsi Ethnici qui oculatiores fuerunt, istorum vanitatem arguerunt. Vide Ciceronem lib. 2. de Divinatione, vbi totam istam præscientiam vatum, hariolorum, haruspicum, ex animalium extis, è fulguribus, ostentis, auspiciis, oraculis, sortibus, sommiis &c. vanissimam esse docet, & scitè traducit: Ibidemq; laudat illud Catonis, qui *Mirari se aiebat, quod non rideret haruspex, haruspicem cùm vidisset. Quota enim quæque res*, inquit, *prædicta ab his evenit? aut si evenerit, quid afferri potest cur non evenerit?* Hinc Pacuvianum illud de Auguribus.

— Istis qui linguam avium intelligunt,
Plùsq; ex alieno iecore sapiunt quàm ex suo,
Magis audiendum, quàm auscultandum, censeo.

Nec omittendum illud Ennij,

Non habeo nauci Marsum augurem,
Non Isiacos coniectores, non interpretes somniûm:
Non enim sunt ij aut scientia, aut arte divini,
Sed superstitiosi vates, impudentesq; harioli,
Aut inertes aut insani, aut quibus egestas imperat:
Qui sibi semitam nõ sapiunt, alteri monstrant viã:
Quibus divitias pollicentur, ab iis drachmam ipsi petunt.

Tacitus de Magis, quos *Mathematicos* vocat, ait, *Id genus esse hominum infidum petentibus, & sperantibus fallax, quod in civitate Romana semper vetatum est & retentum*. Sæpè enim Roma pulsi, & è Republicâ amota illa pestis. Anno vrbis DCXIV. C. Corn. Hispallus Prætor, edicto Chaldæos intra decimum diem abire ex vrbe atque Italiâ iussit; *Levibus atque ineptis ingeniis*, inquit Valer. l. 1. *fallaci siderum interpretatione, quæstuosam mēdaciis suis caliginem iniicientes*. Anno DCCXXI. M. Agrippa Ædilis τοὺς ἀστρολόγους καὶ τοὺς γόητας ἐκ τῆς πόλεως ἐξήλασεν, *Astrologos & Magos vrbe eiecit*. Auctor Dio sæpè idem S.C. repetitum, & in maleficum id genus hominum, pœnâ capitali animadversum. Noxij saxo Tarpeio deiecti, alijsq; suppliciis mulctati; vt legere est apud Tacitum lib. 2. Qui plura de vanitate & impietate Vatum & coniectorum cupit, adeat Gellium l. 14. c. 1. Sextum Empiricum l. 5. advers. Mathematicos. E recentioribus multi damnandam hanc artem expugnarunt. Hieronymus Savaranola in Opere eximio adversus divinatricem Astrologiam. I. Picus Mirandul. lib. 12. Disput. in Astrol. Alexander de Angelis lib. 5. Sixtinus ab Hemminga in Astrol. refutatâ: Georgius.

Dio l. 49

Ragus.

Raguſ.eius *l.1.*de Divinat. Gaſſendus in Phyſic. lib.*6.*ſect.2.

Quanquam autem ſapientioribus apud Ethnicos, oraculorum & totius vaticinationis ſtrophæ ſubolerent; fraude tamen Diaboli magnam authoritatem obtinuere per multa ſecula. Vt enim faciliùs miſeris populis fucum faceret, hanc viam iniit. Cùm antiquitùs vixerint homines virtute præſtantes, Reges, Principes & Philoſophi, qui multa beneficia in genus humanum contulerunt; qui populos à vi & crudelitate tyrannorum vindicarunt; quique varias artes & ſcientias ad vitam neceſſarias invenerunt, aut excoluerunt; hos, populi dum ſuperſtites erant coluerunt, vt beneficos & aſſertores; poſt mortem verò, ſupremum cultum ceu ipſi Deo adhibuerunt; quos ſcilicet vt omnium bonorum largitores & malorum averruncos ſuſpiciebant, & admirabantur. Illis ſtatuas, Templa, aras adornarunt, ſacrificijs alijſq; ritibus litarunt, quò eos ſibi faventes & propicios haberent.

Huic hominum errori, ſubdolè ſe ingeſſit Satan; vtq; ſuperſtitionem promoveret, ad Heroüm illorum ſepulcra, aras, ſtatuas, & templa, prodigioſa nonnulla edebat; certiſq;

in locis, arte & naturâ ad horrorem & ſuperſtitioſum metum accommodatis, ſpecubus obſcuris, antris & terræ hiatibus profundis ſe inſinuabat; ſub nomine defunctorum, & in numerum Deorum relatorum, oracula reddebat, quibus homines de rebus futuris edocerentur, & ſibi ab imminentibus malis caverent. Itaque eodem tempore quo Deus inter Iſraëlitas, oracula per ſanctos ſuos Prophetas edebat, Cacodæmon reſponſa quoque dabat miſeris Ethnicis, eoſq; præſtigijs ſuis faſcinabat; & ſub nomine eorum hominum quibus populorum ſtulta veneratio divinitatem tribuebat, reſponſa petentibus dabat, quibus de futuris edocerentur, ſibiq; ab eminentibus malis caverent. Iiſq; oraculorum prædictionibus vt plurimùm reſpondebat eventus; ſin minùs, reſponſa adeò perplexa atque impedita erant, vt homines ſe potiùs culpâ ſuâ, quàm Dæmonum imposturis, deluſos crederent.

Edebantur autem eiuſmodi oracula, vel ab ipſo Dæmone; vel à Sacerdotibus, & Phæbadibus ſpiritu fatidico afflatis: irruebat ſpiritus ille impurus in Enthuſiaſtas, è ſpecubus furvis, obſcuris & profundis, horribili ſono & ſtrepitu. Illæ in furorem actæ, cum palpitatione omnium

nium artuum, inverſis oculis & ore diſtorto, effabantur ea quæ illis Dæmon, ſuggerebat; neque erant mentis corporiſq; compotes, dum obſidebantur illo enthuſiaſmo.

Iſtis autem oraculis præfuiſſe impuros & homicidas ſpiritus, non obſcuris indiciis, evinci poteſt. Non tantùm quia ſæpè mentiebantur, ſéque tenebris & ambiguitate involvebant; Item quia non cælitùs, ſed ex ſpecubus ſubterraneis edebantur, quod Principi tenebrarum, nihil quàm terrena ſapienti convenit: ſed præcipuè, quia ſcelera vt plurimùm, & humanas victimas imperabant. Sic cùm claſſis Græcorum Aulide adverſis ventis detinebatur, Calchas vates fauſtam navigationem & omnia proſpera pollicebatur; at ſimul Agamemnonis filiam Iphigeniam immolari iubet. Idem Calchas, (vt refert Sinon) qui ſe ad Deorum ſuorum nutum ac morem accommodat & fingit, ſuadebat Græcis, ſanguinè humano Diis litare, vt eorum reditum fortunarent, *Aen.2.*

Sanguine placaſtis ventos & virgine cæſa:
Sanguine quærendi reditus, animaq; litandum
Argolica.

Tireſias pollicetur Thebanis victoriam; ſed ea lege vt Creontis filius mactatus, ſit victima

pro patria. Idem Messeniis in longo illo & diuturno bello, quod cum Lacedæmoniis gesserunt, consulentibus de exitu, prædicit victoriam; verùm ea conditione, si virginem incorruptam de Æpytidarum familia Deo sacrificarent. Ibi cùm Aristodemus, vnus ex præcipuis familiæ Æpytidarum, gratificaturus patriæ, filiam quam habebat vnicam, destinasset aræ; nobilis quidam amore puellæ adactus quò miseram servaret, ex se gravidam esse, & ideo Deo litari non posse, fingit. Quo audito pater, rabido furore inflammatus, è vestigio trucidatam filiam dissecat: paulò post noctu, somniando, dum interemptæ & concisæ filiæ atrox species obversatur animo, per desperationem ad tumulum eius semet-ipsum iugulavit. Androgei etiam cædes, expiari scilicet non poterat, nisi Athenienses quotannis septem adolescentes & totidem puellas, in Cretam, Minotauro devorandas mitterent.

Oracula autem primò edi cœperunt in Chaonia parte Epiri, in Templo Iovis Dodonæi. Postea in Lybiæ arenis, in templo Iouis Hammonis: Hæcq; duo fuerunt antiquissima & celeberrima, ad quæ ex omnibus orbis partibus confluebant homines, sciscitaturi rerum

rerum eventus futuros. Deinceps cùm ex ſententia res procederet, & hiſce fraudibus ſe homines addicerent; exhedras propheticas variis in locis Dæmon inſtitui curavit, vnde reſponſa dabat: Vt Delphis per Apollinem Pythium; ac per eundem in Claro, in Delo, Colophone, Ancyræ, Cumis, Erythris: Lebadiæ in Bœotia per Trophonium, quod omnium oraculorum diuturnius fuit, teſte Plutarcho *De defectu Oraculorum*: Fuit & in Mileſia Branchidarum oraculum: Sabæum in Phocide: Amphiarai in Attica; Latonæ in Aegypto, in vrbe Buthi, quod Sebenniticum oraculum vocabatur. In eadem Aegypto Dii quoque fatidici fuerunt, Iupiter, Apollo, Mars, Minerva, Diana, Hercules. Antiochiæ, Iupiter Philius. In Apamea Syriæ, Iupiter Belus. In Delo ſortes certiſſimæ creditæ dabantur ab Apolline, ad aram quam illic habebat, artificiosè ex diverſis mactatorum animalium cornibus concinnatam. Apollo quoque Spodius, in cineribus mactatarum victimarum Thebis ſortes dabat; & Pataræ vrbe Lyciæ ſex continuis anni menſibus, pariter poſcentibus ſortes reddebat.

Sed de pleriſq; horum, alijſq;, in ſequenti-

bus ſigillatim dicemus; vt & de profanis vatibus, item de Sibyllis & prophetidibus, quarum celebre fuit nomen inter Gentes. Apponemus ſingulorum icones, ad eorum exemplar quos Boiſſardus doctus Antiquarius, è numiſmatibus, gemmis, ſtatuis, tabuliſq; antiquis æri incidi curavit.

Cæterùm iam ante Chriſti adventum, refrixiſſe oracula eorumq; exoleviſſe authoritatem, vel ex ipſo Cicerone conſtat. Is enim lib. 1. & 2. de Divinatione dicit, raras Delphos legationes mitti, non ampliùs dona à regibus & populis eò inferri vt olim: *Sed quod caput eſt*, inquit, *cur iſto modo iam oracula Delphis non eduntur, non modò noſtra ætate, ſed iam diu, iam vt nihil poßit eſſe contemptiùs?* Iuvenalis in eandem ſententiam.

— Delphis oracula ceſſant,
Et genus humanum damnat caligo futuri.

Sic Strabo Geograph. lib. 11. διόπερ καὶ τὸ ἐν Ἄμμωνι σχεδόν τι ἐκλέλειπται χρηστήριον, πρότερον δὲ ἐτετίμητο. *Itaque & oraculum Ammonis pænè deſertum eſt, quod antea honorabatur.* Plutarchus Cheronenſis, magni nominis, & quaſi oculatus teſtis, (non enim longè diſtabant Cheroneâ, Delphi, Lebadia, & Oropus) id ipſum accuratè

accuratè ſcripſit; affirmatq; ſilentium illud oraculorum omnibus ſtupori fuiſſe, eiuſq; cauſam Doctos omnes perquiſiviſſe. Apud hunc Demetrius, *Nihil*, inquit, *attinet de iſto percunctari oraculo, & cauſam quærere; cùm videamus oracula quæ in his ſunt locis obſoleviſſe, atque adeò duobus aut tribus exceptis, omnia defeciſſe. Id potiùs indagandum eſt, quibuſnam cauſis extincta ſint. Nam vt alia taceam, Bœotiam, quæ ſuperioribus temporibus ob oraculorum multitudinem vocalis admodum fuit, nunc prorſus deſtituerunt oracula, tanquam amnes ſiccati, ingenſq; divinationis quaſi æſtu quodam abolitæ penuria, regionem occupavit. Neque enim alibi hodiè quàm apud Lebadiam, Bœotia vaticinationis reſponſa deſiderantibus præbet: reliqua partim ſilent oracula, partim vaſta prorſus deſertaq; iacent.* Deinde in eodem illo libro quem *De Defectu Oraculorum* inſcripſit, ſollicitè huius cauſas inquirit; aitq;, Alios afferre rerum viciſſitudines; Alios, Græciæ accolarum infrequentiam; Alios, nequitiam hominum, qui impietate ſuâ indigni ſunt quos Dij dignentur alloquio; Alios quia mortui erant Dæmones qui vatibus quondam inſpirabant oracula; Alios denique, quia terræ halitus, qui Pythias olim in furorem agebant, erant vetuſtate exhauſti: quod facetè ridet

Cicero l. 2. de Divin. *Hoc loco*, inquit, *cùm vrgentur, evanuisse aiunt vetustate vim loci eius vnde anhelitus terræ fieret, quâ Pythia mente incitata oracula ederet. De vino aut salsamento putes loqui, quæ evanescunt vetustate.* Consuli super eo argumento potest Theodoretus Ἑλληνικ. θεραπ. Serm. 10. Eadem testantur Iustinus *in Dial. adversus Iudæos.* Athanasius *de Human. verbi.* Augustinus *de Ciuit. Dei.* Eusebius *l. 7. c. 6. &c.* Crediderunt plerique ex Ethnicis, eos Spiritus quorum numine afflabantur oracula, non fuisse Deos, sed Dæmonas, quibus post aliquot secula, vitæ finis esset constitutus. Observatu dignum est quod in hanc sententiam narrat Plutarchus *in libello illo suprà laudato*: Sic apud eum Philippus quidam Historiographus: *De morte geniorum narrationem audivi viri nequaquam fatui aut vani Aemiliani Rhethoris, quem & vestrûm nonnulli audiverunt. Is aiebat se aliquando in Italiam navigare constituisse, ac conscendisse navem, quæ & mercibus & multis vectoribus esset onusta. Sub vesperam verò cùm iuxta Echinadas essent, ventum posuisse, navimq; incerto cursu propè Paxas delatam. Tum subitò auditam fuisse vocem, quæ Thamum quendam nominatim cieret, non sine admiratione omnium. Erat autem Thamus iste Aegyptius gubernator, paucis è vectoribus de*

nomine

nomine notus. Hunc bis vocatum siluisse: tertiò vocanti se dedisse, qui contentâ voce dixit: Vbi ad Polodes veneris, annuncia magnum Panem esse mortuum. *Perterritos aiebat Æmilianus vniversos, ac inter se disputasse, præstaret ne exequi hoc mandatum, an verò omittere, neque quicquam vanè agere. Thamum autem statuisse, si ventus spiraret, tacitum se prætervecturum; sin malacia ad eum locum pervectis existeret, expositurum quod audivisset. Postquam ad Palodes perventum fuit, cùm neque ventus esset, neque fluctibus mare exagitaretur; Thamum è puppi versus terram prospexisse, ac quod inaudiverat dixisse,* Ὁ μέγας Πᾶν τέθνηκε, Mortuus est magnus Pan. *Vixdum conticuisse illum, & gemitum magnum exauditum fuisse, non vnius sed multorum, admiratione mixtum. Quod autem fieri solet cùm evenit aliquid multis testibus præsentibus; statim rei famam Romæ fuisse delatam; Thamumq; à Tiberio Cæsare fuisse accersitum, ac Cæsarem ita pro certo credidisse, vt de Pane illo diligenter inquisiverit. Doctos autem quos multos ille secum habebat, coniecisse eum esse qui Mercurio & Penelopa fuisset natus. Habuit autem Philippus testes quosdam ex iis qui tum vnà aderant, & Aemiliani iam senis auditores fuerant.*

Quod Ethnici de Pane Deo capripede & cornigero intellixerunt, cuius interitum vox

illa teſtata ſit, id non ineptè à nonnullis Chriſtianis ad Chriſti mortem, qui ſub Tiberio paſſus eſt, referunt: Is enim verus πᾶν, omnium author & Dominus. Eius ſanè mors vim omnem Dęmonum ſuperavit, impoſturas detexit, & quocunque eius nomen & doctrina illata ſunt, inde ceu ad lucem tenebræ, oracula, omnis ipſorum officina, ac ſchemata evanuerunt; conticuerunt Dæmones vbique, & tanquam ranæ Seriphiæ obmutuerunt; ac deſertis nequitiæ ſuæ latebris, ceſſerunt non quidem vltrò, ſed compulſi, omnipotentiæ Chriſti. Verè enim Athanaſius teſtis αὐτόπτης, *Olim Dæmonia inani ſpecie ludibriisq; rerum intricabant homines, inſeßis alibi fontibus, alibi fluviis, lapidibus aut lignis, atque ita præſtigiis fatuos in furorem agebant: nunc verò cùm apparuit Dei verbum ſpectra huiuſmodi & ludibria imaginum ceſſarunt.* Hæc ſic prædicta erant à veris Prophetis Zachar. 13. 2. 3. *Eritq; in illo die, dicit Deus exercituum, Excindam nomina Idolorum è terra, ne vltrà eorum fiat mentio: & pſeudo prophetam & immundum ſpiritum de terra auferam.*

Athan. de Human. verbi.

Si poſt Chriſtum adhuc audita ſunt aliqua oraculorum reſponſa, ea certè adeò fuerunt rara, læſa & manca, vt nullo loco haberi debeant. Muſſitarunt duntaxat ad Conſtantinum

num Magnum, qui delubra in quibus Satan populos ludificabatur everti iuſſit; & tripodas Delphicos è latebris extractos, cum opprobrio oculis populorum expoſuit, vt narrat Euſebius in eius vita. Conatus quidem eſt poſt aliquot annos Iulianus, cognomento Apoſtata, qui poſt filios Conſtantini orbem Romanum curavit, collapſa oracula reſtaurare: idem aliquot ante obitum menſibus, Apollinis oraculum, ſuper ſucceſſu belli Perſici conſuluit; ſed nihil inde conſecutum eſt. Ex eo nulla fuit ampliùs oraculorum mentio.

Iuppiter Dodonæus.

Mî Dodonæi servit tinnitus aheni:
Vocales quercus, atq; columba loquax.

IVPITER DODONEVS

IVPITER ita dictus, vt nonnullis videtur, quasi Iuvans pater. Veriùs obliquum casum IOVIS, deductum à IEHOVA Hebræorum. Ζεὺς à ζῆν, id est, vivere, tanquam vitæ author; vel ἀπὸ τοῦ ζεῖν, à fervore. Hunc Camum fuisse, minimum natu filiorum Noë, multis probat Clariss. Bochartus in Geogr. Sacra. Ethnici Scriptores, eum aiunt fuisse Regem Cretensium, Saturni & Opis filium, qui subditos suos innumeris beneficijs iuvit, & inter sui seculi Reges omnibus virtutibus eminuit; propter quas vita functum, non modò Cretenses, sed & reliqui populi, divinis honoribus prosecuti sunt. Eum Poëtæ & Oratores, Optimum, Maximum, Altitonantem, Vltorem, Feretrium, Olympium, Statorem, Elicium, Agonium, Alexiterium, Datorem, Hospitalem, Victorem, Capitolinum, Latialem, Dodonæum, Ammonium, varijsq; alijs nominibus cognominarunt, pro ratione officiorum quibus fungebatur, aut locorum vbi colebatur.

Dodoneum appellarunt à Dodona Chaoniæ vrbe, prope quam mons erat frequentiſſimis quercubus veſtitus, Iovi antiqua religione ſacer; & in primis venerabilis, non tantùm eo nomine quod in illo luco Dryades, Fauni, Satyriq́; habitare credebantur; ſed quia illic erant quercus quædam & fagi, vel Sacerdotum fraudibus, vel Dæmonum illuſione vocales, quæ conſulentibus reſponſa dabant; ſummâq́; audientium admiratione, & magno pavore, futura prædicebant. Inde factum, vt illæ arbores, maximè quercus, Iovi ſacræ fuerint. Sunt qui, quod Dodoneæ illę quercus vocales creditæ ſunt, naturali cauſa fieri potuiſſe autumant. Narrat hodiernus author, anno 1653. in loco Caumont dicto iuxta Toloſam, fuiſſe vlmum quandam, quæ quaſi humanam vocem referre videbatur; eôq́; confluxiſſe magnam hominum frequentiam: Ait ſe cùm & hûc rei indagandæ cauſa veniſſet], obſervaſſe arborem illam concavam eſſe, & in ea fieri echo vocis eorum qui ad eam accedebant, vnde murmura & voces emitti videbantur. Ac ſanè vocis ac ſoni repercuſſio quî minùs in arboribus quàm ſaxis fieri poterit? Voces arboribus & ſylvis tribuere ſolemne eſt Poëtis.

Borell. Obſeru. Med. Phyſ.

Avia

Planxerunt Dryades, plangentibus assonat Echo. Ouid. l. 3 Met.

Rursus Hylã, & rursus Hylã, pèr longa reclamat
Avia, responsant sylvæ, & vaga certat imago. Val. Flacc. Argon. l. 3.

Cæterùm in luco illo Dodoneo, appensa erant catenis in summitate quercuum, ahenea crepitacula & tintinnabula, quæ vel levissimis ventis agitata, sonitum frequentem diu noctuq; reddebant. Vnde Proverbium, *Aëre Dodoneo loquacior.* Ibidem duæ servabantur columbæ quæ interrogatæ, voce humana claris & distinctis verbis, respondebant super iis de quibus sciscitabantur superstitiosi. Crediderim Dodonidas illas columbas, mulieres fuisse, sic dictas, quia Thessali, vt testatur Servius in Bucolicis, tam vaticinatrices, quàm columbas, vocant πελείαδας.

In Iovis autem Dodonei templi adytis, per fatidicas mulieres, enthusiasmo obsessas, ipse Iupiter loqui credebatur, & de rebus futuris responsa dare,

Dicitur templum illud conditum à Deucalione, & ab iis qui cum eo superfuerunt diluvio. Fuit ibi oraculum antiquissimum omnium & celeberrimum.

Iuppiter Hammon.

Fuſcus Arabs noſtras donis ſolemnibus aras
Rite onerat, dum illi fata futura cano.

IVPITER HAMMON

FVerunt innumeri Ioves, pro numero locorũ in quibus colebatur iſtud Idolũ. Præterea vt omnes Romanorum Imperatores Cæſares, ad primi Cęſaris auſpicium; ita Ioves ad Iovis illius Cretenſis Saturni & Rheæ filij omen, dicti ſunt ab Antiquis. Hic enim præclara in mortales beneficia, maximè in Athenienſes, contuliſſe dicitur. Nam rudes adhuc populos legibus à ſe conſtitutis parêre perſuaſit; certa matrimonia conſtituit; ferino more viventes ad cultum Dei erexit; aras, ſacerdotes & ceremonias inſtituit; omnia divinâ Providentiâ regi demonſtravit. Huic itaque Græci quæ de omnibus dicta ſunt, vni tribuerunt.

Ammonius vel Hammonius, in Lybia ſpecie arietis colebatur. Huius formæ hanc cauſam reddunt. Cùm Bacchus terrarum orbem perluſtraret, tandem venit in Arabiæ deſerta, ſterilia & arenoſa; per quæ dum iter facit, è longo itinere & æſtu Solis ardentiore, ſitim vehementiſſimam contraxit; itaque defectu aquæ iam iam cum ſociis periturus, Iovis opem

implorat, qui illi in forma arietis apparuit, terramq; pede percussit, ex qua statim emersit limpidissimi fontis scaturigo, vnde biberunt omnes ad satietatem, & recreati sunt. Quare vt gratum animum testaretur Bachus, templum illic ædificavit & consecravit Iovi Ammoni, hoc est arenario; Græci enim ἄμμον arenam vocant. Si scribitur per aspirationem *Hammon*, deduci posset ab Hebræo חמם *Incaluit*, vnde חמנים Subdiales statuæ, de quibus Levit. 26. 30. Idola scilicet super tecta apposita, quæ quia Soli exposita, sic appellabantur. Fuit verò Hammoni Iovi erectum eiusmodi חמן *Solarium*, simulacrum Iovis in sublimi positum.

In medio Hammonis nemoris, mirum fontem fuisse perhibent, quem aquam Solis vocabant. Sub lucis ortum tepida manabat, medio die cùm vehementissimus est calor, frigida eadem manabat, inclinato in vesperam calescebat, mediâ nocte fervida exæstuabat; quòq; propriùs nox vergebat ad lucem, multùm ex nocturno calore decrescebat, donec sub ipsum diei ortum, assueto tepore languesceret.

Q.Curt. l. 4. Id quod pro Deo colebatur, non eandem effigiem habebat. Vmbilico tenus, arieti similis erat habitus: smaragdo & gemmis coagmenta

mentatus. Hunc, cùm reſponſum petebatur, navigio aurato geſtabant Sacerdotes, multis argenteis pateris, ab vtroque navigij latere pendentibus. Sequebantur matronę, virgineſq;, patrio more inconditum quoddam carmen canentes, quo propiciari Iovem credebant, vt certum ederet oraculum.

Loci celebritate motus Alexander, eò iter ſuſcepit, & fæliciter ſuperatis, contra omnium opinionem, ſolitudinibus, quæ aquæ penuria ſunt difficillimæ, arenarumq; mobilium quaſi fluctibus; tandem ad ſacrarium penetravit. Illic à Vatibus obvijs honorificè exceptus eſt. Cùmq; ad oraculum ſubſtitiſſet, Sacerdos Hammonis vates, adeuntem Alexandrum Græcè ſalutare cupiens, Παῖ Διὸς, ex inſcitia linguę, id eſt Iovis fili, cùm παίδιον, id eſt, filiolum, vocabulo blandientis compellare vellet, ſalutavit. Inde rex ambitioſus, cæleſtis originis gloriam captavit, cui error initium dederat; voluitq; omnibus perſuaſum, filium ſe Iovis Hammonis eſſe, qui cum matre Olympia ſub ſpecie draconis conſuetudinem habuiſſet. Hinc Arabes Alexandrum *Bicornem* vocant, non tam ob partum Orientis & Occidentis imperium, quàm à cornutâ Alexandri effigie nummis exhibitâ, vt Io-

vis Hammonis filius agnoſceretur.

Cæterùm Hammonem illum Iovem eundem fuiſſe cum Chamo Noachi filio, Docti affirmant. Hic enim, vel quia fratrum minimus, vel propter anathema à patre in illius caput contortum, in Aphricæ ſteriles arenas ablegatus eſt; ibiq; cultus ſub nomine Iovis Cham, ſeu Hammonis. Scribitur enim per Cheth Hebræum, quod Latini per ſuum H, Græci per ſuam aſpirationem, pronunciant.

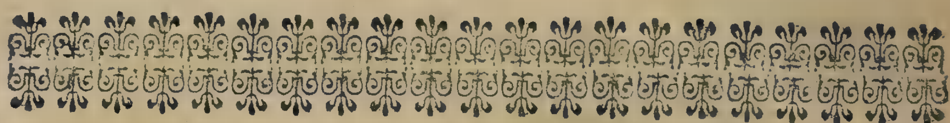

APOLLO

Apollo Pythius.

Sive Clarum, aut Delphos habitem, Delive natantē
Fatidico Ex adytis me iuvat ore loqui.

APOLLO PYTHIVS.

APOLLO fuit filius Iovis Hammonis. Is eſt PVT vnde Pythius, Cami filius, de quo Geneſeos 6. Quanquam autem quatuor fuiſſe Apollines teſtetur Cicero, reliqui ſilentur, omneſq; eorum res geſtæ, ad illum vnum Hammonis filium referuntur. Huius ortum ſic garriunt Poëtæ. Cùm Latona vtero geſtaret gemellos Apollinem & Dianam, quos ex Iove conceperat; Iuno zelotypa more ſuo, Pythonem horrendæ vaſtitatis ſerpentem immiſit, qui gravidam proſequeretur & vexaret. Mulier poſt diutinos errores, tandem navigio delata eſt in Inſulam Ortygiam, ad ſororem ſuam Aſteriem, quæ in illa regnabat. Cùmq; ea inſula ferè tota mari inundaretur, parturienti tamen Latonæ locum dedit, vnde *Delos* dicta, quæ ἄδηλος erat antea. Ibi igitur enixa infantes, prima prodiit ex vtero Diana, quæ ſe ſtatim obſtetricem matri, in partu Apollinis gemelli fratris laboranti, præbuit. Vnde factum eſt, vt prægnantes in puerperio eius nomen invocarent: eaq; Lucina dicta eſt, quod lucem

Lib. 3 de Nat. Deor.

natis

natis infantibus oſtenderet.

Apollo natus & adultus, Pythonem matris vexatorem ſagittis confecit, vnde Pythium vocatum volunt. Pythici poſtea ludi in honorem Apollinis, ob devictum ſerpentem inſtituti ſunt.

Inſtituit ſacros celebri certamine ludos,
Pythia perdomitæ ſerpentis nomine dictos. *Ouid. Met. lib. 1.*

Hi celebrabantur ineunte vere per totam Græciam; & quadrigis exceptis, omnia quæ in Olympicis aderant athletarum certamina.

Victores in his ludis lauro donabantur. Alij volunt μῆλα τῶν ἱερῶν τοῦ Ἀπόλλωνος præmium fuiſſe, vt ait Lucianus: Verùm per μῆλα intelligi haud abſurdè poteſt Delphica laurus, quæ maximis baccis pomorum inſtar, atque è viridi rubentibus eſſet, vt obſervat Brodæus. *Luc. lib. de Gymn.*

Macrobius & Plutarchus in Problemat. fabulam illam occiſi ab Apolline Pythonis phyſicè interpretantur, qui conſulendi ſunt. Srabo lib. 9. Pythonem ſceleratum hominem fuiſſe, cognomento Draconem autumat. פתן *Peten*, aſpidem aut ſerpentem Hebræis denotat, à quo forſan Python appellatus eſt.

Fuiſſe autem primus Medicinæ author Apollo perhibetur, proptereáq; divinitatem

meruisse, vnde Ovidius.

Metam l. 1.

Inventum Medicina meum est, opifexq́; per orbem
Dicor, & herbarum subiecta potentia nobis.

Fertur idem fuisse Musicæ & carminum inventor, quod ipse sibi apud eundem Poëtam arrogat.

——*Per me concordant carmina nervis.*

Ideò illi consecrabantur cicadæ, canorum omninò animalis genus. Huic item tribuebatur sagittarum scitè emittendarum peritia. Sed inprimis celeberrimus fuit ob divinandi artem & vaticinia; eoq́; nomine maximè omnium Deorum, à cunctis ferè gentibus in honore habebatur. Vnde nonnulli Pythonis Etymologiam ἀπὸ τοῦ πυνθάνεσται arcessunt, ab interrogando, seu consulendo; quia nemo Deorum fuit quem sæpiùs consulerent, nec qui plura funderet oracula.

At cùm multis in Europæ & Asiæ locis coleretur, Delphis inprimis Phocidis vrbe, antiqua religione venerandum habuit Templum; de quo vide *Pausaniam*; *Strabonem lib. 9.*; *Diodorum Siculum lib. 16.*, qui originem quoque Delphici oraculi describit. Nullumq́; fuit totâ Asiâ magnificentius aut donariis locupletius. Nam in eo statuæ plurimę, ex auro solido & argento,

magni

magni ponderis & artificij, à Regibus & Principibus repoſitæ erant, cum alijs donariis preciosiſſimis. Pauſanias refert, ſqueleton aheneum admirandi artificij, appenſum tholo templi fuiſſe ab Hippocrate. In medio Templi erectus erat tripus, in quo inſidens Pythia, afflatum Dæmonis erumpentis è profundo hiatu, excipiebat; quo correpta vaticinabatur; idq; non ſemper, ſed ſtatis tantùm temporibus, vt Idibus & Calendis menſium, vel Lunæ defectu, aut incremento; vel crepuſculis, matutino & veſpertino.

Qui ſciſcitaturi erant oraculum, conſecrabantur priùs ſolemni ritu, & mactabant victimam, quam poſtquàm totam contremiſcere, & micare cerneret Pythia, inſidebat Tripodi ſacro; conceptoq; Deo, Græcis verbis reſponſa pronunciabat.

Fuit autem Tripus, vt eſt in lib. Ψ Iliados, vas vel aureum vel æreum, quod tribus pedibus fulciebatur; aureſq; ſiue anſas habebat, quibus apprehendebatur. Alij dicunt, Tripodas fuiſſe menſas in Apollinis Delphici templo, ſuper quibus recumbentes Phæbades reſponſa reddebant; quas etiam menſas, *Cortinas* vocabant: Quanquam nonnulli *Cortinam*, vas eſſe illud

putent tribus ſuffultum pedibus, in quod mergebatur Phæbas vaticinatura. Strabo cenſet Tripodem ſignificare ipſum divinum domicilium fatidicæ virginis; ſpeluncam ſcilicet illam profundam, in quam demerſa reſponſa referebat.

Edebantur autem primò oracula per puellam virginem: deinde cùm illarum vna, ab Echerate Theſſalo conſtuprata eſſet, ſancitum eſt ne inpoſterùm vlla Pythia oraculis præficeretur, niſi ætate iam provecta.

Tradit Origines in Celſum l. 7. Pythiam in tripode ſedentem, per obſcena excepiſſe ſpiritum Apollinis: quo accepto tumebat venter, ipſaq; furore percita, reſolutis crinibus & ore ſpumas emittens, reſponſa fundebat. Inde ἐγγαστρίμυθος γυνὴ, à Septuaginta Interpretibus, appellatur Pythonyſſa illa mulier quam conſuluit Saül. Vide & Eſai. 8.

Vt Diabolus Dei & hominum adverſarius eſt, *fuitq; homicida ab initio*; ita per oracula hominũ perniciem ſępè ſuadebat, vt iam ſuprà obſervatum eſt. Exemplo eſto inter innumera, quod Delphis reſpondit Ionibus, remedium adverſus peſtilentiam ſciſcitantibus; Non deſituram luem, niſi immolaretur Dianæ Triclariæ Me-

nalippus & Cometho puella, quam ille in Dianæ delubro violaverat; nisiq; annuatim pro Menalippo iuvenis forma insignis, pro Comethone sacrificaretur eidem Deæ, virgo specie & pulcritudine primaria.

Notum est, quo pacto Delphicum oraculum Neroni illuserit, cùm interroganti de regni sui diuturnitate, respondit, *Caveret annum septuagesimum tertium.* Ille existimans se ad eam ætatem superstitem fore, securus luxui, libidinibus & feritati belluinæ se dedidit: neque animadvertit eam ætatem ad Galbam referri debere, qui annos natus 73. Nerone interfecto Imperium occupavit.

Sæpè direptum fuit Templum illud Delphicum. Primò ab exercitu Xerxis: Aliquantò post Philomelus Dux Phocensium bello sacro, templi istius aurum & anathemata rapta, convertit in stipendia militum. Quæ res illi cessit improspere. Nam paulò post acie fusus à Bœotis & sauciatus, sese præcipitem dedit. Idem aggressus Dux Gallorum Brennus, grandinibus & frigore obsidione excussus, ipse se sica transfodit. Id ipsum malè cessisse Achilli Pyrrhi filio narrant. Inde Templo & Oraculo impensior veneratio, vt pote Deo vlciscente sacrile-

gia. Ista tamen Neronem exterrere non potuerunt quò minùs Templum profanaret, coniectis in specum cadaveribus. Dio author est solutum fuisse illud oraculum, hominibus ad hiatum iugulatis, vnde sacer prodibat spiritus. Imperante Constantino Magno, Christiani Delphicum templum eiusq; spolia ac instrumenta, Byzantium intulerunt; & ex tripode Delphico conflaverunt scyphos, aliaq; Imperatorij abaci instrumenta. Vnde factum vt deinceps Regum & Imperatorum abacus convivalis, *Delphicus tripus* appellaretur.

Restauravit quidem Templum Iulianus Apostata, sed brevi, eodem regnante, fulmine tactum est, & funditùs eversum.

Fuit etiam Apollini Clario celeberrimum oraculum Colophone, quæ vrbs est Ioniæ, quò ex tota Asia confluebant homines id de suis rebus consulturi; adeò vt ex illâ vndequaque convenientium frequentia, ad amplissimas opes vrbs pervenerit. De hoc oraculo sic Tacitus Ann. 2. *Germanicus appellit Colophona, vt Clarij Apollinis oraculo vteretur. Non fæmina illîc vt apud Delphos, sed certis è familiis & fermè Mileto accitus sacerdos, numerum modò consultantium & nomina audit: tum in specum degressus, haustâ fontis arcani*

arcani aquâ, ignarus plerunque literarum & carminum, edit responsa versibus compositis, super rebus quas quis mente concepit. Et ferebatur Germanico per ambages, vt mos oraculis, maturum exitium cecinisse. A Tacito dissentit Strabo, illi ætate compar: Hic enim, vt observat Lipsius, ita loquitur de hoc oraculo tanquam nullum ampliùs fuerit ætate sua. Κολοφὼν, inquit, πόλις Ἰωνικὴ, καὶ πρὸ αὐτῆς ἄλσος τοῦ Κλαρίου Ἀπόλλωνος, ἐν ᾧ καὶ μαντεῖον ἦν ποτε παλαιόν. Colophonij autem, vt hoc obiter observem, in equestribus certaminibus adeò præstabant, vt quibuscunque sociis se adiunxissent, ij sibi certam victoriam pollicerentur. Vnde natum proverbium quando summa manus alicui operi imponenda erat, *Addere Colophonem.*

Reddidit præterea sortes Apollo Pataræ, vrbe Lyciæ. Item Mileti.

Trophonius Lebadius.

Nemo niſi noſtris agelaſtus prodit ab antris
Fatidici qui vim pectoris intus habet.

TROPHONIVS

TROPHONII originationem deducit Doctiss. Bochartus à Syro טורפא taurophο, quod pro consternatione passim occurrit. Radix est טרף Teraph, *Turbari*, *Consternari*. Fuit enim huic antrum, quò quisquis descenderet oraculum consulturus, multo tremore attonitus redibat, κάτοχος τῷ δείματι, vt testatur Pausanias ipse expertus. Vnde illud Aristophanis in Nubibus.

——————— ὡς δέδοικ᾽ ἐγὼ
Εἴσω καταβαίνων, ὥσπερ ἐς Τροφωνίου.
——— *Quàm totus tremens*
Descendo, sicut ad Trophonij specum.

In quem locum Scholiastes; *Qui eò descendit, non ridet ampliùs, propter terrorem ex serpentibus.* Hinc Proverbium de morosis & tetricis, *In Trophonij antro vaticinatus est.*

Tradunt autem Trophonium virum fuisse supra modum gloriæ famelicum, qui extructo sibi subterraneo fano & domicilio, Lebadiæ Bœotiæ oppido, illic oracula reddebat; deinde cùm ibi ille fame interijsset, genium quen-

dam in ſpeluncam illam demigraſſe, atque oracula reddere perrexiſſe.

Picturæ Trophonij affingi ſolet apum examen, hac occaſione. Cùm propter pluviarum defectum, magna eſſet fames & annonæ penuria in Bæotia, conſuluerunt Apollinem Delphicum: Hic reſpondit, *Opus eſſe Trophonij Lebadienſis conſilio.* Eò miſſi ſunt Legati, quibus ignotum erat, vt pote neglectum, Trophonii antrum. Incertis ſeſe offert ſenex quidam nomine Saon, divinandi peritus, qui monet Bœotos vt apum examen, quod opportunè ſeſe offerebat, ducem ſequerentur, & vbi ſubſideret, illic eſſe locum quem inquirerent. Illi examen hilares ſequuntur, & vbi apes ſubſtiterunt, antrum animadverterunt terra & crebris coopertum ſentibus; quibus remotis, Genium loci religiosè ſalutarunt, reſponſum ſuper quæſitis acceperunt, & ex præſcripto oraculi, illic ædem ſacram ſtruxerunt.

Oracula reddebantur ſupra montem, in nemore denſis arboribus conſito. Conſulturis vatem cum magna difficultate per ſcalas anguſtas & teretes in antrum miranda altitudine depreſſum, tetrum & horridum, deſcendendum erat. Huc ſe demittebant vel nudi, vel

alba veſte aut purpura amicti , geſtantes placentas, quas lemuribus ſubterraneis & ſerpentibus obiicerent , vt deſcendere & revocare gradum liceret. Sed priuſquàm deſcenderent, variis ſacrificiis numen litabant, & per multos dies quotidianis aquæ calidæ lavacris corpus abluebant.

Statua Trophonij, cuius hic ſpecies exhibetur, extra Templum erecta erat, in loco eminentiore, vt ab omnibus coli poſſet; ſed clathris & mucronibus ferreis vndequaque ſepta , ne quis eam contingeret.

Aliud fuit Templum Trophonio dicatum Thebis, vaticinio clarum.

Branchus Apollinis Didymæi filius et sacerdos.

Turpe Esset nobis artes nescire paternas;
Quas mè inspiratus Pythius edocuit.

BRANCHVS

BRANCHVS fuiſſe dicitur Apollinis filius, quem ex Iance ſuſcepit. Is cùm adoleviſſet, matrem obnixè rogavit vt ſibi patrem declararet & oſtenderet; cûm itaque ad Apollinis amplexum veniſſet, hic contemplatus filium ſingularibus animi corporiſq; dotibus exornatum, non mediocriter delectatus eſt huius conſpectu: Apollo filij capiti coronam impoſuit, virgamq; ei donavit quâ fultus vaticinari cæpit, futura prædicens & poſcentibus oracula reddens. Hunc Apollo ſuis præfecit ſacris, & per eum oracula edidit. Poſtquàm Branchus per multos annos ſacerdocio functus eſſet in templo Apollini Didymæo prope Miletum ſacro, extrema ſenectute decedens è vita, ad ſuperos relatus eſt, communi Mileſiorum decreto; communibuſq; ceremoniis, honoribus & templo, cultus eſt cum Apolline. Vnde & ipſe Deus *Branchides* appellatus eſt, Templum *Branchidarum*, & Sacerdotes *Branchidæ*. Idem nomen inditum eſt ipſis populis, apud quos hæc oracula edebantur. Templum

autem Branchidarum, ſumptu & opibus non ceſſit Delphico. Hoc oraculum à Iamblico deſcriptum eſt libro de Myſteriis Aegyptiorum.

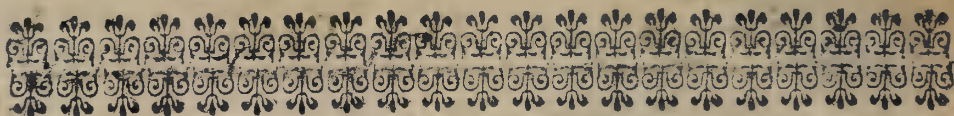

SEPARIS

Serapis sive Dis Pater.

Lux æterna mihi est: Græcis sum Pluto Serapi
Aegyptus: Ditem Gallia prisca vocat.

SERAPIS

SERAPIS Latinis, Græcis *Sarapis*, qui & Apis & Osiris dictus, Idolum fuit magna in veneratione apud insanum Aegypti populum: Θεὸν ἐπιγράμματον nuncupatum fuisse ex veteri constat epigrammate. Hunc Iosephum fuisse colligere est ex eo quod modius capiti superimponeretur, vt est apud Ruffinum. Cùm autem variæ causæ afferantur, maximè placet quam is subiungit, frugum largitatem eo indicari, & sic fictum simulacrum ob divisionem frumenti quo famis tempore subvenit Aegyptiis.

Hist. Eccl. l. 2. c. 23.

De huius idoli origine, in varia fuerunt opinionum diversitate Veteres. Alij Iovem esse putabant, cuius capiti modius super impositus, quia vitam mortalium frugum largitate sustentat. Alij Nili fluminis virtutem repræsentari affirmabant, cuius opibus & fœcunditate, Aegyptus pascatur. Alij denique, ex veteribus Græcorum historiis constare aiunt, Serapidem regem fuisse Aegypti, qui rudes adhuc homines ad mitiorem vitæ cultum traduxit, colen-

darum

darum vinearum & agrorum rationem docuit, famis tempore alimenta ſubditis præbuit, multiſq; vtilibus inventis populos beavit. Ideoq; eum dum viveret ſummo honore exceptum fuiſſe, & occiſum à Typhone fratre, in numerum Deorum relatum. Typhonem verò, ceu parricidam omnibus contumeliis inſectabantur Aegyptij, & quia is fulvo crine erat, omnes rufi apud eos ludibrio erant.

Macrobius vult Serapin Solem eſſe ; ideò radiis quaſi ſolaribus circumfuſum caput huius idoli repræſentabatur. Et fortè Serapis ab Hebræo שרף *Saraph*, quod eſt adurere, (vnde Seraphini Angeli) deduci poſſet. *Lib. 1. Satur. c. 20.*

Colebatur autem Serapis ſub forma bovis, quòd iſtud animal ſit omnium ferè vtiliſſimum. Bovem illum, quem Apin vocabant, Sacerdotes indictis feriis & ſolemni feſto, adorandum populo proponebant. *Erat verò Apis bos corniculantis Lunæ ſpecie latere dextro inſignis*, vt ait Amm. Marcellinus; & iuxta Strabonem *Albus erat frontem, & parvas quaſdam corporis partes, cætera niger*; eumq; non coitu pecoris, ſed cœleſti igne, ſeu radiis lunaribus conceptum nugabantur. Illi certum vitæ terminum excedere non licebat, quo peracto antiſtites *Am. Marc. l. 22. Strabo l. 17.*

eum in ſacrum fontem, id eſt Nilum, demergebant & necabant; indictoq; iuſticio per totam Aegyptum, veſte ſciſſa, capillo deraſo vitâ functum cum planctu lugebant. Alio tandem invento bove, qui eiuſdem coloris eſſet, publica lætitia promulgabatur, & ſacrificia conviviaq; à populo cum hymnis & tripudiis paſſim celebrabantur. His ceremoniis animam Oſiridis ſub imagine viventis bovis colebant.

Ab hoc Api ſeu bove, vituli aurei idololatricum cultum traxiſſe Iſraëlitas, ſentiunt Veteres Patres; vt & Ieroboamum, qui aram Vitulo in Dan ſacravit, non longè à Iordanis fonte; quo illâ Bovis imagine, ſibi populum retineret, firmaretq; Aegyptiacæ ſuperſtitionis memoriam.

Qui omnes de Apide nugas cupit, adeat *Herodotum in Thalia, & Euterpe. Strabonem lib.*17. *Plinium Hiſt. Nat.*8. *cap.*46. *Solinum cap.*35. *Melam.*1. c.9. *Ammiani* Iulianum. *Suidam. Spartiani* Adrianum. *Diodorum Biblioth.* 1. *Luciani Caron.* De ſtatua verò illa Memnonis quæ in Templo Serapidis radiis Solis icta vocalem ſonitum edebat, vide *Plinium* l. 36. cap. 7. *Pauſaniam in Atticis. Strabonem lib.*6. *Tacitum Ann. l.*2. *Philoſtratum* in Apollonio, qui eam ſtatuam ait

ſe

ſe vidiſſe in Aethiopia, cùm tamen certum ſit in Aegypto fuiſſe, iuxta illud Satyrici.

Quis neſcit, Voluſi Bithynice, qualia demens
Ægyptus portenta colat? &c.
Dimidio magicæ reſonãt vbi Memnone chordæ.

Sumptuoſiſſimum autem illi fuit templum Memphi: aliud item celeberrimum Alexandriæ, de quo Ammianus cùm eius memoranda recenſet, *His*, inquit, *accedunt altis ſublata faſtigiis templa; inter quæ eminet Serapium, quod licèt minuatur exilitate verborum, atriis tamen columnariis ampliſsimis & ſpirantibus ſignorum figmentis, & reliqua operum multitudine ita eſt exornatum, vt poſt Capitolium, quo venerabilis Roma ſe in æternum attollit, nihil orbis terrarum ambitioſius cernat.* Ad horum exemplum illi quoque fana dedicarunt reliqui populi, Athenienſes, Spartani, Bæothi, aliiq;. Cùltus præcipuè fuit Romanis, à quibus Serapis vnà cum Iſide vxore in numerum Deorum relatus eſt. Illiq; fuit templum Romæ *Serapium* dictum, de quo Srabo; ibiq; extrema cum laſcivia cantabant & tripudiabant viri & mulieres.

Hoc idolum ſuperſtitiosè in primis colebat Veſpaſianus, vt legere eſt apud Tacitum & Suetonium. Contrà cùm illi fidem non ha- *Tac. hiſt. l. 4. Suet. Veſp. c. 7*

buiſſet Cambyſes Aſſyriorum Rex, Apinq; enſe in fœmore percuſſiſſet, vt ſi flueret ſanguis deprehenderetur non eſſe Deus, ſacrilegij pœnas dediſſe fertur, & rabioſus obiiſſe. De futuris ab eo petebantur oracula, & reſponſa dabat. Nonnunquam ex ſolo illo Bove ſacro captabantur omina. Si pabulum oblatum à ſciſcitantibus placidè & voluntariè excepiſſet, eventus proſperos præſagire credebatur; ſi verò averſaretur & abnueret ſumere, ſiniſtrum erat omen: quod expertum eſſe Germanicum refert Plinius, è cuius manu oblatum pabulum noluit ſumere; id enim illi brevi futuram cædem, quæ & evenit, præſignificaſſe ait.

Plin. l. 8 p. 46.

Ab hoc oraculo deluſus eſt Hannibal, cui de fatis ſuis interroganti reſpondit.

Λιβύσσα κρύψει βῶλος Ἀννίβα δέμας

Libyſſa teget gleba Hannibalis corpus.

Quod Hannibal ſic interpretatus eſt, quaſi ipſius corpus in Lybia, id eſt in Aphrica componi deberet, & moriturus eſſet in patria ſua, à qua extorris erat. At Oraculum innuebat Libyſſam fluvium Bythiniæ, in quo paulò poſt Hannibal venenum hauſit, ne in manus Romanorum veniret.

Ficti iſtius Dei Idolum tanta veneratione,

tantoq;

tantoq; metu colebatur, vt vulgò crederetur, ſi quis id præter Antiſtites contigiſſet, ſubitò terram in voragines horrendas apertum iri, quibus profanus ille ſacrorum violator abſorberetur. Eaq; licet vaniſſima opinio, multos Chriſtianos pavore perculerat. Cùm enim Theodoſius edictum promulgaſſet de Idolo Serapidis diruendo, milites Chriſtiani quibus lege agere mandatum erat, coram eo meticuloſi ſtabant, nec attingere audebant; cùm demum vnus arrepta ſecuri inſurgens omni niſu, ſtatuam Dei veteratoris fruſtulatim conſcidit, & conſciſſam igni dedit, nullo ſuo periculo. Invaluerat præterea opinio apud Aegyptios, inundationem Nili, ex qua fœcundatur tota regio, Serapidis providentia procurari. Verùm poſt everſionem Templi & eius ſimulacri, tanta ſecuta eſt Nili exundatio, tantaq; terræ vbertas, vt anteactis ſeculis nulla vnquam maior viſa eſſet. *Ruff. Hiſt. Eccl. l. 2. c. 23.*

Non minore autem ſuperſtitione colebatur Iſis, Oſiridis vxor; vt quæ corporibus morbos immittere crederetur, de qua Iuvenalis Satyra 13. l. 5.

Decernat quodcunque volet de corpore noſtro
Iſis, & irato feriat mea lumina ſiſtro.

Sacra etiam Isiaca, in vtriusque coniugis honorem excogitata sunt. Quia verò horum sacrorum mysteria tecta esse decebat, & plebi incognita; ea silentio tegebantur. Ideo Silentij statua quæ *Sigalion* dicebatur, in altaris principio erigebatur: ob eamq; causam Sphyngum simulacra ad altaris angulos addebantur, quæ arcanam rerum sacrarum cognitionem denotabant.

Isidi item conditum erat Templum Romæ in campo Martio, de quo Iuvenalis Sat. 6.

A Meroë portabit aquas, vt spargat in ædem
Isidis, antiquo quæ proxima surgit ovili.

Eam cum marito solebant ansere colere & popano, id est placenta tenui, lata & rotunda, teste Herodoto lib. 2. Eratq; in eo templo argentea serpens cui superstitiosi fundebant preces; si propicium numen esset, id motu capitis serpens illa indicabat: ita enim Iuvenalis ibidem.

Ille petit veniam &c.
Et movisse caput visa est argentea serpens
Illius lacrymis; meditataq; murmura præstant,
Vt veniam culpæ non abnuat, ansere magno
Scilicet, & tenui popano corruptus Osiris.

Anubis quoque Osiridis & Isidis filius, in maxima

xima veneratione erat ſuperſtitioſis illis beſtiis. Hunc canino capite effingebant, & ſub ea ſpecie colebant, quòd in inſigni canem geſſit: de hoc ſic idem Iuvenalis Sat. 6.

Ergo hic præcipuum ſummumq́; meretur honorẽ
Qui grege linigero circundatus, & grege calvo
Plangentis populi currit deriſor Anubis.

Deriſorem vocat, quia nebulo ille ſciebat talibus ſacris populum ludibrio haberi; & *calvum gregem*, quia huius, vt & Oſiridis ſacra celebraturi, capillum funditùs deradebant.

Canem coluerunt Aegyptij, iuxta illud Poëtæ.

Oppida tota canem venerantur, nemo Dianam;

Idq́; ideò quia canis, Oſiridis à fratre trucidati cadaver indagavit; quâ de causâ in ſacris Oſiridis & Anubis, canes præcedebant. Sanè in tanto apud eos cultu erant, vt tota domus in qua canis extinguebatur, toto corpore raderetur, quod maximum apud Aegyptios luctus indicium. *Lactantius de falſ. ſap. lib. 5. cap. 20.*

Proteus Oceani et Tethyos filius.

Audiit ambiguis Aegyptus Protea verbis
Narrantem summi mystica sensa Jovis.

PROTEVS

PROTEI fabula nota est ex Homero *Odyss* 4. & Virgilio *Georg.* 4. Narrant fuisse Neptuni & Phœnicæ nymphæ filium, eundemq; Neptuni pastorem. Morabatur sub ingenti specu. Ibi ei mos erat sub meridiem gregem suum Phocarum numerare, atque deinde somno se tradere. Is vates præstantissimus & veluti termaximus habitus est, qui non futura solummodò, sed & præterita ac præsentia noscet; de eo enim sic Virgilius. *Georg.* 4.

Cæruleus Proteus &c.

—— Hunc & Nymphæ veneramur, & ipse
Grandævus Nereus; novit namq; omnia Vates,
Quæ sint, quæ fuerint, quæ mox ventura trahãtur.
Quippe ita Neptuno visum est.

Hunc tradunt responsa dedisse poscentibus non minùs certa quàm Apollinem, idq; non solùm postquam defunctus ad Deos translatus est, sed dum in vita superstes erat. Qui autem opera eius vti volebat, is non alio modo apud eum valere poterat, nisi manicis comprehensum vinclis constringeret. Ille contrà, vt

ſe liberaret, in omnes formas, atque rerum miracula ſe vertere ſolebat; vt nunc animal, quandoq; ignis, aut aqua, aut quid aliud videretur. Virgilius.

Hunc vbi correptum manibus, vinclisq́ tenebis:
Tum variæ illudent ſpecies, atque ora ferarum.
Fiet enim ſubitò ſus horridus, atraq́ tigris,
Squamoſusq́ draco, & fuluâ ceruice leæna:
Aut acrem flammæ ſonitum dabit, atq́ ita vinclis
Excidet; aut in aquas tenues dilapſus abibit.
Sed quantò ille magis formas ſe vertet in omnes,
Tantò, nate magis contende tenacia vincla.

Inde natum adagium Πρωτέως ποικιλώτερος, *Proteo mutabilior*, adverſus vafros & verſipelles. Huius figmenti varij varias afferunt cauſas. Diodorus Siculus lib. 2. Herodotum ſecutus, ad Aegyptiorum Regum morem id refert, quibus familiare fuit, draconis, leonis, tauri, pardi vel alicuius feræ partem priorem capite geſtare, vt populis terribiles viderentur: aliquando ignem, vel aromata, aliaq; quæ ad decorem facerent, aut ſuperſtitionem aſpicientibus iniicerent. Aiunt verò Proteum Iliaci belli tempore, quum Aegyptus rege careret, in regem aſſumptum eſſe, quem Cetea appellarunt; laudatumq; fuiſſe vt Principem iuris humani

diviniq;

diviniq; cultorem insignem; religionis, iusticiæ, recti æquiq; observantissimum.

Lucianus, Protea illum se commutantem in diversas rerum facies, non alium intelligit quàm saltatorem eximium, aut pantomimum, ad effingendum quicquid omninò collibuisset, velut Empusa, docilem. Alij virum sapientissimum fuisse autumant, qui scripserit de Plantis, de Lapidibus, de Elementorum mutatione mutua, & quo modo illa sint principia omnium nascentium, quę modò arbores fiunt, modò herbæ, vel animalia. *Luci. Comm. de Saltat.*

Alij sensum fabulæ ad abdita Naturæ, & conditiones materiæ referunt. Sub PROTEI enim persona, inquiunt, Materia significatur omnium rerum post Deum antiquissima. Materia autem sub Cœli concavo, tanquam sub specu habitat. NEPTVNI verò mancipium est, quia omnis Materiæ operatio & dispensatio in liquidis præcipuè exercetur. Pecus, sive Grex PROTEI, non aliud videtur esse quàm species ordinaria Animalium, Plantarum, Metallorum, in quibus Materia videtur se diffundere, & quasi consumere; adeò vt postquàm istas species effinxerit, & absolverit, tanquam penso completo, dormire & quiescere videa- *Baco de Sap. Vat*

tur, nec alias ampliùs ſpecies moliri, aut parare. Atque hæc eſt *Protei* pecoris numeratio, & ſubinde ſomnus. Hoc autem ſub meridiem non auroram & veſperum fieri dicitur, id eſt, cum tempus iam venerit, quod ſpeciebus ex materia debitè præparata, & prædiſpoſita perficiendis, & excludendis maturum ſit, & quaſi legitimum & inter rudimenta earum, & declinationes medium; quod nos ſatis ſcimus ex Hiſtoria ſacra ſub tempus ipſum creationis fuiſſe. Tum enim per virtutem illam verbi divini, *Producat*, Materia ad imperium Creatoris, non per ambages ſuas, ſed ſubitò confluxit & opus ſuum in actum perduxit, ac ſpecies conſtituit. Atque huc vſque fabula narrationem ſuam de *Proteo* libero, & ſoluto cum pecore ſuo, complet. Nam vniverſitas rerum cum ſtructuris, & fabricis ſpecierum ordinariis, eſt Materiæ non conſtrictæ, aut devinctæ, & gregis materiatorum facies. Nihilominùs ſi quis peritus Naturæ miniſter, vim adhibeat materiæ, & materiam vexet, tanquam hoc ipſi deſtinato & propoſito, vt illam in nihilum redigat: illa contrà in tali neceſſitate poſita in miras rerum transformationes & effigies ſe volvit & vertit: adeò vt tandem in orbem ſe mutet

tet

tet, & periodum impleat, & quaſi ſe reſtituat, ſi vis continuetur. Eius autem conſtrictionis, ſeu alligationis ratio magis facilis erit, ſi materia per manicas comprehendatur, id eſt, per extremitates. Quod autem additur in fabula, *Proteum* Vatem fuiſſe, & trium temporum gnarum; id cum materiæ natura optimè conſentit. Neceſſe eſt enim vt qui materiæ paſſiones, & proceſſus noverit, rerum ſummam, & earum quæ factæ ſunt, & quæ fiunt, & quæ inſuper futuræ ſunt, comprehendat, licet ad partes & ſingularia cognitio non extendatur.

Palisci Iovis et Thaliæ filij.

Pingue sacrificium Siculis celebrate Paliscis,
Trinacriam sterilem ut fertilitate beent.

PALICI

THaliam Vulcani filiam, præstantis formæ Nympham à Iove adamatam fabulantur: à quo & compressa est. Hæc vbi se vterum gestare agnovit, metuens Iunonis adversus pellices crudelitatem, cum gemitu & lacrymis assiduò mortem exoptabat; imò conceptis verbis vt terra sibi dehisceret, oravit. Factum est, eam terra in sua viscera recepit & abscondit, tantisper donec expleto partus tempore, gemellos pareret, qui reclusa terra emerserunt, appellatiq; sunt *Palici*, ἀπὸ τοῦ πάλιν ἱκέσθαι, quòd in terram priùs mersi, denuò inde reversi sint, vt ait Macrobius *Saturn. l.5.* Sed has esse gerras Siculas, probat Doctiss. Bochartus *Geogr. l.1.c.18.* ideo à poëtis confictas, vt è Græcâ linguâ Palicorum nomen peterent; quod ille affirmat esse planè Punicum. פליחין *Palichin* enim vel *Pelichin*, à פלח pelach, quod colere & venerari Syris significat, deducit; vt Palichim quasi colendos sonet: quo eos epitheto Aeschylus insignivit, σεμνοὺς Παλίκους, *Venerabiles Palicos* vocans. Narrant enim adultos iuvenes, sui ævi homines omni

virtutum genere longè ſuperaſſe, & populares ſuos innumeris adiuviſſe beneficiis: Ideoq; defunctos, prima veneratione cultos eſſe in Sicilia vbi nati dicebantur. Eos enim in cœlum receptos vita æterna frui, ſupremæ Divinitati aſſidere, & communicata à Deo poteſtate, genus hominum conſervare, ſeq; invocantibus adeſſe in rebus adverſis, affirmabant. Palicos, inquam, vt Deos Penates & ἐνδοπίους, quorum ſe numinibus protegi putabant, venerati ſunt Siculi. Templum illis erexerunt, Sacerdotes inſtituerunt, qui eorum laudes quotidie decantarent, iiſq; ſacra facerent. Cùm fatidicos crederent, eorum oracula ſtudiosè requirebant. Iuramenta de rebus magni momenti circa duos lacus è quibus emerſiſſe dicebantur, exigi ſolebant; vbi præſens & efficax numen oſtendi credebatur. Nam ſi quis falsò deieraret, eum eodem in loco acerbiſſimis cruciamentis, ſpectantibus omnibus, torqueri proditum eſt. Silius lib.14.

Et qui præſenti domitant periura Palici
Pectora ſupplicio.

Palicorum venerationem auxit inſuper, quod cùm in ſterilitate, Siculi Heroï cuidam ſacra feciſſent, ita iubente Palicorum oraculo,

redii

rediit agrorum fertilitas, vt refert Macrobius. His tantùm ſibi authoritatis conciliarunt vt non modò Siculi, ſed circumvicinæ regiones Palicos prima religione coluerint, ceu Deos Alexicacos. Eorum fanum multis ditavit donariis ſtulta veterum ſuperſtitio. Atque illud deſcribit Diodorus lib. 11. tanquam magnificè extructum porticibus & aliis diverſoriis ſplendidè ornatum. Servoſq; addit à Dominis eò confugientes, habuiſſe aſylum inviolabile. Vrbs quoq; *Palice* horum nomine eſt ædificata. Circa eorum aram choreas agitabant puellæ coronatæ floribus, ſparſiſq; capillis; tibicines melos concinebant, circumfusâ populi coronâ & applaudente.

Mercurius Triſmegiſtus.

Quòd Iove ſis genitus magno, vis enthea mentis
Divinæ, et coeli cognitio alta probat.

MERCVRIVS TRISMEGISTVS

TRadunt Mercurium Trismegistum patrẽ habuisse Philonem, qui ex Proserpina filia, quam in balneo compresserat, generavit hunc filium; cùm verò eum exponere cogitaret propter incesti dedecus, vatem quendam consuluisse, qui respondit puerum ex filia natum, fore maximum & doctissimum rerum divinarum interpretem, eiusq; nomen inter homines celeberrimum. Philo tali accepto responso, mutavit sententiam, puerumq; summâ curâ educari & liberalibus omnibus disciplinis institui curavit; adeò vt propter doctrinam & ingenii acumen, omnibus admirationem brevi moverit. Ideo Sol dictus est, quod quasi esset lumen mundi, ob præstantem rerum omnium scientiam. *Theut* ab Aegyptiis vocatus est. *Trismegistus* autem Græcis, id est, *Ter Maximus*; vel quia Trinitatis mysterium primus inter Ethnicos agnovit, vt vult Suidas; vel quia & Philosophus maximus, & Sacerdos maximus, & Rex maximus exstitit. Mos enim erat Aegyptiis, vt Plato scribit, ex Philosophorum

numero Sacerdotes, ex Sacerdotum cœtu Reges eligere. Ille igitur, quemadmodum acumine atque doctrina Philoſophis omnibus anteceſſerat, ſic Sacerdos inde conſtitutus, ſanctimonia vitæ divinorumq; cultu, vniverſis Sacerdotibus præſtitit; ac demum adeptus regiam dignitatem, adminiſtratione legum, rebuſq; geſtis, ſuperiorum regum gloriam obſcuravit. Inde *ter Maximum* dictum putant. Nomen eius proprium ob reverentiam quandam pronunciare vulgò ac temerè non licebat. Primus tamen anni menſis apud Aegyptios, nomine eius cognominatur. Is ſi Iamblico fides, ſcripſit librorum plùs triginta ſex millia: quadraginta duos tantùm numerat Clemens Alexandrinus, qui horum catalogum accuratè inſtituit *lib.6.Stromatum.* Ex his Theologiam ſuam, & quicquid habet de Creatione mundi, ſe hauſiſſe fatetur Sanchoniathon. In illis quædam habentur ſcriptis Moſis valdè conſona. Non, vt ſtatuunt nonnulli, quod Moſes ea à Triſmegiſto, quem putant Pharaonis tempora præceſſiſſe, mutuatus ſit; fuit enim Moſes θεοδίδακτος; ſed ea didicit Hermes à Chaldæis, Iudæis, & Aegyptiis, qui hanc doctrinam à primis Patribus, quaſi per manus acceptam, & diu

diu in ſua puritate ſervatam, retinuerunt; quæ paulatim Dæmonum aſtu & hominum negligentiâ, obſcurata eſt & extincta. Multa itaque ſcripta reliquit Triſmegiſtus, *De cognitione rerum divinarum*; *De vno Deo*; *De omnium rerum per Filium creatione*; *De Providentiâ*, & aliis. Cæterùm quin nonnulla à Chriſtianis ficta, & Hermeti falsò adſcripta ſint, non eſt dubium. Qui enim Pimandri nomine liber inſcribitur, prorſus ſuppoſititius eſt & adulterinus: nam de Chriſto multa adeò clara prædicat, vt non ab Ethnico homine, Moſe, vt creditur, antiquiore, ſed à Chriſtiano aliquo concinnatum eſſe, tota libri textura demonſtret. Hermes autem diu præfuit Aegyptiis, iiſq; leges ac literas tradidit; literarum verò caracteres in animalium, arborumq; foliis inſtituit. In eius honorem ædificarunt Aegyptij Hermopolim, *id eſt*, Mercurij vrbem; *Hermes* enim apud Græcos eſt *Mercurius*. Poſt obitum, pro Deo creditus eſt & divinis honoribus cultus, non modò in Aegypto, ſed per totum terrarum orbem, templis illi ariſq; & ſacrificiis dicatis. Inter cæteras eius ſtatuas, vna fuit lapidea in Achaia Pharis, quæ oracula reddebat. Ad eam ſub veſperam thus incendebatur in ara, lucer-

næ replebantur oleo, & ad dexteram ſimulacri manum, reponebatur nummus aheneus, preceſq; auribus Idoli obmurmurabantur : Quibus ritè peractis, ſciſcitantes diſcedebant è Templo, obturatis auribus ; egreſſiq; foras, quam primò vocem, apertis auribus excipiebant, reſponſi loco interpretabantur, tanquam à Mercurio emiſſam.

Telemus Eurymi filius.

Inſpirante Deo Fatorum arcana recludo,
Lymphatum quoties enthea flamma ſubit.

TELEMVS

TElemus Neptuni & Erumæ Nymphę filius, vnus fuit è Cyclopibus, qui ita dicti sunt à rotundo orbiculatoq; oculo, quem vnum habebant, eumq; in fronte positum, à κύκλος orbis, & ὤψ oculus. Telemum, ab alijs fratribus, pietatis studio & animi moderatione, longè diversum fuisse tradunt; tantùmq; abesse vt cum fratribus in Superos conspiraverit, qui ideò fulmine icti sunt, vt contrà religionis & cultus Deorum, observantissimus fuerit. Ideò virtutibus suis, Cœlitibus, Apollini inprimis charissimus fuit, qui illi divinandi scientiam tribuit; vt eius consilio vterentur homines tanquam Dei consilio, Inter alias prædictiones, fertur Polyphemo fratri prænunciasse, venturum Vlyssem qui illum lumine privaret, ob contemptum Deorum & tyrannidem. Ovidius Metam.l.12.

Telemus interea Siculum delatus in æquor,
Terribilem Polyphemum adit; lumenq; quod vnũ
Fronte geris mediâ, rapiet tibi, dixit Vlysses.

IAPYX

Iapyx Iasij filius:

Venturos casus præstire et dicere causas,
Auguria et lauros noscere Apollo. dedit.

IAPYX

IApygem Dædali, vel vt alij volunt, Iaſii filium, ſcientiâ vaticinandi illuſtrem celebrant Poëtæ. Hunc Apollini dilectum fuiſſe, & artibus variis ab eo donatum, Medicina, Muſica & Augurio, his canit Virgilius *Aeneid.*12.

Iamq; aderat Phœbo ante alios dilectus Iapyx
Iaſides, acri quondam cui captus amore
Ipſe ſuas artes, ſua munera lætus Apollo
Auguriũ cytharamq; dabat, celereſq; ſagittas.

Medicinæ etiam ſe inprimis addixit, vt levaret parentem iam ſenem & infirmum, vt ibidem Maro.

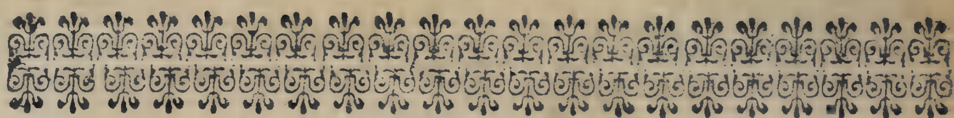
Ille vt depoſiti proferret fata parentis,
Scire poteſtates herbarum, vſumq; medendi
Maluit, & mutas agitare inglorius artes.

Hinc, vt obſervat Servius, *Iapyx* aptum nomen medico, nam ἰᾶσθαι Græci dicunt curare. Ab hoc Iapyge, *Iapygia* dicta eſt pars Apuliæ, à quâ & Iapyx ventus eſt nominatus; qui de Apulia flans, optimè ad Orientem ducit. Vide *Servium in Aen.*8. Ideo vtilis Athenas petentibus ex Italia. *Horat. l.* 1. *Ode* 3.

Tyresias Thebanus.

Iuno abcæcavit: sed mî pro lumine adempto
Iuppiter omnipotens scire futura dedit.

TIRESIAS

VVlgò nota eſt ridicula Tireſiæ fabula; quia tamen is nomen obtinet inter vates Ethnicos, ſuus illi hîc debetur locus. Thebis Bœotiis natus dicitur, & inter ſuos primarius. Cùm fortê in Citherone monte Bœotiæ vagaretur meditabundus, incurrit in duos angues ſimul cœuntes: quo ſpectaculo offenſus, ſcipione quem tunc manu gerebat, fœminam percuſſit & interemit. Dij quibus illi ſerpentes ſacri erant, Tireſiam in fœminam commutarunt. Tum ſexu alio adſcito, verecundiâ ſuffuſus, Thebas revertitur, & inter mulieres per ſeptennium verſatur. Verùm cùm in Citheronem iterùm aſcenderet, ex ſerpentibus quos priùs viderat, marem offendit, quem baculo illiſum interfecit; ſubitòq; ſenſit ſe maſculum ſexum recuperaſſe. Contigit aliquandiu poſtea, vt Iupiter nectare diffuſus, per pocula, vt fit, cũ Iunone iocos agitans, aſſereret in coitu maiorem eſſe mulierum, quàm quæ contingit maribus voluptatem. Illa negabat, cùmq; vterque contenderet ſuam ſententiam veram eſſe, optimum

optimum factu iudicatum eſt, vt iocoſæ liti dirimendæ, aſciſceretur arbiter. Placuit Tireſiam accerſiri, qui vt ſexum vtrumque expertus erat, optimè omnium pronunciare poſſet. Is ad conſilium Deorum admiſſus, & ſententiam rogatus, dicta Iovis firmavit. Hoc iuſtò graviùs, nec pro materiâ, doluiſſe fertur Iuno, & iudicem excæcatum æterna damnaſſe nocte. Iupiter cùm non poſſet factum vxoris infectum reddere.

—— Neque enim licet irrita cuiquam
Facta Dei feciſſe Deo

pro viſu adempto, divinationis ſcientiam Tireſiæ largitus eſt,

Scire futura dedit, pœnamq́ levavit honore. Ovid.
Ille per Aonias fama celeberrimus vrbes,
Irreprehenſa dabat populo reſponſa petenti.

Huius celebratur vaticinium de Narciſſo, cùm ad eius parentes de fato filij conſulentes, reſpondit, *Tandiu ſuperſtitem fore puerum, quandiu à ſui conſpectu abſtineret.* Quod de Apollonio Tyaneo alijſq; infrà dicetur, id ipſum de Tireſia traditum, intellexiſſe ſcilicet avium, omniumq́; aliorum animalium ſermonem. Fuit verò Pyromantis vel Capnomantis, id eſt ex eorum Magorum genere qui obſervabant ſacrificij

ignem & fumum, item rogi; & ex eo divinabant. Sic enim Papinius de Tiresia *in Thebaid. lib.* 10.

Ille coronatos iamdudum amplectitur ignes,
Fatidicum sorbens vultu flagrante vaporem.

Capnomantiâ vsos Iudæos, & consideraſſe an fumus qui ex victimarum sacrificio aſcendebat, rectus aſcenderet an in obliquum vergeret, docet Theophylactus *in Ose. capite* 4. Tireſiam vt inſignem Necromantem deſcribunt Seneca Tragicus, & Statius. Ille *in Oedipo*, canit in nemore obſcuro denſitate arborum, Tireſiam Laii manes magicis artibus elicere tentaſſe.

——— *Funesto*, inquit, *integit*
Vates amictu corpus, frontem quatit.
Lugubris imos palla perfundit pedes &c.
Vocat inde manes, teq; qui manes regis,
Et obsidentem claustra lethalis lacus.
Carmenq; magicum volvit, & rabido minax
Decantat ore, quicquid aut placat leves
Aut cogit vmbras.

Statius hoc ipſum Tireſiæ elicium deſcribit copioſiſſimè, aitq; eum ſolitum huic præcipuè divinationi relictis aliis vacaſſe. Carmine hoc magico invocat Infernum ſeu Tartarum.

Tartareæ

Tartareæ ſedes & formidabile regnum,
Mortis inexpletæ, tuque ô ſæviſſime fratrum,
Cui ſervire dati manes, æternaq; ſontum
Supplicia, atque imi famulantur regia mundi.
Solvite pulſanti loca muta & inane, ſeveræ
Perſephones &c.

Cùm verò exire ceſſarent Manes, nec moram ferret Tireſias, hiſce indignationem teſtatur.

Atque hic Tireſias, nondum adventantibus vmbris,
Teſtor, ait, Divos quibus hunc ſacravimus ignem,
Iam nequeo tolerare moram. Caſſuſnè Sacerdos
Audior; an rabido iubeat ſi Theſſala cantu
Ibitis? &c. *Noſtri cura minor?* &c.
Ne tenues annos, nubemq; hanc frontis opacæ,
Spernite, ne moneo; & nobis nocere facultas.

Tireſias longam adeptus ſenectutem, & ampliſſimis honoribus à Græcis ob prædictionum certitudinem ornatus, ad montem Telphoſſum ſeceſſit; vbi privatus reliquum vitæ exigeret, remotus ab vrbanis tumultibus. Sub eo monte, fons ſcaturit limpidiſſimus, & frigiditate ſua noxius; de cuius aquis, vt ait Ariſtophanes, cùm Tireſias iam gravi preſſus ſenio largiter bibiſſet, ſanguine congelato &

coaleſcente extinctus eſt; ibidemq; ſtructo ſepulcro tumulatus.

Illi poſt mortem Græci divinos honores tribuerunt, & ſacrificia quotannis inſtituerunt; reſponſaq; petiverunt multis ceremoniis ab eius manibus. Homerus *Odyſſ.* 10. introducit Vlyſſem evocantem animam Tireſiæ, vt ab ea edoceretur de rebus futuris.

Mopſum nepotem habuit, vaticinandi ſcientia avo non inferiorem. Is fuit Sibyllæ Manto filius. De quibus infrà.

Plutarchus affirmat ſuo tempore defeciſſe Tireſiæ oraculum, & velut feriatum conticeſcere.

MOPSVS

Mopsus Apollinis filius.

Nescius est Calchas Caprificus in arbore poma
Quot gerat: Hoc verbis exprime, victor eris.

MOPSVS

STrabo *Coſmograph. l. 9.* tres commemorat Mopſos: Lapitham Argonautarum navigationis comitem: Alterum a quo Attica, Mopſopia eſt appellata: Denique Mopſum Apollinis & Mantûs fatidicæ mulieris filium. Hic ab vtroque parente vaticiniorum ſcientiam edoctus, de futuris adeò certa reddidiſſe fertur oracula, vt in Proverbium abierit, *Mopſo certior*, de eo qui citra errorem futura prædicebat. Hic ipſum Calchantem, augurem alioqui eximium, divinandi ſcientia ſuperaſſe traditur. Aiunt enim Calchantem cum Amphilocho Amphiarai filio, terreſtri itinere è Troiano bello redeuntem, in Mopſum incidiſſe; cùmq; inter ſe de divinandi peritia decertarent, quæſiviſſe à Calchante Mopſum, quot in obvia arbore ficus eſſent, quod ille ſe ignorare faſſus eſt: Viciſſim Calchantem ſciſcitatum de prægnanti ſue oblata, quot geſtaret porculos; Mopſum illicò tres eſſe dixiſſe, & ex ijs vnam fœminam; quod exenteratâ ſcrofâ verum eſſe deprehenſum eſt: Calchantem cùm Mopſo

palmam

palmam cedere cogeretur, pudore & ægritudine obijsse.

Super Mopſi morte ita cecinit Apollonius *Argonaut*. 4.

> Ἔνθα δ' Ἀμπυκίδην αὐτῷ ἐνὶ ἤματι Μόψον
> Νηλειὴς ἕλε πότμος, ἀδευκέα δ' οὐ φύγεν αἶσαν
> Μαντοσύναις, οὐ γάρ τις ἀποτροπίη θανάτοιο.

Id eſt —— *Vbi & Ampycidem die illa Mopſum*
Crudelis mors abſtulit, amarulentum verò non vitavit fatum
Vaticiniis; non enim mortis evaſio vlla.

In Libya obiiſſe, nec mortem prævidiſſe ſuam, teſtatur Seneca in Medea,

> —— *Serpens Libycis arenis*
> *Omnibus verax, ſibi falſus vni*
> *Concidit Mopſus, caruitq; Thebis.*

Ibi *ſerpens*, vt obſervat *Cœlius Rhodiginus*, non eſt verbum, ſed participium. Eſt enim verborum ſtructura, *Mopſus ſerpens, Id eſt*, oberrans & vagabundus, obiit in Libya.

Plutarchus *De defectu Oraculorum*, ſcribit Mopſum poſt mortem, habuiſſe *Manteium*, ſacellum in quo reſponſa dabat. Lactantius eum augurio eatenus nobilem ſcribit, vt poſt mortem Templa quoque ei ſint dicata, quæ oraculi gratiâ ſæpè adirent homines.

M 2

CAlcas Thestoris filius.

Numina prœdixi sacris placanda Dianœ:
Pergama et ante annos non ruitura decē.

CALCHAS

CAlchas divinandi ſcientia Græcorum celeberrimus Augur, fuiſſe dicitur nepos Apollinis, Theſtoris filius. Hunc Agamemnon Græcorum Imperator ſecum duxit cùm adverſus Phrygiam profectus eſt, Helenam Menelaï fratris vxorem à Paride, Priami Troianorum regis filio, raptam, repetiturus. Ea in expeditione variis reſponſis claruit Calchas. Primò in Aulide, dum enim illic colligendis copiis & congregandæ claſſi, moratur Agamemnon, fortè in venationem profectus, imprudens cervum Dianæ ſacrum interficit. Vnde irata Dea, contrariis ventis Græcorum navigationem retardat. Calchas ea de re conſultus reſpondet, Dianam nonniſi Agamemnonis ſanguine placari poſſe. Filiam itaque ſuam Iphigeniam, Dianæ immolandam tradit Agamemnon.

Iterùm dum in Aulide adhuc erant Græcorum copiæ, & ſacra inſtitueret Calchas, vidit ſerpentem per arboris ramos ſinuoſo volumine irrepentem in nidum paſſerum, ex quibus

novem depaſtus eſt cum ipſa matre. Hoc augurio Calchas prædixit Græcis, Troiam nonniſi poſt decennalem obſidionem captum iri. Hunc caſum ſic enarrat Homerus *Iliad.* β, vt Latinè convertit Cicero *de Divinat. lib.* 2.

Argolicis primùm vt veſtita eſt claßibus Aulis
Qua Priamo cladem, & Troiæ, peſtemq́ ferebāt,
Nos circum latices gelidos fumantibus aris,
Aurigeris divûm placantes numina tauris,
Sub platano vmbrifera, fons vnde emanat aquaî,
Vidimus immani ſpecie, tortuq́ draconem
Terribilem, Iovis vt pulſu penetravit ab ara:
Qui platani in ramo foliorum tegmine ſæptos
Corripuit pullos: quos cùm conſumeret octo,
Nona ſuper tremulo genitrix clangore volabat:
Cui ferus immani laniavit viſcera morſu.
Hunc, vbi tā teneros volucres, matremq́ peremit,
Qui luci ediderat, genitor Saturnius idem
Abdidit, & duro firmavit tegmine ſaxi.
Nos autem timidi ſtantes mirabile monſtrum
Vidimus in mediis divum verſarier aris.
Tum Calchas hæc eſt fidenti voce locutus.
Quidnam torpentes ſubitò obſtupuiſtis Achivi?
Nobis hæc portenta Deûm dedit ipſe Creator,
Tarda & ſera nimis: ſed fama ac laude perenni.
Nam quot aves tetro mactatas dente videtis:

Tot

Tot nos ad Troiam belli exantlabimus annos,
Quæ decimo cadet, & pœna ſatiabit Achivos.
Edidit hæc Calchas.

Denique dum Græci Troiam obſidebant, exorta eſt in caſtris gravis peſtilentia, qua exercitus paulatim peribat. Conſultus Calchas reſpondit, Apollinem iratum immiſiſſe hanc luem in Græcos, ob non reſtitutam Chryſæ Apollinis ſacerdoti filiam, quam captam detinebat Agamemnon. Suaſu igitur Calchantis, Achilles Chryſeidem ademit imperatori & Chryſæ patri reſtituit; quo facto deſiit lues. *Hom. Il. α.*

Eiuſdem Calchantis conſilio ſe deſtinatum aræ querebatur apud Virgilium, ſtropharum artifex Sinon.

De Calchantis obitu dictum eſt in Mopſo. Filiam habuit Lampuſiam illam fatidicam, de qua infrà.

Idmon Apollinis et Asteries filius.

Divinandi artem genitor me instruxit Apollo
Ictus at a Libijco nil minus angue cado.

IDMON

PRodunt Pindarici Interpretes, Argonautas illos qui Iaſonem ſecuti ſunt in expeditione Colchicâ, vt aureum vellus inde reportarent, tribus vſos vatibus, Mopſo, Idmone, & Amphiarao. Quidam Idmonem non alium eſſe â Mopſo volunt, & Mopſum *Idmona* appellari, ob multam rerum & vaticinij peritiam. Nam & qui proprio nomine Theſtor dicebatur, antiquitùs *Idmona* nuncupatum, ob inſignem experientiam, teſtis eſt Apollonij Interpres; quod Chamæleontis comprobat authoritate. Plerique tamen volunt Idmona Vatem fuiſſe Apollinis & Aſteries filium, qui à Phœbo parente divinandi ſcientiam accepit, & in ea clariſſimus evaſit.

Cùm Principes Græciæ conſilium iniiſſent de auferendo vellere aureo quod Colchis aſſervabatur, de quo erat in fatis, regnum illud florentiſſimum fore, vbi cuſtodiretur integrum; Idmon prædixit Græcis, eos voti compotes futuros, ſi Diis faventibus profectionem in Colchos ſuſciperent. Placatis igitur Superis,

ſacrificiiſq; ſolemni ritu peractis, conſilio Minervę monitus Idmon navem maiorem quàm eo tempore fieri conſueverat, fabricari curavit: facta igitur eſt ea navis ex roboribus Dodoneis, quæ olim vocalia fuiſſe & oracula reddidiſſe famá erat. Confectam affabrè, omnibuſq; ad navigationem neceſſariis inſtructam, conſcenderunt Argivi, qui Argonautæ dicti ſunt, ab Argo nave. Quinquaginta quatuor fuiſſe Argonautas tradunt; è quibus præcipui fuerunt Iaſon, Hercules, Zetes & Calaïs, Caſtor & Pollux, Orpheus, Mopſus, Theſeus, Telamon, Idmon & Argus architectus, qui navem fabricaverat. Cùm ergo ad Colchos appuliſſent, & vellus aureum ab Aëthe rege petiiſſent, iiſq; eſſet denegatum; bellum illi intulerunt. Erat vellus illud in Templi penetralibus appenſum, quod Fauni æripedes, flammivomi, & indomiti, Dracoq; pervigil horrendæ magnitudinis, cuſtodiebant. Hæc impedimenta cùm ſuperare perdifficile eſſet, Medea Aethes regis filia, Iaſonis amore capta, illum monuit quo pacto tauros domare, & vigilem draconem ſopire poſſet; quibus fæliciter peractis, vellus aureum abſtulit, & in Græciam detulit Iaſon. Obſervat Clar. Bochartus, navem

vem *Argo* dictam, non vt vulgò creditum, ab *Argo* conditore, aut ab Argivis in ea vectis, sed à voce Phœnicum *Arco*, vel *Argo*; permutari enim passim C. & G. Argo autem navis, longam navem significat, quâ tum primùm vsi sunt Græci, cum ante Iasonem, rotundis duntaxat navibus vterentur. Hinc Plinius lib. 7. c. 56. *Longa nave Iasonem primùm navigasse Philostratus author est.* Id & addam ex eodem Bocharto. A Poëtis navem Argo loquacem fictam, vtpote constantem è ligno Dodoneæ silvæ quod humanas voces fundere dicebatur: qui error natus est à verbo דבר, quod Ebræis *loqui* significat, & *regere* seu *moderari*, quia animos sermone regimus & moderamur. Inde דוברה (*dobera*) *loquentem*, si participium, si nomen est *ratem* sonat, quæ regitur & gubernatur: & Ebrææ voces עץ מדבר, tam reddi possunt, *Lignum loquax*, quàm, *lignum quod navem regit*.

Cæterùm Idmonem periisse ab apro percussum, scribit Apollonius. Qui serpentis morsu interiisse tradunt, ex perperam intellecto Senecæ *in Medea* loco suprà laudato, falluntur. Mortem autem suam præscivisse & prædixisse Idmona, affirmat Apollonius Argonauticon primo.

Αὐτὰρ ἐμοὶ θανέειν στυγερῇ ἐπὶ δαίμονος αἴσῃ
Τηλόθι που πέπρωται ἐπ' Ἀσίδος ἠπείροιο.

Id eſt. — *At mihi emori odioſi Dæmonis fato,*
Procul ſancitum eſt in Aſidis continente.

Sic Seneca *in Medea.*

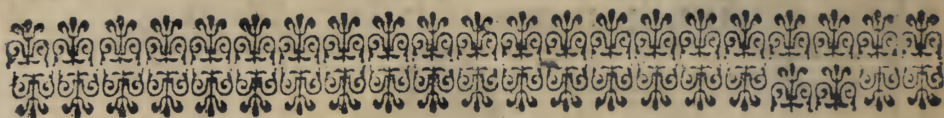
Ite nunc fortes, perarate Pontum
Sorte timenda:
Idmonem, quamvis benè fata noſcet
Condidit.

AMPHIARAVS

Amphiaraus Oiclei filius.

Quid iuvat ostendisse tuis tua funera natis,
Dircæo absorptus si moriare solo?

AMPHIARAVS

MOPSO & IDMONI, expeditionis Cholchidę comitem Amphiaraum ſubiungimus. Hic Oeclis filius, originem longâ maiorum ſerie ad Iovem referebat. Inter Græcos Vates excellentiſſimus habitus eſt: Item in re militari fortitudine & prudentia clarus. Pauſanias ait Amphiaraum interpretandorum ſomniorum ſcientia præcellentiſſimum fuiſſe, eundemq; futurorum cognitionem per ſomnia conſtituiſſe. Ad huius autem oraculum qui pergebant, purgari primùm oportebat. Purgatio erat vt Deo res ſacra perageretur, cui & omnibus quorum nomina in arâ ſculpta erant ſacrificabat. His peractis, mactati arietis pellis ſubſternebatur, atque ita ſoliti dormire, captantes ſomnii interpretationes. Ad quod alludens Virgilius *Aen.* 7. de Latino loquens, ait.

Pellibus incubuit ſtratis, ſomnosq; petivit.

Pelli itaque incumbentes & dormientes, in ſomnis audiebant aut videbant ea quæ ſciſcitati erant: eaq; à vate ſacerdote explicabantur.

Amphiarao

Amphiarao autem post obitum, propter divinationis peritiam & fatidica consilia, templum erexerunt Oropii in Atticá, honoresq; divinos & aras, ac sacerdotes decreverunt. Templum ex candido marmore præstanti arte constructum est, ad quod ex tota Græcia conventus erat maximus, oraculum poscentium. Philostratus *in vita Apollonij Tyanæi lib.* 2. tradit eos qui responsa ab Amphiarao petebant, diem integrum à cibo, & triduum à vini potu abstinuisse. Refert Plutarchus *In vita Aristidis*, ante pugnam illam Platæensem, Mardonium Persici exercitus ducem, misisse servum suum ad Amphiarai delubrum, vt pugnæ eventum exploraret. Cùm igitur servus ille noctu in victimæ spolio procumbens dormiret, per quietem sibi visus est adstare sacrorum Antistes, qui iuberet templo excedere, non enim licere barbaro in loco sacro cubare; cùm verò Persa cunctaretur, recusaretq; recedere, Sacerdos visus est eum vi extrudere velle, & lapide impetitum humi prostravisse. Somnium hoc pugnæ exitum depinxit, nam paulò post, commisso prælio ad Platæas, Mardonius ictu saxi percussus, occidit.

In templo Amphiaraï quod Thebis erat,

nulli Thebano captare vaticinia licebat. Causam hanc referunt. Dum adhuc esset in vivis Amphiaraus, eligendum Thebanis proposuit, vtrum mallent se vti vate, vel propugnatore & defensore. Thebani responderunt, malle se eum habere auxiliatorem; vaticinia ab Apolline qui Delphis erat, captaturos. Ideò post Amphiarai mortem, nefas fuit Thebano cuiquam, in eius delubro somniis vaticinia exposcere. *Herodot. l.8.*

Cùm Græci, Polynici adversùm fratrem Eteoclem Thebanorum Regem auxilio irent, Amphiaraus eò vocatus est; sed cùm præsciret, se si ad id bellum proficisceretur moriturum, vt fata vitaret; conscia vxore Eriphyle, se abscondit in locum abstrusum, vbi diu latuit. Tandem verò avara mulier, accepto torque aureo à Polynice, maritum latentem prodidit. Abstractus itaque è latibulo Amphiaraüs, Thebas in militiam proficisci coactus est, vbi & occubuit. Refert enim Plutarchus, aquilam eius hastam abreptam sustulisse in altum, moxq; demisisse; eam verò terræ impactam lauri speciem præbuisse. Insequenti die, hostibus acri prælio ibidem congredientibus, terræ hiatu repentino haustum cum curru (quod

ἅρμα dicunt Græci) Amphiaraüm periisse. Conditam postea ibi vrbem, Harmatis cognomine insignem. Verùm aliam huius nominis rationem assignat *Clariss. Bochartus*, cuius hæc sunt verba; *Harma Bœotiæ locus erat columnis septus, propter vatem Amphiaraum hiatu terræ ibi absorptũ ita execrandus, vt fama sit neque aves illis columnis insedisse, neque feras herbam attigisse in intercolumnio illo crescentem. Harma igitur non à curru, vt volunt, sed ab execratione dictus; id enim est Phœnicium* הרמה *Harma.* Geogr. Sacr. p 1 c. 16. Strab. l. 9. Pauf. in Bœot.

Cæterùm Eriphyle quæ marito necem accersiverat, id non impunè habuit; Alcmæon enim filius, cui antequam proficisceretur Amphiaraüs, perfidiam matris declaraverat, statim atque fatum patris audivit, matrem Eriphylem interfecit; in eam impius factus, vt mortem patris vlcisceretur.

Ita autem præcellens vates habitus est Amphiaraus, vt in proverbium abierit apud Amm. Marcellinum, *Si quid*, inquit ille, *in penetrali secreto, nullo ministrorum præsente, paterfamilias vxori in aurem susurrasset, velut Amphiarao referente, aut Martio, quondam vatibus inclytis, postridie discebat Imperator.*

Hunc affirmat Statius lib. 8. intellexisse voces avium.

Aruns Hetruscus Haruspex.

Fulminis agnosco motus, Venasq; calentes
Fibrarum; atq; avium mobile remigium.

ARVNS

PLVRIMI in Hetruria divinandi ſcientiam per auguria & aruſpicia coluerunt. In his è primis eminuit Aruns Augur & vates celeberrimus; de quo Lucanus *lib.* 1.

Hæc propter placuit Thuſcos de more vetuſto
Acciri vates: quorum qui maximus ævo
Aruns incoluit deſertæ mœnia Lunæ:
Fulminis edoctus motus, venaſq; calentes
Fibrarum, & curſus errantis in aëre pennæ.

Quoniam verò in Augures incidimus, de iis nonnulla præfari haud abs re erit. Augures propriè avium garritum obſervabant: Auſpices, volatum; ſed crebrò confunduntur. In avibus autem garritus, volatus & paſtus obſervabantur. Avium aliæ erant oſcines, quæ cantu ſeu garritu; aliæ præpetes, quæ volatu putabantur prædicere; harum rurſus variæ erant differentiæ, funebres, cliviæ, arculæ, volſcræ, remores, inebræ, aliæq; multæ, de quibus *Plinius l.*10.*c.*13.14.18. *Gellius l.* 6.*c.* 6. *Servius in Virgil Aen.* 2.*Feſtus in voce Oſcines.*

Auguria captaturi cœlum eligebant purum

& ſerenum. Lituum, qui erat baculus incurvus augurale ſignum, manu tenebat Augur, quo cœli regiones deſignabat, & metas intra quas contineri debebant auguria, metiebatur. Templum vocabantur illæ metæ, à contemplando. Poſt abſolutas preces, velato capite, toga duplici augurali candida, conſidebant; intentiſq; ad cœlum oculis, attentè expectabant ſi quæ ſigna ſeſe offerrent. Si obiiceretur avis aliqua, conſiderabant quo volatu ferretur, an obliquo, vel prono, vel ſupino motu corporis. Item, ad dextram vel ad ſiniſtram canerent oſcines.

Præterea gallinacei ad auguria captanda ſervabantur clauſi caveis, loco ſacro. Pullarius ſummo mane & primo diluculo, imperato de more ſilentio, caveâ recluſâ, offam pullis exhibebat: quod ſi ad oblatum cibum involarent galli, & avidè eum depaſcerentur, ita vt ex eorum roſtro aliquid laberetur & terram paviret, quod tripudium faceret ſoliſtimum, ex eo Augur felicem rerum ſucceſſum à Deo promitti aſſerebat.

Divinabant etiam aruſpices & extiſpices, ex inſpectione viſcerum victimarum, quas exenteratas diligentiſſimè explorabant; imò ipſas ranas.

ranas. Iuven. ——— *Ranarum viſcera nunquam Inſpexi.* Maximè circa hepar curioſi erant, quod in eo vaticiniorum ſedem propriam putabant; Alias quoque viſcerum partes, vt cor, folliculum fellis, lienem, pulmonem, exta, non minori ſedulitate contemplabantur, an omnia convenirent. Niſi enim omnia congrua eſſent, alienati numinis ſigna portendebant; ſi verò erant integra, Deos benevolos promittebant. Nugaciſſima commenta! quorum tamen neglectui, Romani clades P. Claudij & Lucij Iunij, bello Punico primo; & Flaminij bello ſecundo, tribuêre. *Iuven. Sat. 3. l. 1.*

Collapſam hominum ſocordiâ miram hanc ſcientiam & Reipublicæ adeò neceſſariam, pro ſingulari ſua ſapientia, reſtituit Claudius Imperator, *Retulit ad Senatum*, inquit Tacitus, *ſuper collegio haruſpicum, ne vetuſtiſſima Italiæ diſciplina per deſidiam exoleſceret: ſæpè adverſis Reipublicæ temporibus accitis, quorum monitu redintegratas ceremonias, & in poſterùm rectiùs: Primoresq; Etruriæ ſpontè aut Patrum Romanorum impulſu retinuiſſe ſcientiam & in familias propagaſſe: quod nunc ſegniùs fieri, publica circa bonas artes ſocordia, & quia externæ ſuperſtitiones valeſcant. Læta quidem in præſens omnia; ſed benignitati Deûm gratiam referen-* *Tac. Ann. l. 11.*

dam, ne ritus sacrorum inter ambigua culti, per prospera obliterarentur. Factum ex eo S.C. viderent Pontifices, quæ retinenda firmandaq; Haruspicum. Vide *Polybium* l.1. *Val. Maximum* l.1.c.4. *T. Livium* l.22. *Ciceronem* de Divin. l.1, & 2. & *de Nat. Deorum.*

TAGES

Tages.

Nil ſine me Hetruſcus ſacris intentus Haruſpex
Aggreditur: leges quem docui augurij.

TAGES

FVIT Tages, vt Beroſo placet, Noæ trinepos ex Camo; filius Aruntij. *Marlot* ab Etruſcis appellatus eſt, ad quos ſe recepit, quoſq; in ſacris, divinatione, auguriis, & aruſpicina inſtituit. *A Cameſo enim*, id eſt *Camo*, inquit idem Beroſus, *per manus hæc ſcientia ad poſteritatem, longo temporum intervallo pervenerat*; ſemperq; ceremoniarum, ſuperſtitionumq; adiectione in immenſum creverat.

De Nat. Deor. l. 2 De Tage Cicero ita tradit, *Tages quidam dicitur in agro Tarquinienſi, cùm terra araretur, & ſulcus altiùs eſſet impreſſus, extitiſſe repentè, & eum affatus eſſe qui arabat. Eius aſpectu cùm obſtupuiſſet bubulcus, clamoremq; maiorem cum admiratione edidiſſet, concurſum eſſe factum, totamq; brevi tempore in eum locum Hetruriam conveniſſe. Tum illum plura locutum multis audientibus, qui omnia eius verba exceperint, literiſq; mandaverint.* De eodem ſic Ovidius *Metamorph. l. 15.*

Haud aliter ſtupuit, quàm cùm Tyrrhenus arator
Fatalem glebam mediis aſpexit in arvis,
Sponte ſuâ primùm, nulloq; agitante moveri;

Sumere

Sumere mox hominis, terræq; amittere formam;
Oraq; venturis aperire recentia fatis.
Indigenæ dixere Tagem; qui primus Hetruſcam
Edocuit gentem caſus aperire futuros.

Hic itaque à parente edoctus, brevi celeberrimus evaſit, & aruſpicinam, extiſpiciorum ſcientiam ac ſacrificiorum ritus ſic excoluit, vt eorum primus author habitus ſit; quod & Lucanus teſtatur his verbis,

At fibris ſit nulla fides, ſed conditor artis
Finxerit iſta Tages.

Nec has modò ſuperſtitiones Hetruſcos docuit, ſed & remedia quibus arcerentur tempeſtates, ſedarentur venti, & grandines averterentur ab agrorum finibus. Nempe averti grandinem, tempeſtatem, & lolium ipſum à ſegetibus, ſi quis crocodili pellem, vel vituli marini per ſpatia poſſeſſionis circumferat; aut ſi vbi inſtare malum videt, oblato ſpeculo, imaginem nubis accipiat; aut ſi ad limites agri caput aſini ſua pelle nudatum, affigat. Verba ſunt Columellæ,

Ipſa novas artes varia experientia rerum
Et labor oſtendit miſeris, vſusq; magiſter
Tradidit agricolis ventos ſedare furentes,
Et tempeſtates Thuſcis avertere ſacris.

Hinc mala rubigo virides ne torreat herbas,
Sanguine lactantis catuli placatur & extis.
Hinc caput Arcadici nudum cute fertur aſelli,
Tyrrhenus fixiſſe Tages in limite ruris.

Eiuſmodi ἀποτρόπαια & malorum averruncatoria, non ſoli Ethnici vſurparunt, ſed & alij. In hoc cenſu repono Iudæorum phylacteria, & Pſeudo-Chriſtianorum amuleta, caracteres, figuras, cruces, reliquias, cereas agni effigies, Scripturæ ſacræ teſtimonia, cantiones magicas, ligaturas, aliaq; eiuſmodi collo appenſa, per quæ ſe cuſtodiri ac ſervari à malis Superſtitioſi credunt. Iſta tanquam impia & ab Euangelij doctrinâ aliena, abjicienda ſunt. Magicas enim ſuperſtitiones ſapiunt, quibus Diabolus illudit hominibus.

Cæterùm aruſpicia & extiſpicia illa, quorum authores fuerunt Aruns & Tages, tanti æſtimabantur apud Romanos, vt de his integros libros conſcriptos ſervarent Pontifices, ad quorum normam oportebat omnia agi. Prædictiones futurorum inde colligebant, quæ inſtar oraculorum apud eos habebantur; neque quicquam aggrediebantur, quin priùs ſacrificiorum hos ritus, accurata indagatione perluſtraſſent. Credebant enim victimas, notis monitricibus affici à Diis quibus immolabãtur.

Aſÿlas Augur Hetruſcus.

Ut pecudum fibras, præſagi fulminis ignes
Et linguas volucrum, ſideraque alta rego.

ASYLAS

ASYLAS & ipſe Hetruſcus, auguriorum ſcientiæ magiſtrum habuit celebrem illum Tagem; fuitq; ob divinandi ſcientiam & extiſpicium clarus. Hunc ſic commendat Virgilius Aen. 10.

Tertius ille hominum Divumq; interpres Aſylas.
Cui pecudum fibræ, cæli cui ſydera parent,
Et linguæ volucrum, & præſagi fulminis ignes.

De cœli ſyderibus & fulmine meminit Poëta, quia Augures non modò aves ſpectabant, ſed & cælum ac meteora. Primò enim obſervabant cœli aſpectus & influxus; & ex Aſtris, quibuſcum analogiam eſſe ad ſingulas ætates hominis, corporis partes, & animi quoque affectiones affirmabant, de variis eventibus vaticinabantur. Exempli gratia, cùm de morbo vel ſanitate conſulentium præſagire nitebantur, attendebant vt ætati eorum convenientem Planetam deligerent; verbi cauſa, ſeni Saturnum; adoleſcenti Mercurium; viro Iovem: deinde etiam Planetam cupiditati vniuſcuiuſque reſpondentem; vt Martem ira-

cundo

cundo; Venerem libidinoſo &c. Prætereæ Signum quōd parti corporis quam iuvare vel lædere cupiebant, præeſſe ſibi fingebant: Si capiti Arietem; ſi pedibus Piſces. Quæ omnia vtcunque vana & ſtolida, non modò in vſu fuerunt apud Augures Ethnicos, ſed & hodiè â variis vſurpantur. Apud Laërtium meritò ridetur ab anu domeſtica Thales, qui cùm domo exiret contemplandorum ſyderum cauſa, in ſubiectam foſſam incidit, *Quid enim*, inquit anus, *quæ ſunt in cœlis te comprehenſurum arbitraris, qui ea quæ ſunt ante pedes videre non vales?* Hoc hominum genere nihil ſtolidiùs,

Quod eſt ante pedes nemo ſpectat: cœli ſcrutantur
plagas.

Scitè ridet Thomas Morus quendam Aſtrologum mœchæ maritum, qui cùm futura ex aſtris ſe prævidere iactaret, domeſticum dedecus ignorabat. His in eum ludit,

Aſtra tibi æthereo pandunt ſeſe omnia vati,
Omnibus & quæ ſint fata futura monent.
Omnibus aſt vxor quod ſe tua publicat, id te
Aſtra, licet videant omnia, nulla docent.

Ex meteoris etiam captabant vaticinia aruſpices; contemplabantur enim tonitrua; ſi ad lævam vel impari numero intonuiſſet; ſi ab or-

tu fulmina circularentur ; ſi circumacta per cælum in eandem partem reflecterentur ; vel ſi vibrata è nubibus à terra reſiliviſſent ; Si crebris ignibus fulſiſſent; Si è cœlo ſereno tonuiſſet; Si ab Occaſu, vel per Septentrionem in Occaſum ferrentur fulgura, & alia eiuſmodi.

Habebant autem Augures lucos & aras, & peculiaria ſacra ad elicienda fulmina, quæ vel bruta dicebantur vel fatidica.

Olenus Calenus

Quod caput effoſsum Tarpeio in monte videtis
Summi illi faſces denotat Imperij.

OLENVS CALENVS

OLenum inter præcipuos Hetruriæ Vates & Aruſpices numerant Hiſtoriæ. Is enim dicitur prædixiſſe qualis futurus eſſet Romani Imperii ſtatus. Nam cùm Tarquinius Superbus Capitolinam arcem conderet, in fundamentis inventum eſt caput humanum, vel vt alij malunt, equinum. Quâ de re Aruſpices ex Hetruria convocati & conſulti ſunt, Olenus Calenus inter cæteros, vates præſtantiſſimus, & in Aruſpicinæ ſcientia optimè verſatus: Is aſſeveravit, caput hoc quod inventum erat, portendere ſummam Monarchiam & imperium vrbi, cui totus orbis ſubiiceretur; idq́; propagatum iri, & incrementa ſumpturum bello. Eſſe enim equum animal generoſum, pugnis & conflictibus gaudens. Auguris reſponſum Romani fauſtum fælixq́; ſumpſerunt; arcem Capitolium vocaverunt, vel ab invento capite equino, vel quod mundi caput futura eſſet. Exitus poſtea comprobavit, non falſam aut vanam fuiſſe prædictionem. Vide *Plinium lib.28. cap.2.*

HELENVS

Thiodamas Melampodis filius.

Consuerat mecum magnorum arcana Deorum
Partiri, et visas Amphiaraus aves.

THYODAMAS

Plin. l.25. c.5.

MElampus ille Medicina clarus, qui filias Prœti Argivorum Regis, quæ furiis agitatæ se vaccas credebant, propinato elleboro sanavit; ex vxore Amphianassa genuit Thyodamanta. Hic præstans fuit Medicus, Augur & Vates celeberrimus: de quo Statius lib.8.

Insignem fama, sanctoq; Melampode cretum
Thyodamāta volunt; qui cùm ipse arcana Deorū
Partiri, & visas vni sociare solebat
Amphiaraüs aves: tantæq; haud invitus arti
Gaudebat dici similem, iuxtaq; secundum.

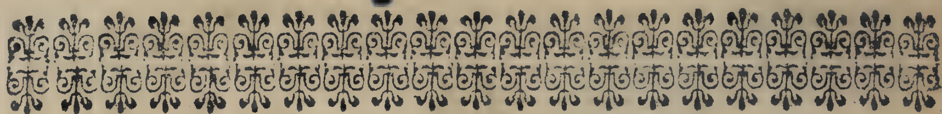
Aiunt eum intellexisse voces avium, & cum illis fuisse collocutum.

HELENVS

Helenus Priami filius et Hecubæ.

Aequoreis ne fidat aquis Pyrrhum instrue: Regno
Tandem et Hectorea coniuge gratus erit.

HELENVS

EX numerosissima illa prole, quam suscepit Priamus Rex Troianorum ex Hecuba vxore, vnus fuit Helenus. Hunc augurem præstantissimum vocat Homerus Iliad ζ.

Πριαμίδης Ἕλενος οἰωνοπόλων ὄχ᾽ ἄριστος.

Ad eum authorem refert Suidas χειροσκοπικὰ vaticinia, cùm ex manuum lineamentorum consideratione, futuræ sortis status prænunciatur. Is dum obsidebatur Troia, non modò populares suos consiliis & prædictionibus iuvit, sed & fortiter cum hoste dimicavit. *Iliad. N*. Prædixit Ilij excidium sicut & Cassandra soror, suadebatq; Priamo patri vitandis tantis malis, vt Helena, quæ belli causa erat, restitueretur Menelao marito: huius cùm respuisset sana consilia Priamus, Paridi filio gratificari cupiens, capta est Troia & diruta, tota ferè Asia deleta, tamq; numerosam prolem miserrimus Priamus cum regno & vita amisit. Helenus reliquis fratribus aut cæsis aut captivis, ipse Pyrrho Achillis filio sorte obtigit: huic charissimus fuit, propter prudentiam & vaticinandi scientiam

quâ

quâ excellebat. Cùm Principes Græci reditum in patriam pararent, illis prædixit Helenus naufragia & adversos casus, nisi varia quæ suadebat sedulo caverent; cùm verò illi monitis non paruissent, plerique ad Caphareum fluctibus absorpti sunt. Pyrrhus verò Heleni monitis obtemperans, felici navigatione in patriam reversus est.

Redux Helenum honorificè excepit; illiq; Andromachem Hectoris cæsi viduam, desponsavit; concessitq; regni sui partem in montanis Epiri, vbi ipse condidit vrbem ad similitudinem Troiæ, in qua profugum Aeneam excepit hospitio. Hunc consuluit Aeneas de futuris eventibus, vt ipse narrat Aeneid.3.

His vatem aggredior dictis, ac talia quæso.
Troiugena interpres divûm qui numina Phœbi,
Qui tripodas, Clarij lauros, qui sydera sentis,
Et volucrum linguas, & præpetis omina pennæ:
Fare, age &c.
— *Hæc deinde canit divino ex ore Sacerdos.*

Laocoon Priami et Hecubæ filius.

Eventus rerum incetos prædicere nostrum est:
Hoc mihi Tymbræus munus Apollo dedit.

LAOCOON

HIc quoque Heleni frater, Priami & Hecubæ filius, Apollinis Sacerdos, Vates nobilis, & rerum ſcientia inſignis habitus eſt: afflatus enim numine Apollinis futura prędixit. Lugendo verò caſu periit in Troiæ expugnatione. Cùm enim equum illum ligneum vaſtitatis immenſæ fabricaſſent Græci, quem armatis oppletum, ceu Minervæ ſacrum, in vrbem ruptis mœnibus invexerant; Laocoon vates multùm reclamavit, & aut hoc incluſos ligno occultari Græcos Duces, aut machinam in muros & vrbis excidium fabricatam eſſe aſſeruit; imò haſtam ſumptam ſummis in latus equi contorſit viribus, quo ictus, auditus eſt armatorum crepitus. Sed quò minùs Troiani prudentis vatis prædictionibus obtemperarent, prohibuit portentum. Dum enim in fatalem machinam vociferatur Laocoon, & ferro Argolicas fœdare latebras ſuadet, Ecce gemini angues ſibilantes & linguas vibrantes qui

——— agmine certo
Laocoonta petunt; & primum parva duorum

Corpora natorum, serpens amplexus vterque
Implicat, & miseros morsu depascitur artus.
Post illum auxilio subeuntem ac tela ferentem
Corripiunt, spirisq; ligant ingentibus &c.
Ille simul manibus, tendit divellere nodos,
Perfusus sanie vittas, atroq; veneno,
Clamores simul horrendos ad sydera tollit.

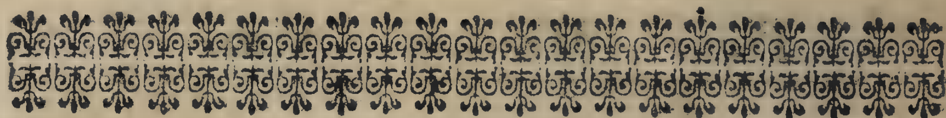
Exin dracones fugiunt ad Palladis delubrum, seq; sub pedibus Deæ, & clypei sub orbe tegunt. Tum omnes pavidi iustas pœnas dedisse Laocoonta dixerunt, & scelus expendisse, qui hastam intorsisset tergo Minervæ sacri equi. Cùm itaque fatalem illum equum intra muros admisissent Troiani: Duces Græcorum noctu ex equo se promunt; invadunt vrbem vino somnoq; sepultam; cædunt vigiles, portisq; patentibus excipiunt socios, agmina conscia iungunt, & Troianos ad internecionem delent.

PRYLIS

Prylis Mercurij filius.

Ille ego ſum, Vocitat tellus quē Leſbia Prylī:
Qui Xerxem in Græcos arma movere fero.

PRYLIS

MEntio equi Troiani mihi Prylem vatem in memoriam revocat: hic enim à Palamede delinitus donis, iſtum modum edocuit quo Troia expugnaretur; equi Durij, *hoc eſt* lignei rationem præmonſtrans, intra quem delituerunt audaciſſimi & ſolertiſſimi Græcorum Duces. Fuit verò Prylis, Cadmi ſive Mercurij filius, & Iſſæ nymphæ; qui ab Apolline cuius ſacris præerat, ſpiritu Pythonico afflatus, oracula reddebat. Inter cætera quæ illi tribuuntur, hoc memorabilius eſt, quod Græcis prædixiſſe fertur, ex Aſiæ regionibus venturum regem potentiſſimum cum infinitis armatorum myriadibus, qui totam Græciam inundaret: verùm hunc Monarcham à Græcis, numero longè inferioribus, vincendum. Hoc vatis effatum Græcis animos excitavit, cùm Xerxes bellum Græciæ intulit, eôq; venit cum multitudine militum & claſſiariorum propè innumerabili. Herodotus *lib. 6.* vltra ter vicies centena millia fuiſſe prodit: vt non immeritò proditum ſit, flumina ab exercitu eius

ſiccata,

ſiccata, terras pelago pontibus iunctas, omnemq; Græciam vix capiendæ multitudini fuiſſe. Verùm iuxta vaticinium Prylidis, tanti exercitus in Græciam introitus, quâm terribilis, tam turpis ac fœdus diſceſſus fuit. Ad Salaminem enim navali prælio ſuperatus eſt à Themiſtocle, qui vix ſecum quatuor millia hominum ducebat; idq; tanta ſuorum clade, & ignominia, vt Xerxes parva ſcapha effugiens, vix ſe in Aſiam receperit.

Pythagoras.

Quicquid Pythagoram nescisse fatemur, id ipsu
Nemo hominum potuit pectore percipere.

PYTHAGORAS

INter Vates Pythagoras nomen profitetur ſuum. Imò Ariſtippus Cyrenæus, teſte *Diogene Laërtio*, ait illum, *Pythagoram* idcirco appellatum, quod veritatem perinde ac *Pythius* ipſe loqueretur. Augur præterea fuit, & Magus, quod teſtantur Plinius & Plutarchus. Proditur enim memoriæ, quum ſupervolantem aquilam ſuſurraminibus excantaſſet, ita deduxiſſe, vt mitem redderet ac prorſus cicurem. *Pythagoras*, inquit Ammianus, *femur ſuum aureum oſtentabat, & cum aquila colloquens ſubinde viſebatur.* Ferunt eum eodem die & hora, Crotonæ & Metaponti conſpectum fuiſſe, ibiq; collocutum cum amicis. Tradunt quoque, fuiſſe vrſam feritate ac vaſtitate corporis inuſitatâ horrendam; eam ad ſe venire iuſſiſſe, quæ ſtatim paruit, & domum abductam reddidiſſe cicurem: Mox dimiſſurus, quaſi iureiurando adegiſſe, ne in poſterùm vllum animal læderet; eam in quod adiurata receſſerat, ſumma fide præſtitiſſe. Scribit Plutarchus *in Vita Numæ*, Pythagoram propè Tarentum conſpexiſſe bo-

vem, fabariam ſegetem morſu carpentem & pedibus obterentem: tum bubulcum admonuiſſe, bovem iuberet frugibus parcere; Cui paſtor ridens, *Ego*, inquit, *bobus præcepta dare neſcio; Tu qui in ſcholis verſatus es, id illi præcipito*: Eveſtigiò Pythagoram bovis auribus inſuſurraſſe, bovemq́; abire iuſſiſſe, qui ſtatim receſſit, & vellicare ſegetem deſtitit; quin & in futurum eiuſmodi pabulo abſtinuit. Aiunt etiam cum illo familiares Genios fuiſſe obverſatos, eorumq́; adminiculo Pythagoram præcipuè enituiſſe. Quod & de Socrate dictum eſt.

Fuit verò hic vir ortu Samius, Mneſarchi (alij Marmacum vocant) gemmarum ſculptoris, filius. Aegyptum primò, mox Babyloniam ad perdiſcendos ſyderum motus, originemq́; mundi ſpectandam profectus, ſummam ſcientiam conſecutus eſt. Inde regreſſus, Cretam & Lacedæmona ad cognoſcendas Minois & Lycurgi inclitas ea tempeſtate leges, contendit. Quibus omnibus inſtructus Crotonam venit, populumq́; in luxuriam lapſum, authoritate ſua ad vſum frugalitatis revocavit. Laudabat quotidiè virtutem, & vitia luxuriæ caſuſq́; Civitatum ea peſte perditarum, enumerabat. Matronarum quoque ſeparatam

à viris

à viris doctrinam, & puerorum à parentibus frequenter habuit. Docebat nunc has pudicitiam, & obsequia in viros; nunc illos modestiã, & literarum studium. Inter hæc velut genitricẽ virtutũ frugalitatẽ, omnibus ingerebat; consecutusq; disputationum assiduitate erat, vt matronæ auratas vestes, cæteraq; dignitatis suæ ornamenta, velut instrumenta luxuriæ deponerent, eaq; omnia delata in Iunonis ædem, ipsi Deæ consecrarent. *Hæc ex Iustino lib.* 20.

Totam autem Philosophiam suam mysteriis velavit, symbolicamq; & perplexam docuit, more Aegyptiorum, aliorumq; Orientalium, quorum instituta penitùs hausit, vt Iosephus *contra Appionem*, & Eusebius tradiderunt. Ambrosius de Pythagora hæc habet, *Cùm ex populo Iudæorum*, inquit, *vt plerique arbitrantur, genus Pythagoras duxerit, ex eius disciplinâ derivavit etiam magisterij præcepta; meritòq; magnus apud Philosophos habitus, qualem, vt aiunt, vix reperias vllum.*

Inter eius dogmata, præcipuum fuit tantoperè decantata illa Metempsycosis, ab Aegyptiis accepta; quâ credebat animam hominis è mortuo corpore subinde in aliud atque aliud corpus immigrare. De hac sic ipse Pythagoras apud Ovidium *Metam.* 15. 3.

Morte carent animæ, semperq́ priore relicta
Sede, novis domibus vivunt habitantq́ receptæ.

Recenset deinde in quæ corpora anima sua migraverit; affirmat nempe se primò fuisse Aethalidem Mercurij filium; pòstea Euphorbum, nobilem illum Troianum Iliaco in bello à Menelao occisum; deinde Hermotimum; tum Pyrrhum; ac denique Pythagoram; seq́; omnium meminisse præteritorum. Aiunt cùm aliquando preteriens animadvertisset catulum à quodam verberari, illum reprehendisse, quod iniuriam faceret animæ boni viri, qui sibi amicus fuisset. Ista deliria festivè suo more ridet Lucianus. Scitè quoque ad hoc placitum ludit Ausonij Epigramma, in execrandum quendam Marcum, *Perversæ Veneris postico vulnere fossorem*, vt Poëta loquitur: quærit enim hic à Pythagora, qualis evasurus sit post mortem impurus ille pædico; respondet Pythagoras,

Vide A. Gellium l.4.c.12.

Luc. Dial. Galli & Mycilli.

Non taurus non mulus erit, non hippocamelus,
Non caper aut aries; sed scarabeus erit.

Scarabeus scilicet ex eorum genere qui stercorei vocantur.

Ordo autem atque ratio Pythagoræ recipiendi instituendiq́; discipulos, huiusmodi fuisse traditur. Iam à principio adolescentes

qui ſeſe ad diſcendum obtulerant ἐφυσιογνωμόνει. Id verbum ſignificat mores naturaſq; hominum coniectatione quadam de oris & vultus ingenio, deq; corporis filo atque habitu, ſciſcitari. Eum qui exploratus ab eo, idoneuſq; compertus fuerat, recipi in diſciplinam ſtatim iubebat, & tempus certum tacere. Quinquennale vt plurimùm erat ſilentium, ſed aliquando minori ſpacio circunſcribebatur, pro auditorum ratione, & æſtimato captu ſolertiæ; quanquam nemo minùs tacuit quàm bienniũ. *Vir enim ille ingenio ingenti*, vt loquitur Apuleius, *ac ſupra captum hominis animi auguſtior, nihil priùs diſcipulos ſuos docuit quàm tacere, primaq; apud eum meditatio ſapienti futuro, linguam coërcere, verbaq; quæ volantia Poëtæ appellant, ea detractis pinnis intra murum candentium dentium premere.* Is autem qui tacebat, quæ dicebantur ab aliis audiebat, neque percunctari ſi parùm intellexerat, fas erat. Aſt vbi res omnium difficillimas, tacere, audireq; didicerat, eſſetq; ſilentio eruditus, cui nomen erat ἐχεμυθία, tum verba facere & quærere, quæq; audiſſet ſcribere, & quæ ipſe opinaretur, poteſtas erat. Verùm cum extraneis de iis quæ didiciſſet, loqui illicitum. Cicero *lib. 1. de Nat. Deorum*, *Nec tu me celas vt*

Pythagoras solebat alienos. Ἐχεμυθίαν ab Ægyptijs, qui *Harpocratem* silentij Deum colebant, accepit Pythagoras; ab hoc verò fortasse Numa Pompilius, qui fuisse dicitur Pythagoricus: Hunc enim silentij Deam *Agenora* nomine, quæ ore obsignato pingebatur, quæque inter Tutelares Romæ Deas recensetur à Macrobio, coluisse, testis est Plutarchus *in eius Vita.*

Macrob. l. 3. Sat. c. 9.

Id tamen affirmare nolim quod statuunt nonnulli, Numam Pompilium fuisse Pythagoræ discipulum. Cicero enim Numam annis permultis antè fuisse quàm esset Pythagoras affirmat, *De Orat. l. 2.* Idem scribit Pythagoram fuisse in Italia ijsdem temporibus quibus L. Brutus patriam liberavit. Hoc ipsum affirmant T. Livius *lib.* 1. & Solinus *cap.* 16. cuius hæc sunt verba, *In Samo nihil nobilius quàm Pythagoras civis, qui mox offensus fastu tyrannico, relicta domo patria, Bruto Consule, qui Reges vrbe exegit, Italiam advectus est.* Gellius verò vult eum in Italiam venisse, Tarquinio Superbo regnante. Vide præterea Franc. Floridum Sabinum *lib.* 1. *Succisivar. lect. cap.* 13.

Tusc. qu. l. 4.

Gell. N. A. l. 17. c. 21.

Causam quare in Italiam Pythagoras profectus est, hanc fuisse refert Laërtius *in eius vita*; quod post longam peregrinationem in patriam

triam redux, eam à Polycratis tyrannide oppressam offendisset. Alij Sylosontem Polycratis fratrem & successorem, fuisse volunt; Eum enim Strabo adeò sæviter regnasse scribit, vt plurimi cives Samum desererent. *Strabo l. 14.*

Cæterùm Pythagoras discendi cupiditate vltimas terras peragravit; Aegyptum lustravit, ibiq; viginti duos annos versatus est, vt scribit Iamblicus. Persarum etiam Magos adiisse referunt Isocrates, Cicero, aliiq;. Arabas, Ebræos, Chaldæosq; accessisse testatur Porphyrius; multaq; Iudæorum dogmata amplexum Clemens Alex. *lib.*1. affirmat. Quod verò Iudæi sanguine abstinuerint, hinc fortè omnibus animalibus abstinuit, de quo sic ille apud Ovidium, *Isocr. in laud. Bus. Cic. l. 5. de Fin.*

Parcite mortales, dapibus temerare nefandis *Metam. l. 15.*
Corpora; sunt fruges, sunt deducentia ramos
Pondere poma suo, tumidæq; in vitibus vvæ
Sunt herbæ dulces &c. alimentaq; dulcia tellus
Suggerit, atque epulas, sine cæde & sanguine præbet &c.
Heu quātū scelus est in viscere viscera condi, &c.
Alteriusq; animantem animantis vivere letho?

Iuvenalis lib. 5. Sat. 15.

Aspicimus populos, quorum non sufficit iræ,

Occidiſſe aliquem; ſed pectora, brachia, vvltum,
Crediderint genus eſſe cibi. Quid diceret ergo,
Vel quo non fugeret, ſi nunc hæc monſtra videret
Pythagoras? cunctis animalibus abſtinuit qui,
Tanquam homine, & ventri indulſit non omne
legumen.

Multi Arithmeticam inventum Pythagoræ eſſe ſcribunt. Numeris conſtare hoc vniverſum tradebat, ſummumq; hominis bonum in exactiſſimâ numerorum ſcientiâ poſitum eſſe exiſtimabat. In Medicinæ etiam præceptis & curatione morborum apprimè fuit exercitatus. Dicitur præterea pondera & menſuras inveniſſe. Etiam Chymiæ peritum fuiſſe qua metalla mutantur, volunt nonnulli. Cum Ariſtarcho Samio, terram moveri docuit. Alphabeto Cadmi Phœnicum regis, adiecit literas υ, ζ, ϰ & ω. Erudiebat diſcipulos ſuos in Geometriâ, Gnomonicâ, Muſicâ, aliiſq; diſciplinis quas μαθήματα vocant Græci. His ſcientiis ornatos, ad perſpicienda mundi opera & principia naturæ provehebat, ac tunc denique vocabantur Φυσικοὶ. Omnes qui à Pythagorâ in cœtum diſcipulorum admittebantur, quod quiſque pecuniæ habebat in medium dabat, & coïbatur ſocietas inſeparabilis, quam

Græci

Græci κοινόβιον appellant.

Author eſt Cicero tantùm exiſtimationis apud ſuos adeptum eſſe, vt ſi quid affirmaret in diſputando, ſi ex iis quæreretur quare ita eſſet, reſpondere ſolitos, Αὐτὸς ἔφα, *Ipſe dixit.* Ipſe autem erat Pythogoras; tantùm opinio præiudicata poterat, vt etiam ſine ratione valeret authoritas. Diſcipulos quoque eſu carnium & animatis abſtinere iuſſit, voluitq; ita facili aſſuefieri victu, vt igne ad coquendum opus non eſſet. Aquæ potum tantùm illis conceſſit, ne acumen ingenij gravaretur ebrietate. Tradunt eoſdem à fabis abſtinuiſſe. Refertur enim in eius ſymbolis, *A fabis abſtineto.* Lucianus Pythagoram apud Inferos introducit affirmantem, par eſſe ſcelus comedere fabas & capita parentum; citaturq; à Clemente Alex. lib.3. Στρωμ. hic verſus

Ἴσον τι κυαμὺς τρώγειν, κεφαλάς τε τοκέων.

Quidam per κυάμυς quibus abſtinere homines iubebat Pythagoras, intelligunt non fabas legumenti genus, ſed ova, quod in iis ſit animalium κύησις *fœtus & conceptio*, à quibus abſtinebant quoque Pythagorici, Laertio teſte. Alij, inter quos Plutarchus περὶ παίδων ἀγωγῆς, *Fabis abſtinere* ita interpretantur, vt Magiſtratus fu-

gerent, qui olim ſuffragiis per fabas latis, quæ in vrnam conjiciebantur, in primis apud Athenienſes, creabantur. Nonnulli per κύαμον eam partem ſexus muliebris intelligunt, quam pudor nominare vetat, ἀπὸ τῦ κύειν, *concipere, vterum gerere*: hocq; præcepto cenſent Pythagoram à ſcortatione homines dehortari voluiſſe. Ac ſanè ipſum Veneris temperatiſſimum fuiſſe ex Laërtio conſtat; qui refert illum cenſuiſſe concubitum quocunque tempore ſanitati officere, atque infirmitatem corpori conciliare. Alij denique id iuxta literam accipiunt; & ex Aegyptiorum placitis hoc Pythagoram hauſiſſe cenſent. Herodotus enim ſcribit, neque ſerere fabas, neque comedere Aegyptios, atque etiam à conſpectu earum abhorrere; quoniam, vt ait Cicero, inflationem afferunt & animum perturbant.

Familiaria quædam habuit Symbola, quæ peti poſſunt ex Laërtio.

Nonnullos eius libros citat Laërtius, quanquam nonnulli exiſtiment nihil ſcripſiſſe. Aurea quæ inſcribuntur Pythagoræ carmina, Lyſidis eius diſcipuli, vel alterius Pythagorici ſunt. Aiunt tamen tres libros ſcripſiſſe, quos Plato centum minis, *hoc eſt*, mille coronatis

aureis ſibi emi curavit.

Fabulabatur Pythagoras ſe ad Inferos deſcendiſſe, ibiq; Homeri & Heſiodi animas vidiſſe diris cruciatibus affici, quod de Diis turpia & impia finxiſſent.

Verùm cùm annos viginti Crotonæ commoratus fuiſſet, Metapontum ſe contulit; ibiq; deceſſit octogenarius, vel ſecundum alios, anno ætatis nonageſimo. Quidam eum inediâ periiſſe ſcribunt. Plutarchus vivum exuſtum idq; eveniſſe in Milonis Crotoniatæ domo prodit, à quodam quem in diſciplinam admittere abnuiſſet. Alij interfectum volunt à Syracuſanis, dum agrum fabaceum circuibat. Tanta fuit huius Philoſophi admiratio, vt ex eius domo Templum facerent, eumq; pro Deo colerent. Hoc in eius modeſtiæ teſtimonium vulgò obſervatur, quod cùm alij doctrina exculti, ſe σόφες *ſapientes* eſſe iactarent, hic ſe non Sapientem ſed ſapientiæ ſtudioſum profeſſus eſt: vnde ſequentis ævi eruditi, Philoſophi dicti ſunt.

Qui plura de Pythagora cupit, adeat Iſocratem *in Buſiride*: Diogenem Laërtium. Lucianum *in Vitarum auctione*. A. Gellium *lib.* 11. Apuleium *Florid.* 2. *extre.* & è recentioribus I. Ger. Voſſium *de Phil. Antiquis.*

Spurina.

Martis Idus adsunt, Iuli: tu averte cavendo
Fata: futura tibi est sanguinolenta dies

SPVRINA

IVlij Cæſaris cædes variis prodigiis & prædictionibus denunciata eſt. Author enim eſt Corn. Balbus, familiariſſimus Cæſaris, *referente Suetonio*, paucos ante huius mortem menſes, cùm in colonia Capua deducti lege Iulia coloni, ad extruendas villas ſepulcra vetuſtiſſima diſiicerent, tabulam æneam in monumento in quo dicebatur Capys, conditor Capuæ, ſepultus; inventam eſſe conſcriptam literis verbiſq; Græcis, hac ſententiâ, *Quando oſſa Capys detecta eſſent, fore vt Iulo prognatus manu conſanguineorum necaretur, magnisq; mox Italiæ cladibus vindicaretur.* Sed cætera eiuſmodi nunc quidem mitto. Vivebat Romæ, Iulij Cæſaris tempore, Spurina Aruſpex celeberrimus, quem ob augurandi ſcientiam & vaticinia, tantopere laudant eius ſeculi authores. Inter cæteras quæ illi tribuuntur prædictiones, memorabilis eſt illa ad Cæſarem adhortatio, *Caveret periculum quod non vltra Martias Idus proferretur.* Cùm is dies adveniſſet, & Cæſar in Curiam proficiſceretur, quanquam dehor-

tante Calpurnia vxore, ſomnio exterrita, occurrit fortè Spurina, ad quem Cæſar conuerſus, eum irridebat, & vt falſum arguebat, quod ſine vlla noxa Idus Martiæ adeſſent. Cui reſpondit Spurina, *Venerunt quidem, ſed non prætericrunt.* Ac ſanè vix Curiam ingreſſus eſt & Tribunali conſedit Cæſar, cùm eum ſpecie officij circunſteterunt coniurati; illicoq; Cimber Tullius ab vtroque humero togam apprehendit, deinde Caſſius adverſum vulnerat paulò infrà iugulum; denique reliqui coniurati ſtrictis gladiis, Imperatorem, ad ſtatuam Pompeij, humi iacentem, tribus & viginti plagis confoderunt.

APOLLONIVS

Apollonius Tyanæus

Inſpexi ſecreta Deûm: et conceſſa facultas
Naturæ exacta cognitione frui.

APOLLONIVS TYANÆVS

PRopagatâ per totum orbem terrarum Evangelij doctrinâ, quam Apoſtoli variis miraculis confirmabant, Diabolus multos Pſeudoprophetas, Magos & Impoſtores ſuſcitavit, qui homines à Chriſto averterent falſis ſuis miraculis & vaticiniis. In his famoſiſſimus fuit Apollonius Tyanæus, qui Apoſtolorum temporibus vixit, præcipuamq; navâvit Cacodæmoni operam. Is Tyana vrbe Cappadociæ natus eſt, patre viro nobili. Adoleſcentiæ annos audiendis & legendis Philoſophis dedit, magnoſq; brevi progreſſus in ſcientiis fecit. Pythagoricis peculiariter ſe addixit, ad quorum doctrinam naturali inſtinctu inclinabat; abſtinens ab eſu carnium, & omnibus ciborum veſtiumq; deliciis, oleribus tantùm & terræ fructibus vitam ſuſtentabat. Maximè vſ[illegible] vini fugiebat, quòd eius potu mentis aciem retundi & offuſcari crederet. Amictum non ex lanâ ſed ex lino tantùm gerebat; comam & barbam nutriebat.

A re venerea per totam vitam abſtinuit.

Silentium

Silentium per quenquennium exactiſſimè ſervavit. Maximam terræ partem peregrinando luſtravit. Brachmannos in Indiam, & Gymnoſophiſtas in intimam Aethiopiam, adiit. Huic ſe Damis Aſſyrius, fidelem conſtantemq; peregrinationum comitem, adiunxit. A Regibus omnibus comiter & honorificè exceptus eſt. Cùm pecuniam, veſtes & victum delicatiorem liberaliter offerrent, omnia recuſabat; panem tantùm & olera agreſtia ſecum ad viaticum ſumebat. Is ſemper fuiſſe perhibetur inter temulentos abſtemius, inter purpuratos linteatus, inter vnguentatos horridus, inter luxurioſos frugaliſſimus. Ab omnibus civitatibus quas adibat, communi magnatum & populorum applauſu excipiebatur, multùmq; honoris iis vrbibus conferri putabant omnes, ad quos divertere dignabatur.

Apollonius, ſi Philoſtrato qui eius vitam ſcripſit, ſit fides, tot edidit miracula, vt eum Hierocles quidam, auſus ſit cum Chriſto conferre; cuius opinionem impiam integro libro refutavit Euſebius. Apollonium enim non dubium eſt ſummum impoſtorem fuiſſe qui præſtigiis & faſcinationibus vſus eſt, partim ope Dæmonum, partim adhibitis naturalibus

proprietatibus quas exactè callebat. Eius prodigiosè geſta, hæc inter alia produntur.

Cùm Epheſi eſſet, vrbis miſertus ingemuit, prædixitq́; brevi peſtilentiam, maximam civium partem abſumpturam ; cumq́; iam lues graſſaretur, accitus vt tantæ calamitati ſuccurreret, illuc accurrit, contulitq́; ſe in Theatrum, vbi oſtendit amicis ſenem quendam mendicum, ſordidum & pannoſum, vultuq́; horrido. Hunc Apollonius iuſſit à populo lapidibus obrui, affirmans eſſe Dæmonem ἀλάστορα vaſtantem vrbem ; quod cùm factum eſſet, ſtatim peſtis contagium ſedatum. Cumq́; poſt paucos dies amota eſſet lapidum congeries, caninum corpus inventum eſt.

Narrat præterea Philoſtratus, Menippum quendam adoleſcentem forma eximia, à Lamia (aliter Larvas, Empuſas, Strigas, Lemures indigetant) amatum fuiſſe. Aiunt enim eas ad Venerem pronas, amore formoſorum æſtuare, & cum iis impudico coitu copulari, quos poſtea expleta libidine devorant. Eam itaque Lamiam, formam venuſtiſſimæ puellæ aſſumpſiſſe, eoq́; rem deveniſſe vt hanc vxorem ducturus eſſet Menippus. Cùm autem jam in thalamum conveniſſent, adveniens Apollonius,

nius, Dæmonis agnovit technas, adoleſcentiſq; miſertus, exorciſmo phantaſma repulit, & omnem ad nuptias apparatum, oculos ſpectantium fallentem, in nihilum redegit; hocque modo miſerum iuvenem à præſenti periculo liberavit.

Cùm regnante Nerone Romam veniſſet, aiunt puellam nuptiarum die mortuam, quæ feretro efferebatur, invocato numine, ad vitam revocaſſe.

Dum moraretur Alexandriæ doceretq; media populi turba, leo ad eius pedes tanquam ſupplex ſe demiſit, pavidis cunctis; *Hic leo*, inquit Apollonius, *me rogat vt doceam, illum animam hominis habere; fuit enim olim Amaſis Rex Aegypti, qui iuſtè & ſincerè vixit. Hunc cenſeo publico cenſu alendum; indignum eſt enim Regem in regiam belluam converſum, mendicare tanquam egenum.*

Ea, rugitu leo in lacrymas profuſas verſus, ſe probare teſtatus eſt.

Porphyrius lib. 3. περὶ ἀποχῆς narrat, ſua ætate de eo dici ſolitum, cum audiviſſet hirundinem cum multis vociferantem, ſodalibus ſuis quos ſecum habebat Apollonius, expoſuiſſe, indicare illam cæteris, aſellum onuſtum frumento ante vrbem cecidiſſe, frumentumque

humi fuſum eſſe. Veriſimilius eſt quod Eunapius & Philoſtratus hoc paſſeri tribuunt, hirundo enim frumento non veſcitur. Volebat autem Apollonius hoc facto, perſuadere ſe garritus avium intelligere; quod veteres de Tireſia, Pythagora, & Melampo ſunt fabulati. Sed hoc eſt incredibile, cùm enim beſtiæ ratione careant, nequeunt diſcurſu vti: fateor affectus corporis & appetitum, poſſe vocibus ſuis indicare; & horum notitiam poſſe diuturna obſervatione ab hominibus deprehendi; poſſeq; Dæmonem qui hæc habet perſpectiſſima magos ea docere; Hoc pacto doctus eſt Apollonius.

Tarſi, adoleſcens à rabido cane morſus, in caninos mores tranſierat, adeò vt latraret, & in manus incederet. Tarſenſes remedium ab Apollonio petunt; hic vbi venit, canis vocatu Apollonij, iubetur lambere vulnus adoleſcentis, quo facto adoleſcens & ipſe ſanati ſunt.

A Domitiano, quòd eum maledictis inſectatus eſſet Apollonius, in carcerem coniectus eſt, & compedibus vinctus detinebatur. Ad eum cùm veniſſet Damis de eius vita multùm ſollicitus, *Deme hunc metum*, inquit Apollonius, *fruſtra te angit mea calamitas. Hinc te aufer ocius,*

&

& subito cursu Dicæarchiam pete; meq́ illic statim tibi adfuturum expecta. Tum moto crure compedes excussit, ac rursum recepit. Paruit Damis, & Roma excedens Dicæarchiam contendit. Aliquantò post ad Domitiani tribunal accersitus Apollonius, crimina obiecta diluit, & multa hominum caterva stipatus qui in eum intentos fixerant oculos, ex eorum aspectu sublatus, disparuit; ac Damidi Dicæarchiæ agenti non expectatus adfuit.

Verùm vaticiniis & prædictionibus non minorem quàm ex prodigijs famam comparavit. Cùm Athenas venisset, ibiq; ab omni Civitate summis honoribus esset affectus; ab hierophanta Sacerdote, qui Epidauria sacra celebrabat, tanquam incantator & dæmoniacus, prohibitus est sacris initiari: Hanc repulsam patienter tulit Apollonius, sed mortem prędixit Sacerdoti, cui succederet alter à quo vltrò admitteretur; quod & brevi evenisse narrant. Cùm Syracusis natus esset puer triceps, prædixit Apollonius hoc ostento significari propediem tres Imperatores Imperium occupaturos, quorum potentia statim corrueret; quod in Galbâ, Othone & Vitellio impletum est, qui omnes vnius anni spatio interierunt.

Syracuſis ſolvens ad Leucadem tranſiit, vbi navem mutavit, prædicens eam qua vectus erat, paulò poſt naufragio perituram. Ea poſtera die ſubmerſa eſt.

Titus Imperator cùm hunc de fato vitæ ſuæ interrogaret, reſpondit, *Fatum Ulyßis illi impendere*, qui à filio Telegono occiſus eſt. Titus autem à fratre Domitiano veneno ſublatus eſt.

Dum Epheſi eſſet, & in Xyſti luco meridie diſputaret, ſubitò exclamavit, *Euge Stephane, percute tyrannum, percute tyrannum.* Aliquot poſt diebus renuntiatum eſt Epheſi, Domitianum à Stephano, eadem hora qua Apollonius exclamavit, fuiſſe confoſſum.

Triginta poſt Domitiani mortem diebus, Nerva Imperator dictus eſt. Is per epiſtolam ad ſe accerſivit Apollonium, vt eum aſſeſſorem haberet & conſiliarium. Cui ipſe reſpondit, *Nos brevi, ô Imperator, & quidem diu ſemel erimus, vbi neque nos aliis, neque alij nobis imperabunt.* His verbis prædicebat ſe & Nervam brevi morituros. Poſt annum autem vnum, & menſes quatuor, tum ipſe tum Nerva vivere deſierunt.

Quin multa fabuloſè de Apollonio ſcripſerit

rit Philoſtratus, non dubium eſt. Sed cùm Iuſtinus Martyr, Suidas, aliiq́;, eius præſtigiarum meminerint, & eo nomine ab Ethnicis religiosè cultus ſit; quin inſignis Magus fuerit, inficias iri non poteſt.

Nullum illi Tyanæi ſepulcrum conſtituerunt, cùm eius corpus nuſquam inventum ſit; ſed ſtatuis ſacriſq́; ceremoniis venerati ſunt.

Lampridius ſcribit, Alexandrum Severum Imperatorem, habuiſſe in larario imagines Chriſti, Abrahami, Orphei & Apollonij, quos colebat vt Deos, vel vt viros ſanctiſſimos.

Caracalla Severi filius, eum quoque religiosè coluit; templumq́; Heroum ſtatuit, vbi oracula ab eius vmbra ſciſcitaretur. Heliogabalus eidem Cenotaphium ſplendidiſſimum erexit, *vt teſtatur Dio.* Nec mirum, vterque enim Imperator Magiæ ad inſaniam vſque ſtudioſus fuit.

Iamblichus Chalcidensis.

Utilius fuerat nobis nescire futura
Cogor enim irato fata Valente pati.

IAMBLICVS

IAMBLICI vitam ſcripſit *Eunapius*; multaque de eo habent hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Scriptores, Socrates, Sozomenus, Paulus Diaconus, Zonaras aliiq́; , è quibus ſequentia excerpſimus. Socr. l. 4. c. 19. Sozom. l. 6. c. 35. P. Diac. l. 11. & 12. Zon. To. 3.

Is fuit Philoſophus Pythagoricus, inter Academicos cognomento *Divinus*, & Sacerdos Magnus, è Chalcide Syriæ oriundus; Anatolij primùm, mox Porphyrij illius Apoſtatæ, Chriſtianorum hoſtis acerrimi, magiq́; execrandi, diſcipulus.

Florere cæpit temporibus Conſtantini Magni, & vitam ad Valentinum vſque produxit. Tantùm memoria, ingenio & iudicio valuit, vt brevi tempore ſecundas poſt præceptorem Romæ obtineret, nec ab eo quicquam differre videretur quoad doctrinam. Moribus in ſpeciem adeò probatis fuiſſe dicitur, vt eius vitæ abſtinentia modeſtiaque, ea tempeſtate nominatiſſimæ fuerint; frugalitate victus ſumma, humanitate mirabili erat. Cæterùm Magus fuit inſignis, vt Pythagorici omnes, & Chri-

ſtiani nominis oſor & inſectator, vnà cum Sophiſta Libanio, & Maximo Epheſio coævis, virulentus.

His artibus, facilè apud Iulianum Imperatorem gratioſus fuit. Hic enim & Chriſtianos oderat maximè, & Magicis artibus perpetuò deditus fuit, eaſque exercuit: quod poſt interitum eius tandem deprehenſum eſt, inventâ in Templo, (quod per milites accuratè, ne quis ingrederetur cuſtodiri iuſſerat) muliere crinibus ſuſpenſa & manus extendente, cuius alvum profecturus in Perſas aperuerat; vt ſeu victoriam, ſeu belli quemcunque eventum in iecore eius rimaretur.

Multa de Iamblico fidem ſuperantia narrantur, quibus patet illum Cacodæmonis ope adiutum fuiſſe. Aiunt cùm in Templo Deorum preces funderet, vultum illius mutari ſolitum, & præter naturæ vim in omnium conſpectu, ab humo pluſquàm decem cubitis in ſublime attolli, nullo fulciente, ſed tanquam in aëre pendentem, corpore & veſtimentis in auri ſpeciem refulgentibus. Acclamabant tanquam Deo alicui præſenti mirabundi aſtantes, numineq; cæleſti afflatum demiſſis capitibus venerabantur, donec abſolutis precibus in priſtinam

ſtinam formam rediret, & in terram modico motu, illæſus deſcenderet.

Narrat Eunapius eum cùm aliquando vrbem confabulando cum diſcipulis ingrederetur, fixis derepentè in terram oculis exclamaſſe, *Agite*, inquit, *aliam viam ineamus; Non enim procul hinc cadaver effertur, cui nos occurrere non licet, ne polluamur.* Itaque alio itinere progreſſum ſequuti ſunt comites: ſed Aedeſius quidam cum aliquot aliis, cæptum iter proſecuti, incurrunt in veſpillones, qui cadaver defuncti tumulo mandaverant.

Aegyptius quidam Magus, media populi turba, exorciſmis & coniurationibus, profitebatur ſe evocaturum Apollinem; qui poſtquam comparuiſſet forma vegeta & corpulenta, ſpectatoreſq; omnes attoniti adſtarent; Iamblicus qui eò venerat, ad ſuos converſus; *Deſinite*, inquit, *mirari ô ſodales; Non enim hic eſt Apollo, ſed gladiatoris cuiuſdam, qui ſingulari certamine occubuit, ſpectrum:* Vtq; id probaret, effecit vt vmbra illa ſubitò diſparuerit.

Refert idem Eunapius Iamblicum aliquando cum diſcipulis ſuis veniſſe Gadara vrbem Syriæ, vbi ſunt thermæ ſaluberrimæ, quibus vix vllæ comparari poſſunt. Ibi cùm lavaret,

orta de balneis disceptatione, iussit discipulos sciscitari ab indigenis, quibus olim nominibus donati fuissent è calidis fonticulis minores, sed cæteris elegantiores, venustioresq;. Gadarenses responderunt se causam nominum ignorare, vni tamen è rivulis *Amori* nomen esse, alteri *Anteroti*. Confessim ipse, contactâ manu aquâ (sedebat enim in crepidine fontis vbi depletur ac superfunditur alveus) paucis admurmuratis verbulis, de fontis imo pusionem excivit candidum, commoda statura, capillitio in fulvum aurum tincto, dorsi cute nitida, qui totus lavanti aut loto similis erat. Attonitis rei novitate comitibus, ad proximum fonticulum transiit, ibiq; eadem quæ prius peragens, alterum *Amorem* evocavit priori per omnia similem. Ambo pusiones circumfusi, arctis complexibus Iamblico velut patri inhærebant, eumq; hilari & ridente vultu amicè salutabant. Hos ille molliter exceptos demulsit, atque vnumquemque proprias sedes repetere iussit, dicens adstantibus, illos esse loci Genios, promotores aquarum tepentium, quæ ad lavacra erant necessariæ.

Scripsit Iamblicus librum de Mysteriis, vbi voto & adoratione sacrificium fieri perfectius docet,

docet, iisq; totam religionem constare, vt quibus conflatur animarum & Dei connexio. Alio loco rationem reddere conatur cur Magi in incantationibus suis plerunque adhibeant voces barbaras & nihil significantes. Ait eiusmodi nomina, vtcunque nobis prorsus incognita, habere tamen apud Deos notiones suas. Multa alia scripsit, quorum pars adhuc hodie exstat.

Magiæ peritus fuit, non solùm illius naturalis, quæ per virtutes & facultates rerum naturalium operatur, sed eius quæ ope Dæmonum vtitur. Non modò Theurgiam exercuit qua sacrificiis & quibusdam aliis ceremoniis evocantur Dæmones, quorum afflatu occulta cognoscebat, & futura prænuntiabat, miraq; edebat opera; sed & Gœtiam ac Necromantiam, qua excitare se aiebat mortuorum animas, & per eas de rebus occultis & futuris responsa captare.

Nefarium illum mortem sceleribus dignam obiisse, referunt Scriptores Ecclesiastici. Valente Imperium tenente, quidam Magi & Philosophi, inter quos Iamblicus, incrementum Christianæ religionis ægrè ferentes, iniere consilium de prænoscendo quis esset Valenti in

Imperio ſucceſſurus, an è Chriſtianis aliquis; hocq́; divinationis genere vſi ſunt. Omnes *Aleſtrio mantia.* elementarij elenchi literas pavimento inſcripſerunt, quas tritici granis operuerunt, recitatiſque quibuſdam magicis carminibus, gallum gallinaceum admiſerunt, vt ex quibus literis granum ſumeret, animadverterent quis ſucceſſor à Diis deſtinaretur Imperatori: gallus autem grana omnia roſtro petiit quæ has literas Θεοδ.tegebant; vnde Theodorum virum inter ſatellites Imperatorios inſignem, ſed Gentilem, Imperio potiturum opinione augurati ſunt. Cùm ea res Valenti innotuiſſet, ira inflammatus eſt, quaſi vitæ ſuæ inſidias ſtruxiſſent. Quare Magos & Philoſophos pluſquàm centum trucidari iuſſit. Iamblicus extrema ſenectute preſſus, ne ad ignominioſum ſupplicium traheretur, hauſto veneno ſibi mortem conſcivit. Interea Imperator ſucceſſoris metu, omnes Theodoros, Theodulos, Theodotos, & Theodoritos illuſtres genere, vel potentia & opibus præſtantes, de medio tolli iuſſit. Verùm Theodoſio, Hiſpani principis filiolo, cuius patrem cognominem interfecerat, imprudens pepercit; qui illi poſtea ſucceſſit. Alij aliter factum Magorum enarrant.

Zonaras

Zonaras *Tom.* 3. & alij, id per ἀλεκτρυομαντείαν vti diximus, egiſſe ſcribunt. Socrates dicit factum per νεκυομαντείαν. Sozomenus per oraculum ex tripodis machina laurea, quem Nicephorus ſequitur. Ammianus verò illius temporis ſcriptor, longè aliter. Hunc vide *libro 26.*

Socr. l. 4. c. 15.
Sozom. l. 6. c. 5.
Niceph. l. 11. c. 45.

DE SIBYLLIS,

aliisq;

MVLIERIBVS FATIDICIS.

DE SIBYLLIS
ET
LIBRIS SIBYLLINIS

SIBYLLARUM nomen, magna in veneratione fuiſſe apud Veteres, conſtat. Credebantur eſſe mulieres Deo plenæ, quæ cùm pectore divinum numen recepiſſent, vaticinabantur. Ita dictas ait Servius *in Aen.* 4. quaſi Σιῦ βυλάς *Conſilij Deorum participes.* Dores enim & Aeoles pro Θεὸν dicunt Σιὸν. Quid ſi huius nominis Etymon arceſſatur à Rabbinico קבל *Kibbel, recipit, accepit*; vnde *Kabbala* vocatur Theologia myſtica, doctrina ſcilicet cœlitùs traditione accepta?

Regnante Romæ Tarquinio Priſco, (vt Lactantius ex Varrone obſervat; non *Superbo* vt habent Dionyſius Halicarnaſſeus, Plinius, & Gellius,) anus quædam hoſpita atque incognita, Regem adiit, novem libros ferens, (*Plinius tres tantùm memorat*) quos eſſe dicebat divina oracula, eos velle venundare. Tar-

Dion. halic. l. 4. Plin. l. 13. c. 13. Gell. 1. c. 19.

quinius precium percunctatus est; mulier immensum poposcit: Rex quasi anus desiperet risit: tum illa tres è libris, spectante Rege, flammis dedit; & ecquid reliquos sex eodem precio emere vellet, Regem denuò interrogavit. Sed enim Tarquinius id multò risit magis. Mulier itidem tres alios libros exussit, atque id ipsum placidè interrogavit, an tres reliquos eodẽ precio emat. Tarquinius iam ore serio atq; attentiore animo fit; eam constantiam confidentiãq; non insuper habendã intelligit: libros reliquos tres mercatur nihilo minore precio quàm quod erat petitum pro omnibus. Sed eam mulierem tunc â Tarquinio degressam, postea nusquam loci visam constitit. In tribus igitur illis de novem relictis libris, quum Tarquinius fata Romanorum, & alia miranda contineri vidisset, Duum viros Sacerdotes constituit, quorum fidei ac custodiæ mandarentur. Erantq; illi è civibus illustres viri, qui huic Sacerdocio præficiebantur. Horum officium erat, Libros Sibyllinos custodire, eosq; si Senatusconsulto jussi essent, adire & quæ legissent, propositæq; quæstioni apposita invenissent, Senatui fideliter referre; omniaq; ea, quæ Sibyllinorum oraculorum iussu facienda erant, peragenda

procurare

procurare. Ipſi libri Romæ, in delubro Iunonis quod erat in æde Iovis Capitolini, in cella quadam ſubterranea, arcæ lapideæ incluſi aſſervabantur. Fas autem non erat abſque iuſſu Senatus, libros Sibyllinos adire, vel aliis legendos nedum deſcribendos, concedere. Itaque quum Duumvirûm alter, M. Attilius, Petronio cuidam hos Libros deſcribendos dediſſet, & ita patriæ ſacra profanaſſe, arcanaq; prodidiſſe viſus fuiſſet; Tarquinius eum culeo bubulo inſutum, tanquam parricidam, in mare proiecit. Nihil enim Romani οὔτε ὅσιον οὔτε ἱερὸν (*Vt ait Dionyſius Halicarnaſſeus*) tam diligenter quàm Sibyllina oracula, cuſtodiebant. *Dion. Hal. l. 4.*

Poſt 213. annos Duumviri abrogati, & eorum loco Viri decem nobiliſſimi & integerrimi cuſtodes creati, quorum idem officium quod Duumvirûm anteà. Ij, *Sacrorum Decemviri* dicti. Mox XVviris libros fatidicos committere viſum eſt. Tandem verò numerum eorum ad XLviros auxerunt. Adibantur itaque hi libri in rebus arduis, tanquam fatorum futurorum oraculum quoddam; putà ſi prodigia apparuiſſent; ſi terræ motus fuiſſet; ſi ſeditionibus turbaretur ſtatus Reipublicæ; ſi in bello inſignis aliqua clades accepta eſſet; ſi peſtilentia

oborta, aut fames grassaretur. In his & similibus casibus, consulebantur libri Sibyllini à Sacerdotibus, præeunte Senatus consulto; vt quid facto opus esset ex his edocerentur. Et sæpè vrbem à gravissimis periculis liberasse crediti sunt; ideoq; divino numere concessos æstimabant. Cùm verò anno vrbis 671. ante Christum 83. sive per insidias, vt quidam autumarunt, sive fortuito incendio conflagrasset Capitolium, simul interierunt libri Sibyllini cum aliis donariis Iovis. Verùm anno septimo post incendium, restituto Capitolio, Cn. Octavius & C. Scribonius COSS. ad Senatum retulerunt, vt Erythras & in vicina loca, perq; omnem Græciam mitterentur Legati, qui carmina Sibyllina quæcumque adipisci possent colligerent, & Romam deportarent; si fortè vel eadem vel similia, de fatis Romæ inde cognosci possent. Missi itaque P. Gabinius, M. Octavius, & L. Valerius, qui passim à privatis fragmenta quædam descripserunt, & versus circiter mille congesserunt: quibus postea ex Italicis quoque quibusdam vrbibus allati alij versus, cuiuscunque Sibyllæ, aut vndequaque accepti, additi fuere. Nonnulli etiam affirmant commodùm evenisse, vt dum Legati

Romani conquirendis Sibyllinis occupati essent; Erythris, templo Apollinis fortè exusto, tres illi libri, quorum Tarquinius exemplum olim acceperat, in adyto quodam illius templi, vbi occultati fuerant, denuò invenirentur: quos & ipsos cum cæteris versibus collectis, Romam secum deportarunt Legati.

Verùm quantacumque cura asservarentur libri, his nihilominus aut fraude XV virorum, aut authoritate Magnatum, aut cùm Reipublicæ interesse credebatur, furtim carmina inserebantur; quæ postea Sacris præfecti, qui de compacto rem gerebant, evulgabant. Vt cùm Iul. Cæsar regium nomen & insignia affectabat, subornati sunt Quindecim Viri, qui quoniam libris fatalibus continebatur, (ita enim affirmabant) Parthos nisi à Rege vinci non posse, vt Cæsar Rex appellaretur, suadebant. Suetonius *in Iul. c.* 79. Cùm itaque multa adulterina irrepsissent; postquam Pontificatum Maximum suscepisset Augustus, quicquid fatidicorum librorum, nullis vel parùm idoneis authoribus vulgò ferebatur, super duo millia vndique contracta cremavit, ac solos retinuit Sibyllinos. Hos quoque delectu habito, condiditq; duobus forulis auratis sub Palatini A-

pollinis basi, vt narrat idem Suetonius *Aug. c.* 31. At cùm iterùm atque iterùm sub Nerone conflagrasset Roma, iisq; flammis haustæ sint eæ vrbis regiones in quibus reconditi erant Sibyllini libri, quin & ipsi combusti sint, vix dubitari potest.

Ex his satis patet de Sibyllis nihil certi habuisse Ethnicos: Verùm cùm nihilominus affirmarent Sacris præfecti, se divinos servare libros, quorum arcana in vulgus produci nefas esset; vt in vetita nititur ingenium humanum, tantò avidiùs occulta noscere multi expetebant. Id deceptores compulit, vt subinde fictitios versus quos Sibyllis adscribebant, ementirentur: quia verò ij Rempublicam non spectabant, quò minùs in vsu essent cupientibus, prohibitum non erat.

Eandem occasionem avidè arripuerunt quidam falso zelo Christianæ religionis promovendæ incensi: nondum enim abierant anni centum à morte Christi, cùm plurima carmina Sibyllina præferebantur, quibus Ethnici ad fidem allectarentur. Idq; sic passim & imprudenter factitabatur, vt Ethnicos non lateret fucus, qui populari dicterio, Christianos *Sibyllinos* appellabant.

Extant

Extant etiamnum hodiè octo libri vulgò *Sibyllini* dicti, qui à Iustino Martyre scriptore antiquissimo, Clemente Alexandrino, & plerisque veteribus Christianis, pro vero & genuino Sibyllarum fœtu censentur.

Iust. Mart. Apol. 2. Cl. Alex. Strom.

Hos tamen post annum Domini 130. fictos fuisse, & res ipsæ liquidò vincunt; & clarissimus Blondellus, opere Gallico de Sibyllis, luculentissimè demonstravit.

Primò enim quis credat Gentiles voluisse in Prophetissarum numerum admittere, quæ se scortum & prostibulum fuisse fatetur *lib. 7. in fine.*

Μύρια μὲν μοι λέκτρα, γάμος δ' οὐδεὶς ἐμελήθη.

Talis si Paganorum fuisset Sibylla, non adeò fuisset inter illos decantata, quippe qui adulterium summoperè execrabantur. Quid quod Græcè scripsit cùm nondum erat lingua Græca; & ignoravit linguam Hebraicam quæ tamẽ sola tunc erat, si verum est quod personata illa Sibylla refert, se scilicet cũ Noha in arca fuisse? Præterea plena sunt mendaciorum spuria hæc Sibyllina oracula, & S. Scripturæ contradicunt. Moses *e. gr.* narrat Noham degisse in arca annum integrum; at Sibylla illa fictitia dicit illum degisse tantùm per XLI. dies. Pariter

ἀντίγραφον est quod dicit de monte Ararat, illum in Phrygia situm esse, eumq; post diluvium emersisse.

Authorem horum carminum fuisse Christo posteriorem hinc patet, quod multa narrat quasi præterita, quæ nonnisi post Christum natum contigere; vt cùm affirmat falsa Sibylla se vidisse alterum ædis Vestalis incendium; at verò illud contigit sub Imperio Commodi, CLXX. anno Christum, aut circiter. Dicit etiam *lib. 2. circa finem*, damnatos liberandos postquam pœnas infernales per aliquot secula erunt perpessi; qui Origenis fuit error, antè ignotus. Meminit etiam ludorum Iselasticorum, qui Traiani tempore demum innotuere, *teste Plinio secundo*. Verùm, vt hæc aliaq; multa prætermittam, vel hoc vnum fidem facit hæc carmina à Paganorum Sibyllis non esse profecta, quod illa clariùs enunciant futura de Christo, quàm ipsi Prophetæ. Esaias ait Virginem parituram; ficta verò Sibylla, *Maria virgo pariet Iesum in Bethlehem*. Exactè notat omnes circonstantias, nomina propria personarum de quibus vaticinatur. Prædicit *e. gr.* baptismum Christi in Iordane; descensum Spiritus S. sub forma columbæ, aliaq; de quibus

nihil

nihil legitur apud Prophetas. Extat etiam in iis carminibus acroſtichis, in qua primæ literæ verſuum ſunt, Ἰησοῦς χρειστὸς Θεοῦ υἱὸς σωτὴρ σταυρός; Id eſt, *Ieſus Chriſtus Dei Filius, Servator, Crux.* Sanè ſi quæ talia ſcripſerunt, fuerunt mulieres Ethnicæ, ab eiuſmodi infidelibus ſuperatos ſanctos Prophetas vaticiniorum claritate, fatendum erit. At ſi id verum eſt, qui ſtabit quod affirmat Dauid *Pſal. 76. Deum in ſola Iudæa cognitum eſſe?* Item *Pſalm. 147. Deum annunciaſſe verba ſua Iacobo, ſua ſtatuta & mandata Iſraëli, non ita feciſſe cæteris gentibus; ideoq́ʒ has eius iudicia ignorare?* Cur Paulus *tempora ignorantiæ* vocat, ea ſecula quæ Evangelij prædicationem anteceſſerunt? Cur idem affirmat *Act.* 14. *Deum præteritis ætatibus ſiviſſe Gentes ipſarum viis incedere?* Cur eam eſſe diceret præſtantiam Iudæorum, *Quod iis credita ſunt oracula Dei, Rom.*3.? Cur Gentiles cum Iudæis collati, vocantur *Gentes intelligentiæ expertes, Rom.* 10? Ea omnia verè dici non poſſunt, ſi Ethnici clara illa & Propheticis longè evidentiora Sibyllarum carmina habuerunt. Illorum tempora non ignorantiæ, ſed lucis & cognitionis fuerunt. Nulla fuit præ iis prærogativa Iudæorum; imò maxima fuit Ethnicorum in Iudæos, quibus Sibyllæ

oracula Propheticis longè clariora, fuderunt.

Vnum præterea addo, ſuppoſititia eſſe hæc ſcripta & poſt Chriſti tempora conficta, inde etiam liquere; quod apud Platonem, Ariſtotelem, Theophaſtum, & tot alios è Paganis curioſiſſimos omnium diſciplinarũ ſcrutatores, eorum quæ apud Sibyllas miramur, nullum penitùs exſtat veſtigium. Fuit ergo id Chriſtianorum inventum, ſub initia Novi Teſtamenti. Primis enim illis Eccleſiæ temporibus, quàm plurimi extiterunt, vt legentibus hiſtoriam notum, qui palmarium iudicabant, cæleſtem veritatem figmentis ſuis ire adiutum; quò faciliùs ſcilicet nova doctrina à Gentilibus admitteretur. *Pias fraudes*, & *officioſa mendacia* iſta vocabant, bono fine excogitata. Eo ex fonte orti ſunt libri ſexcenti, quos illa ætas & proxima viderunt, de quibus conſulendus Doctiſſimus Dallæus *De vſu Patrum*, *&* *Pſeudepigraphis*.

Sed vt fictitia illa carmina mittam; quæ de ipſis Sibyllis tradiderunt Ethnici, adeò incerta ſunt & confuſa, vt de numero, patriâ, parentibus, de loco vaticiniorum, tempore & aliis, maxima inter eos ſit diſcrepantia. Alij vnam tantùm fuiſſe commemorant; eamq́;, alij Iovis, alij Apollinis, alij aliorum parentum filiam faciunt.

ciunt. Quidam Aegyptiam, alij Samiam, alij Cumæam, alij Erythræam, alij aliunde oriundam contendunt.

Quorumcunque autem parentum, & cuiuſcunque patriæ fuerit; ea ab Apolline cuius Sacerdos fuerat, adamata dicitur, qui ei quicquid vellet poſcendi arbitrium obtulit; Illa arenam manibus hauſit, & tot annorum quot arenularum corpuſcula eſſent, vitam popoſcit, quam Apollo ei præſtitit. Eam ſic loquentem inducit Ovidius *Metam. l.14.*

---- Dum Phœbus corrumpere dictis
Me cupit, Elige, ait, virgo Cumæa, quid optes:
Optatis potiere tuis. Ego pulveris hauſti
Tot mihi natales contingere vana rogavi.
Excidit, vt peterem iuvenes quoque protinus annos.
Hos tamen ille mihi dabat, æternamq́ inventam,
Si Venerem paterer. Contempto numine Phœbi
Innuba permaneo. Sed iam felicior ætas
Terga dedit, tremuloq́ gradu venit ægra ſenectus;
Quæ patienda diu eſt. Nam iam mihi ſæcula ſeptem
Acta vides; ſupereſt numeros vt pulveris æquem,
Ter centum meſſes, ter centum muſta videre.

Illa igitur Cumis in Campania Italiæ, per multa ſecula in thalamo ſubterraneo habitans, interrogantibus reſponſa dabat. Oracula in palmarum foliis conſignare ſolitam eſſe, Virgilius canit *Aeneid.*3.

Inſanam vatem aſpicies, quæ rupe ſub ima
Fata canit, foliiſq; notas & nomina mandat.
Quæcunque in foliis deſcripſit carmina virgo
Digerit in numerum, atque antro ſecluſa relinquit.

Adeò autem eius vaticiniis certa fides fuit habita, vt etiam in Proverbium eius folia abierint; & ſi quæ indubitata haberi deberent, *Sibyllæ folia* dicerentur, Iuven. *Sat.*8.

Quod modò propoſui, non eſt ſententia: verum eſt.
Credite me vobis folium recitare Sibyllæ.

Eam eſſe memorant quæ libros Tarquinio, de quibus ſuprà, obtulit. Alij verò plures fuiſſe eiuſmodi μάνθιδας volunt, ſed de numero non concordant. Martianus Capella *in fine libri* 2. duas tantùm agnoſcit, Erythræam & Phrygiam. Plinius & Solinus tres, de quibus Auſonius,

Et tres fatidicæ, nomen commune, Sibyllæ.

Aelianus quatuor. Alij ſex. Dionyſius *lib.* 1. novem. Marcus Varro, decem. Alij denique

denique duodenarium numerum ſtatuunt; quarum ſequentes paginæ exhibent icones, & eorum quæ de iis prodita ſunt brevem narrationem.

Decem quas vult Varro, hoc ordine collocat; Perſicam, Libycam, Delphicam, Cumæam, Erythræam, Samiam, Cumanam alteram, Helleſponticam, Phrygiam, Tiburtinam.

Harum libros qui ſupereſſe dicebantur, Stilico ne ampliùs legerentur à quoquam, igni abſumpſit. Theodoſius autem Imperator, Collegium XXvirûm cum reliquis Ethnicorum ſuperſtitionibus abolevit, anno ſalutis humanæ 390. Vnde & iterùm patet, illa quæ hodiè circumferuntur carmina Sibyllina, genuina non eſſe.

Persica Sambethe, vel Saba.

Persica seu Chaldæa fui, patre nata Beroso
Sambethe Pythijs Vaticinata modis.

PERSICA SIBYLLA

PRimam recenſet Varro Sibyllam *Perſicam*; quam alij Babyloniam, alij Chaldæam, alij Hebræam, alij Aegyptiam appellarunt. Nomen eius proprium *Sambetha*; vel vt Pauſanias habet, *Sabba*. Natam dicunt patre Beroſo, matre Erymanthe, in oppido ad mare rubrum, cui Noë nomen. Vnde aliqui Nóhæ Patriarchæ filiam vel neptem fuiſſe contendunt, præſertim cùm *l.* 1. *Carm.* Sibylla, vnà ſe cum Noha in arca effugiſſe αἰπὺν ὄλεθρον, *diſcrimina mortis*; & *lib*. 3. de eodem Noha verba faciens, affirmet ſe eius ſanguine ortam. Huius omnium antiquiſſimæ Sibyllæ, hiſtoriam deſcripſiſſe Nicanorem illum qui Alexandri Magni res geſtas memoriæ mandavit, Lactantius ex Varrone annotat. Libros eius viginti quatuor fuiſſe, Suidas teſtis eſt: in quibus innumera cecinit de regnorum mutationibus, de Chriſto, de AntiChriſto, & ſingulatim de Alexandro M., qua occaſione etiam Nicanor eius hiſtoriam rebus Alexandri interpoſuit. Horum librorum fragmenta adhuc aliqua apud Lactantium

lib.1.cap.6. & Augustinum *lib.18. de Civit. Dei, cap.* 25. passim habentur.

Tempus quo floruit, etsi vulgò diluvio definiatur, si tamen verum est quod Beroso parente progenita fuit, longè posteriorem fuisse statuendum est. Constat enim Berosum fuisse Chaldæum, & Beli in Babylone Sacerdotem, vt testis est Tatianus Assyrius *Orat. adv. Græcos*, eumq; tempore Alexandri M. vixisse. Alij non hunc Berosum recentiorem Sibyllæ Persicæ patrem fuisse dicunt, sed alium antiquissimum prophetam, qui ante bellum Troiánum vixerit. Pausanias scribit illam consuevisse cum Hebræis qui supra Palæstinam habitabant, ex quorum libris multa didicerat, ideò Hebræam & Chaldæam dictam. Hanc eandem fuisse cum regina illa Saba de qua 1. *Reg. c.* 10. 1. quæ audiens famam Salomonis Hierosolymam venit, vt illius sapientiam audiret, nonnullis placet: Ac sanè Saba dicta est, & Persica, & Arabica. Verùm Beroaldus *in Chronico*, per Sabæos, Arabici sinus accolas, item alios populos alteri sinui, Persico nimirùm vicinos, intelligit: reginamq; illam sapientissimam non ex Aethiopia, sed potiùs Arabia Fœlici

lici, aut ſinu Perſico, veniſſe ſtatuit. Nec ille modò, ſed Martyr *in* 1. *Reg.* 11. aliiq́; ; quia regina Auſtri, à Chriſto fuit appellata: ſinus autem Perſicus & Arabia Fœlix, Iudææ regionis reſpectu, ad Auſtrum ſpectant.

Libyssa vel libyca Elissa.

Ut genus e Libya, venit mihi nomen Elissæ:
Mi cortina Clari servijt, atque Sami.

LIBYCA SIBYLLA

Libyca, vel Libyſſa Sibylla ſecundo loco collocatur à M. Varrone, quæ proprio nomine dicta eſt Eliſſa. Hanc ex Iove & Lamia Neptuni filia procreatam, tradit Pauſanias *in Phocaïcis.* Eam proprio nomine Sibyllam vocatam eſſe volunt, à qua omnes poſtea prophetiſſæ mulieres, propter ſimilitudinem enthuſiaſmi, & inſpirationem divinam, Sibyllæ cognominatæ ſint. Diverſis in locis oracula reddidiſſe fertur; in Claro vrbe Colophoniorum; inde Delphis; maximam tamen vitæ partem tranſegiſſe in Samo. Hanc eam eſſe cenſet Lactantius *lib.*1.6.cuius Euripides *in Prologo Lamiæ*, mentionem facit. Tribuuntur illi variæ prædictiones adverſus idolorum cultores: Item de Chriſto, eiuſdemque paſſione & miraculis: de mundi conflagratione; de Iudicio extremo, Mortuorum reſurrectione, Vita æterna piis & Dei cultotibus præparata; De impiis, iraq; Dei quam certò ſubituri ſunt; Denique de everſione vrbium, & regnorum mutationibus, aliiſq; cladibus, quibus à Deo irato punietur mundus.

Delphica Phoemonoe.

Reddere Boeotis consueram oracula Delphis:
Heroi inventrix carminis esse feror.

DELPHICA SIBYLLA

DELPHICAM Sibyllam, Suidas Thessalonicam vocat. Diodorus verò Daphnem. Quidam illam esse existimant quæ Iovis & Lamiæ filia fuit ; alij Aristocratis & Hydoles; alij ab Idæa nympha editam dicunt , patre Theodoro. Hanc multi asserunt omnium fœminarum quæ oracula reddiderunt antiquissimam, longèq; ante bellum Troianum prophetasse. Eius ex versibus Homerum poëtam multa ad ornatum sui pœmatis sumpta transtulisse, refert Diodorus Siculus *lib.* 4. *cap.* 6. Suidas, ait eam quum Argivi Thebas expugnassent, inter captivos reliquos Delphos missam esse, vbi Apollinis vaticiniis divinandi peritior facta, oracularis aliquandiu inservierit. Clemens Alexandrinus , saxum quoddam iuxta Bulenterium ostendi testatur , super quo Sibylla Delphica sedens oracula cecinerit. Quumq; diu Delphis commorata fuerit , factum est vt à multis ibi nata crederetur , eademq; fuisse iudicaretur, quæ Themidis nomine aliàs celebris fuit. Huic tribuuntur multæ prædictiones, De vno vero Deo , & de Christo Servatore.

Scripto etiam mandavit, Incarnationem, Doctrinam, Miracula, Passionem, Resurrectionem & Ascensionem Christi in cœlum. De hac Chrysippum in libro *de Divinatione*, scripsisse Lactantius ex Varrone, affirmat. In huius libris Augustinus *lib.* 18. *de Civit. Dei cap.* 21. se hæc verba reperisse ait; *Nascetur Propheta ex Virgine absque humana corruptione.* Vixisse dicitur ante Christum 1200. annis.

CVMÆA

Cumæa Eróphile, vel Sÿmmachia.

Arcani Phoebus censetur carminis auctor.
Cumæo expressi quod Pÿthia e tripode.

CVMÆA SIBYLLA

CVmæa dicta est à Cumis, quæ vrbs est in Campania, omnium in Sicilia & Italia vrbium antiquissima. Nomen habet ἀπὸ τοῦ κύματος à fluctibus, nam propinqua est mari. Illic, testibus Virgilio & Solino, erat Sibyllæ sacellum, in quo prophetasse dicitur. Iuven. Sat. 3.

Quamvis digressu veteris confusus amici
Laudo tamen vacuis quod sedem figere Cumis
Destinet, atque vnum civem donare Sibyllæ.

Cæterùm de proprio huius phœbadis nomine plurimùm discrepant inter se authores. Pausanias eam vocat *Demo*: Alij *Amaltheam*; Suidas, *Eriphilen*: Virgilius, *Deiphobem* Glauci filiam, qui & ipse clarus fuit vaticiniis ac divinatione: Aristoteles *Melanchrenam* cognominat; Lactantius *lib. de Ira Dei*, eam esse affirmat quæ Tarquinio libros fatales vendidit: Virgilius verò & Ovidius longè antiquiorem esse volunt, qui testantur ad eam venisse Aeneam sciscitatum de statu fortunarum suarum; certum autem est inter Aeneam & Tarquinium, intercessisse annos plusquàm sexcentos. Refert

Iustinus

Iustinus Martyr, se cùm Cumis esset in Campania, vidisse locum quendam, vbi basilica ingens erat vno fabricata saxo, ibiq; oracula reddere solitam Cumæam Sibyllam, affirmasse accolas. Eam basilicam durasse tradunt ad annũ Domini 1539. quo terrę motu eversa est. Etiamnũ hodiè, teste Boissardo, ostenditur super lacu Averno spelunca, quæ Sibyllæ dicitur, vasta & spatiosa, artificiosa testudine excavata; hæc post longum amplumq; meatum sub monte extẽsa, tandem muro obducto finitur; qui ideò extructũs est, quod plurimi advenæ curiositate ducti, per anfractus illos subterraneos, obscuros & multiplici ambage reticulatos, sese in inferiora loca demittebant; cumq; illis reditus liber non daretur, lucernis propter sulfureas exhalationes suffocatis, miserrimo vitæ exitio pœnas nimiæ curiositatis suæ luebant. Eam specum sic describit Virgilius *Aen. 6.* *Admon. ad. Grac*

At pius Aeneas arces, quibus altus Apollo
Præsidet, horrendæque procul secreta Sibyllæ
Antrum immane petit; magnum cui mentem animumq;
Delius inspirat vates, aperitq; futura &c.
Talibus ex adyto dictis Cumæa Sibylla
Horrendas canit ambages, antroq; remugit,

Obſcuris vera involvens. Ea fræna furenti
Concutit, & ſtimulos ſub pectore vertit Apollo.

Huius Sibyllæ nomine feruntur varia oracula; De vno Deo; De Chriſto vero eius filio, æquali patri; De eius incarnatione & è Virgine Maria ortu; De adoratione Magorum in Bethlehem &c.

Vulgò creditur ex huius prædictionibus, Virgilium petiiſſe Eglogam ſuam quartam, in qua γενεθλιακὸν Salonini Pollionis filij deſcribit, cuius principium eſt, *Sicelides Muſæ* &c. in qua varia contineri putant, quæ nonniſi in Chriſto completa ſunt, maximè quæ ſequuntur,

Iam redit & Virgo, redeunt Saturnia regna
Iam nova progenies cœlo demittitur alto &c.
Te duce ſi qua manent ſceleris veſtigia noſtri,
Irrita perpetua ſolvent formidine terras. &c.

Ex huius Eglogæ verſuum lectione Secundianum pictorem, & Marcellianum oratorem, Chriſtianos factos eſſe narrant. Eamq; totam recitat Conſtantinus Magnus, & interpretatur de Chriſto. Verùm, vt optimè obſervavit Blondellus, nihil Chriſtiani ſapit hæc Eloga; tota Ethnica eſt, eſtq; mera aſſentatio, quâ Poëta Pollioni benefico cui Conſulatus

Orat. ad Sanct. cœtum.

tempore

tempore natus erat filius, palpatur, proq; eius & infantuli salute vota nuncupat. Eaq; poëtico more fingit; tantam scilicet sub Salonino illo cùm adoleverit, omnium rerum fœlicitatem futuram pollicetur, vt rediisse credatur ætas illa aurea qualis erat sub Saturno, vbi & aër saluberrimus erat, & terra fœcundissima, quæ nullo cultu aut labore, per se dabat omnia; & homines iustissimi qui,

——— Vindice nullo
Sponte sua sine lege fidem rectumq; colebant,

vt canit Ovidius: vbi reditura sit *Virgo*, id est Astræa illa virgo quæ cùm hominum scelera ferre non posset, se in cœlum desertis terris receperat, vt ait idem Poëta *Metam. l.*1.4. *Admon. ad Græc.*

——— & Virgo cæde madentes
Ultima cœlestum terras Astræa reliquit.

Si quæ autem extabant huius Sibyllæ carmina, ea apud Aenam civitatem, Iuliano imperante combusta esse, scribit Amm. Marcellinus. Quæ itaque illius nomine præferuntur, fictitia sunt. *Solin. c.* 5

Pariter & commentitium est quod narrant Solinus & Isidorus, eius sepulcrum Lilybæi in Sicilia, suo ævo adhuc mansisse. Fabulam ex eo natam censet Cl. Bochartus, quod ad Sibyl- *Isid. l.* 8. *c.* 8. *Boch. Geogr. S. 1. c. p.* 2. *c.* 25.

læ nomen alludit Hebræum זבול (Zebul) *Habitatio*, quod pro ſepulcro paſſim vſurpatur, quia in eo quivis habitat; & Arabs גמאעה (Gumaa) *Univerſitas*. Coniectat itaque Vir ille ſagaciſſimus, quia *Zebul gumaa*, id eſt, *Habitatio vniverſitatis*, ſeu communis omnium ſedes & locus, alicui ſepulcro ad Lilybæum inſcriptum erat, ex illo *Zebul gumaa*, factum *Sibylla Cumæa*.

ERYTHRÆA

Erythræa Demophile sive Athenais.

Ioniis divûm responsa ferebat Erythris,
Demophile Pythio Phoebas amata Deo.

ERYTHRÆA SIBYLLA

HÆc inter Sibyllas fuit nobilissima, eiusq; scripta apud multas nationes summa cura servata sunt, maximè Erythris, vnde Romani ea Romam transferri curaverunt. Strabo *lib.*14. duas hoc nomine Phœbadas fuisse dicit; vnam antiquissimam; alteram recentiorem, quæ responsa dabat Alexandri M. tempore. Priorem illam, volunt ante bellum Troianum vixisse, Troiæq; eversionem, & Helenam in perniciem Europæ & Asiæ nascituram, prædixisse. De eius patria discrepant authores. Lactantius Babyloniam fuisse dicit, vocatamq; Erythręam proprio nomine, non ab aliqua vrbe aut regione. Alij verò ab Erythris dictam affirmant: quod Erythræi inprimis pertinacissimè asserebant, antrum phœbadis nativitate clarum ostentantes. Vnde & Apollodorus Erythræus, eam popularem suam fuisse gloriatur.

Statim exciso Ilio, Aeneæ & eius sociis futura prædixisse fertur, iussiséque eos versus Occidentem eò vsque navigare, donec eò locorum pervenerint vbi mensas comederent, referente Halicarn. *lib.* 1. Quod & factum fuit, quando

quando in Italia triticeas crustulas loco mensæ substratas simul comederunt ; vbi Ascanius, teste Virgilio, *Et mensas consumimus*, exclamavit, & vaticinio de sede hac fatali fidem fecit. Quæ vulgò illius nomine feruntur carmina, varia complectuntur, De creatione mundi generatim, & hominis seorsim; De Christo Dei filio venturo: De eius miraculis; De bonis quibus mundum beaturus est; De extremo iudicio; De pœnis malorum, & fœlicitate bonorum; De fine mundi; De Antichristo, & vario Ecclesiæ statu.

Huic autem Sibyllæ nobilissimæ, Constantinus Magnus tribuit acrostichin illam de qua suprà, cuius versuum literæ initiales, has dictiones constituunt, *Iesus Christus*, *Dei filius*, *Servator*, *Crux*, Sibyllamq; veram fuisse huius authorem, testem laudat Ciceronem *lib. 2. de Divin.* cuius verba sunt., *Ea quæ acrostichis dicitur, cùm deinceps ex primis versus literis aliquid connectitur, vt in quibusdam Ennianis, id certè magis est attenti animi quàm furentis. Atqui in Sibyllinis ex primo versu cuiusque sententiæ, primis literis illius sententiæ carmen omne prætexitur: Hoc scriptoris est, non furentis; adhibentis diligentiam, non insani.* Verùm falsò Erythrææ Sibyllæ acrostichin illã

Serm. ad Conv. Sanct.

Ee

tribui, vel ex ipſo Cicerone patet. Is enim docet eam fuiſſe carminum Sibyllinorum texturam & artificium, vt primus ſententiæ verſus, in capite & ad latus poematis ſcriberetur: in hoc verò Pſeudo-Erythrææ poemate acroſtichis ex ſolis ad latus literis conſtat, non ſunt eædem in primo verſu. Deinde ex eodem Cicerone manifeſtum eſt, omnia carmina Sibyllinorum *librorum* quæ apud Ethnicos celebrabantur, eodem *artificio* contexta fuiſſe; cùm in iis octo *libris* carminum Sibyllinorum quos iactant Chriſtiani, extent duntaxat triginta quatuor acroſticha. Vnde liquet horum librorum ſarcinatores, nec libros Sibyllinos tantoperè à Paganis decantatos legiſſe, nec ipſum Ciceronem, cùm de Acroſtichis loquitur hos intellexiſſe.

SAMIA

Samia Phyto sive Phygo.

Divino quoties pectus stimulatur ab oestro
Enthea fatidicis ora resolvo modis.

SAMIA SIBYLLA

SExta Sibylla, quæ annis plus-quàm quingentis Erythræam ſecuta dicitur, Samia fuit, nomine Phyto. *Aelian.lib.12.Var.Hiſt.* eam vixiſſe ſcribit temporibus Numę Pompilij. Auguſtinus ſic de ea loquitur. *Numa regnante Romæ, & apud Hebræos initio regni Manaſſe, Samiam fuiſſe Sibyllam ſcribunt.* Hęc poſt Erythræam docuiſſe fertur, Vnum eſſe ſolum Deum conditorem omnium, cognoſcendum & colendum; & avertiſſe Gentes à cultu Dæmonum & Idolorum. Chriſtum filium Dei eſſe dicit, & excandeſcit in Iudæos qui eum Regem ſuum non agnoverint. De præmiis bonorum & impiorum pœnis multa habet, eoq; ſpectant huius oracula, vt homines à vitiis avertant, & ad morum correctionem adducant. Suidas hanc primam Lyræ triangularis inventricem facit.

Aug. De Civ. Dei l.18.c.14

CVMANA

Cumana Amalthea vel Demophile.

Venales auro redime hos rex maxime libros
Romanas ſortes pagina ſacra docet.

CVMANA SIBYLLA

M. Terentius Varro Cumanam Sibyllam à Cumæa diſtinguit. Appellatam dicunt à Cumis, vrbe Locrenſis agri, quæ fuit in Ionia Aſiæ minoris, inter vrbes olim florentiſſima. Commigravit poſtea Sibylla in Italiam, vbi oracula reddidit. Multa vaticinata eſſe dicitur, De Romanorum potentia, & imperio futuro; De Chriſto & eius myſteriis. Plerique tamen hanc eandem eſſe cenſent cùm Cumæa illâ ſuprà dictâ, & perperam duas conſtitui. Hancq; proinde eſſe quæ Tarquinio Romanorum Regi, ſuprà commemoratos libros vendidit.

Hellespontiaca. Demo vel Deiphobe.

Marpesso orta feror celebrato in Troade vico
Phoebas Apollineo clara ministerio.

HELLESPONTICA SIBYLLA

HAnc oracula celebri fama reddidiſſe Cyri ac Solonis tempore, id eſt, ante Chriſtum 159. tradunt; & Marpeſſi oppido Troadis natam, vnde Marpeſia dicta. Nomen proprium fuit Demo. Falluntur qui eam cum Deiphobe Glauci filia, quam conſuluit Aeneas cùm ex Troade veniſſet in Italiam, confundunt. De Chriſto etiam varia prædixiſſe fertur; maximè tenebras illas quæ in eius morte, medio die ſine vlla naturali cauſa, contigerunt.

Phrygia Phaennis.

Responsis quondam celebrata est Ancyra nostris
Concepto incalui quando animta Deo.

PHRYGIA SIBYLLA

De hac Sibylla iſta habentur apud Cœl. Rhodiginum l. 14. c. 1. *Dardanus Samothraciâ relictâ in Phrygiam venit ad Teucrum regem, cuius filias duas vxores duxit, Batiam & Neſonem: ex Neſone nata eſt filia fatidica quæ ſpiritu divino afflata, populis ſciſcitantibus reſponſa de futuris pronunciabat, nomine proprio dicta Sibylla: quapropter ſummo honore culta eſt in Aſia, propter communicationem quam credebatur habere cum Apolline, qui illi inſpirabat oracula admiranda.* Ea vt plurimùm reſponſa ſua dedit Ancyræ, quæ eſt vrbs Aſiæ minoris, inter Paphlagoniam & Galatiam. Hanc ferunt prædixiſſe Chriſti nativitatem ex Virgine Maria, quam illi Angelus Gabriel annunciavit; Item mortem Chriſti; Reſurrectionem poſt triduum; ſui manifeſtationem Apoſtolis, & quæ exibuit impreſſa pedibus & manibus clavorum veſtigia; Reſurrectionem mortuorum, & Iudicium poſtremo ſeculo futurum.

TIBVRTINA

Tiburtina Albunea.

Templa meo Herculeum vovit ſub nomine Tibur
Divorum interpres clara ubi viſa fui.

TIBVRTINA SIBYLLA

DEcima & vltima Sibylla Tiburtina fuit, quæ paulò ante Christum natum floruit. Aliàs nominata est Albunea ab Albula fluvio. Propter excellentes futurorum prædictiones ab incolis Anienis seu Albulæ fluvij, pro Dea patria culta est: maximè postquam in vivis esse desiit. Illam templo, aris & sacrificiis decoraverunt. Quia verò Tiburi ad Albulam, sua reddidit oracula, Tiburtina dicta est. Hæc dicitur Augustum Cæsarem, puerum Hebræum Virgine natum, adorare jussisse; populumq; instituisse documentis salubribus; iusticiam servandam inter homines docuisse; vnicuique ius suum tribuendum; integritatem vitæ sectandam; nec quicquam admittendum quod ius concordiamq; læderet. Multis post illius mortem annis inventa est eius statua lapidea, in profundo Anienis gurgite, quam Senatus Romam solenni pompa transferri curavit, & in Templo Iovis Capitolini cum Sibyllæ libris reponi. Plinius *lib.* 34. scribit suo tempore tres Sibyllarum statuas pro Rostris positas Romæ.

EPIROTICA

Epirotica Phaennis.

Fatidicas inter numerat Dodona Phaennin,
Quæ cecinit Pythio plena futura Deo.

EPIROTICA SIBYLLA

QVanquam M. Terentius Varro decem tantùm Sibyllas annumerat, tanquam præcipuas, quarum libri maxima religione & cura servari Romæ credebantur; certum tamen est multas alias fuisse Phœbadas, quæ Dæmonum afflatæ spiritu, variis in locis vaticinatæ sunt. Ex harum numero fuit Epirotica, quæ proprio nomine Phaënnis fuisse dicitur. Fateor nonnullos velle hanc eandem esse cum Phrygia illa de qua suprà, plerique tamen secus sentiunt. Tradunt eam simul atque ex vtero materno prodiit, quamprimùm de Vniversi coagmentatione philosophatam esse. Fortasse ea est, quam Europæam nonnulli cognominant, quæ Thesprotiæ Epiri nata est, & in Dodonæo templo reddidit oracula. Liber antiquus qui est in Bibliotheca regia, vt refert Boissartus, illi hos versus tribuit,

Virginis æternum veniet de corpore verbum
Purum, qui valles & montes transiet altos.
Ille volens etiam stellato missus Olympo,
Edetur mundo pauper: qui cuncta silenti
Rexerit imperio (sic credo & mente fatebor,)
Humano simul & divino semine natus.

ÆGYPTIA

Aegyptia
Verbum
sibile fiet
palpabile
Sum Pelusiacas vates celebrata per urbes
Quæ summi ostendi mystica sensa Dei

ÆGYPTIA SIBYLLA

SCribit Clemens Alexandrinus *in Prometheo*, fuiſſe Iudicum Hebræorum tempore, regnante apud Aegyptios Pharaone Taracho, fatidicam Sibyllam. Ea eſt procul dubiò quæ Aegyptia dicta eſt, quamq; Aelianus inter quatuor præcipuas Phœbi Sacerdotes fatidicas recenſet; Erythræam ſcilicet, Samiam, Sardicam, & Aegyptiam. Pauſanias tamen hanc eandem eſſe cenſet cum ea quæ Perſica dicta eſt, vel Aethiopica, nomine Saba. Vtcunque ſit, nam de his nihil certi tradi poteſt, huius nomine variæ feruntur prædictiones; De Chriſti Servatoris adventu; De eius incarnatione in vtero beatæ Virginis; De eius miraculis, paſſione, & extremo iudicio. Monuit populos, vt converterentur ad numen illud ſummũ, quod ſuæ divinitatis ſocium admittit neminem. Epheſini templi tota Aſia celeberrimi, everſionem prædixit. Iſidis quoque, & Serapis idolatriam taxat, quorum cultum nefaſtum abolendum pronunciat. Lælius Cleopaſſus hos illi verſus tribuit,

Pauſan. in Phoc.

—Qui Lux æterna, Lumen de Lumine, ſemper

Qui

Qui fuit, estq́, & erit, sydera summa tenens;
Virginis Hebrææ, castam descendet in alvum;
Factus homo tandem est hac genitrice Deus.
Hoc mediante Deo coniungimur: illius ergò
Progenies summi dicimur esse Dei.

Colophonia Lampusia.

Sum Chalcante sata, et Phoebo dilecta Sacerdos;
Responsa in culta quæ Colophone tuli.

LAMPVSIA SIBYLLA

FVisse dicitur Calchantis illius filia, qui cum Græcis in expeditionem Troianam profectus est, quem in dubiis, ceu oraculum consuluit Agamemnon Imperator, & sine cuius consilio nihil moliebantur Græcanici exercitus Principes. A parente igitur instituta Lampusia, Apollinis Pythij Sacerdos consecrata est, magnumq; nomen sibi vaticinandi peritia comparavit. Nec solùm in Asia, sed per totam Græciam Europæam, celebris habita est. Maximam ætatis partem egit Colophoni, quæ vrbs est Asiæ Minoris, ex qua Homerum natum voluerunt eius cives; vnde Colophonia cognominata est.

Variæ leguntur eius prædictiones; De mutationibus regnorum; De bellis, aliisq; eiusmodi, quæ ad hanc vitam mortalem spectant: Item præcepta quibus homines ad benè vivendum hortatur, vt illius iram vitent, qui malos malè perdet & æternis suppliciis afficiet. De hac Strabo, *Sibylla Colophonia Lampusia dicta, à Calchante oriunda, & ipsa divinationes oraculaq;, & alia quædam versibus edidit.* Lælius

Cleopassus hoc exasticon illi tribuit,

Me Phœbi cortina tulit, Colophonia vatem
Mendacis tripodes execror vsque Dei.
Est Deus æternus, qui nomine non eget; ille
Solus enim mundi possidet imperium.
Huic soli vota atque preces effundite; grata est
Illi, quæ ex puro victima corde venit.

MANTO

Thessalica Manto.

Templa Clari prima erexi, atque oracla resolvi
Et nostris gaudet Mantua nominibus.

MANTO SIBYLLA

FLoruiſſe dicitur Manto, Creontis & Theſæi Thebanorum Regum crudeliſſimorum temporibus, & fuiſſe Tireſiæ vatis, de quo ſuprà, filia. Hæc poſt patris obitum tyrannorum ſævitiam fugiens, in Aſiam venit, Clarumq; appulit, vbi templum Apollini ædificavit, eiuſq; ſacris præfuit. Cùm enim vaticinationem à patre edocta eſſet, Phœbiq; inſpiratione adiuta, brevi in tanta celebritate fuit, vt cum clariſſimis Phœbadibus & Sibyllis æquaretur. Tandem Aſia relicta venit in Italiam, ibiq; à Tiberino rege Albæ Longæ adamata eſt, propter egregiam formam, & animi præſtantiſſimas dotes. Ex eo ſuſcepit Bianorem, aliàs Ocnum dictum, de quo Virgilius *Egloga* 10. & *Aen.* 10. Is mortuo patre Tiberino, (qui in Albulam fluvium, ab eo Tiberis vocatum, lapſus periit,) cum matre in tranſpadanam Italiæ regionem ſe contulit, & in ea planitie vrbem ædificavit, quam appellavit *Mantuam*, de nomine matris: Sic enim Virgilius Aen. 10.

Ille etiam patriis agmen ciet Ocnus ab oris,
Fatidicæ Mantûs & Tuſci filius amnis

Qui

Qui muros, matrisq́; dedit tibi Mantua nomen.
Mantua dives avis &c.

Nihil ſcriptis illa mādavit quod quidem ad nos pervenerit. Nonnulli tamen, inter quos Ruillius, affirmant eam de Chriſto venturo in mundum, de eius ex Virgine ortu, deq́; paupertate, vaticinatam eſſe, ideoq́; in Sibyllis numerandam. De hac Ovidius *Metam. lib. 6. Fab. 3.*

Nam ſata Tireſia venturi præſcia Manto,
Per medias fuerat divino concita motu,
Vaticinata vias.

Themis Coeli et Terræ filia.

Cephisi ad ripas templò sum culta Vetusto
Deucalionæi tempore diluvij.

THEMIS

ἔμις, fas, quod iuſtum eſt & poſitum ad obſervãdum, à τίθημι pono. Gentiles, ſuo more, Deam faciunt, quam fingunt Cœli & terræ filiam: quia ſcilicet homines docet pietatem erga Deum, & juſticiam erga homines colere. Eam aiunt Saturni ſororem & Iovis amitam; quæ Ogygis avi pietatem ſecuta, homines aſſiduis adhortationibus ad benè vivendum compulerit, tum voce tum exemplo; Deoq; nihil gratius eſſe pietate erga cœleſte numen, & charitate erga proximum, docuerit. Huic honores divinos tribuerunt, tanquam Deæ iuſticiæ fautrici, & Dei Sacerdoti primariæ. Fatidicam etiam eſſe dixerunt, quæ futura hominibus prædiceret, & rerum incertos eventus explicaret. Hanc à Iove compreſſam fabulatur Heſiodus in Theogonia, peperiſſe horas Εὐνομίην τε Δίκην τε ϗ εἰρηνὴν τεθαλοῖαν. Poſt obitum ad cœlos remeaſſe credita eſt, & illic plurimùm authoritatis adepta; Iuſticiæ præeſſe; regibus regni iura præſcribere; populos ad obſequium erga præfectos cogere, æſtimata eſt:

denique in tanta veneratione fuit, vt ſine eius numine exiſtimaverint mundum conſtare non poſſe. Ideo illi Templa & honores divinos ſtatuerunt. Iam ante Deucalionis diluvium illi ſtructum erat delubrum in Bœotia ad Cephiſſum amnem, vbi ſacras ſortes dare dicebatur: Huc veniſſe Deucalionem & Pyrrham canit Ovidius *Metamorph.* 1. vt Deam conſulerent, qua arte genus humanum quod diluvio perierat, reparabile eſſet; quibus reſpondit Dea, velarent caput, oſſaq; magnæ parentis, id eſt lapides qui in corpore terræ, magnæ parentis hominum, ſunt velut oſſa, poſt terga iactarent.

CARMENTA

Carmenta Mercurij filia.

Fata Italos ventura docens Evandria mater
Est inter Latias annumerata Deas.

CARMENTA

EA alio nomine Themis & Nicoſtrata dicta eſt : fuitq; Ionij Regis Arcadiæ filia. Carmenta appellata vel à Carmine, cùm enim fatidica eſſet, oracula carminibus reddere ſolebat; vel quaſi *carens mente*, propter furorem quo cùm enthuſiaſmo correpta erat, invadebatur. Ea mater fuit Evandri. De his Livius lib.1. Dec.1. *Evander tum ea loca profugus ex Peloponneſo, authoritate magis quàm imperio regebat: venerabilis vir miraculo literarum, rei novæ inter rudes artium populos: venerabilior divinitate credita Carmentæ matris, quam fatiloquam ante Sibyllæ adventum in Italiam miratæ hæ gentes fuerunt.*

Carmenta itaque propter inſignem pietatem & futurorum præſcientiam, exiſtimata eſt commercium familiare habere cum Diis, quorum numine afflata prænoſceret futura, & prædiceret hominibus ad eorum conſervationem. Ideo pro Dea culta eſt inter Aborigenes & Arcades Tiberis incolas : Sacraq; illi inſtituta ſunt *Carmentalia*, quæ quotannis celebrabantur à matronis 18. Cal. Februarij : ab ea dicta eſt porta *Carmentalis*, ſub Capitolio,

ubi

vbi illi templum extructum à matronis Romanis versus Tiberim: Ita enim Solinus, *Pars infima Capitolini montis habitaculum Carmentæ fuit, vbi & Carmentale fanum est; à quo Carmentalis portæ nomen.* Vnde & P. Victor in VIII. vrbis Regione ponit *Templum Carmentale.*

Dicitur autem Carmenta ex Arcadia literarum Græcarum caracteres primùm in Italiam attulisse, & iis conceptum mentis exprimere scripto docuisse: quæ res priùs incognita Aborigenibus, mirifica judicata est, & divini ingenij certissimum argumentum. Quod & superiori seculo contigisse legimus Americanis.

Cassandra Priami et Hecubæ filia.

Prædixit Troiæ excidium Priameia Virgo:
Atque Agamemnoniæ tela cruenta necis.

CASSANDRA.

SCholiaſtes Homeri *in Iliad. B.* tradit, Priamum regem ex Hecuba vxore, Helenum & Caſſandram ſuſcepiſſe: Infantes in templo Apollinis Thymbræi, vbi γενέθλια celebrabant, colludentes obdormiviſſe: Famulas quibus puerorum cura erat demandata, temulentiores eorum oblitas domum abiiſſe: Poſtridiè in templum reverſas, vidiſſe ſerpentes linguis puerorum ſenſoria organa obſtruere; Territas vociferationem edidiſſe: Serpentes clamore excitas, ſub proximas lauros ſe abdidiſſe: Infantes nihil omninò oblæſos exinde vaticinio claros fuiſſe. Cæterùm Caſſandram dici opinantur, quia Caſin, id eſt fratrem Hectora, ſtrenuum habuerit, ac virilem inprimis. Eadem & Alexandra nuncupatur παρὰ τὸ ἀλύξαι, quoniam congreſſus hominum vitavit maximè; vel ab ἀλέξειν, quia vaticinando prodeſſet pluribus. Plutarchus *in Agide*, refert Caſſandram diem ſuum obiiſſe Thalamis, vrbe Græciæ, vbi & Templum habuit oraculis & vndequaque hominum confluentium frequentia celeberrimum, ibique Paſiphaen vo-

Cælius Rhod. l. 24. 6.

cari διὰ τὸ πᾶσι φαίνειν τὰ μαντεία, quod omnibus vaticinia declararet.

Lycophron in Cassandra. *Virg. Aen.2.8.* *Propert. l.3.*

Caſſandræ autem hiſtoria aut fabula hæc eſt. Fuit puella eximiâ formâ, ideòq; perditè ab Apolline amata; qui cùm eius concubitum ambiret, puellâq; potiri non poſſet, hanc iubet poſcere quodcunque vellet, ſeq; id præſtaturum per Stygiam paludem iurat, modò corporis copiam faciat. Illa hac conditione promittit, modò divinandi artem edoceatur; quam cùm Apollo tribuiſſet, à Caſſandra quæ impuro promiſſo ſtare noluit, deluſus eſt. Is repulſam ægrè ferens, cùm vaticinandi donum ſacramento conceſſum, revocare non poſſet, ab ea petit, vt ſibi ſaltem oſculum daret, quod cùm illa præſtitiſſet, os eius inſpuit Apollo, effecitq; vt Caſſandra quidem vera vaticinaretur, ſed vt eius vaticiniis nemo fidem adhiberet. *Virg. Aen.2.*

--- --- Fatis aperit Caſſandra futuris
Ora, Dei iuſſu non vnquam credita Teucris.

Item *Aeneid.3.*

Sola mihi tales caſus Caſſandra canebat;
Sed quis ad Heſperiæ venturos littora Teucros
Crederet? aut quē tum vates Caſſandra moveret?

Fruſtra itaque prædixit Troianis omnia mala,

mala, quæ ſi illi recta ſuadenti creditum eſſet, vitari potuiſſent. Primò enim cùm ſomniaſſet Hecuba eius mater, Paridem vtero geſtans, ſe facem ardentem peperiſſe, Caſſandra interpretata eſt, puerum qui naſciturus, cauſam futurum incendij Troiæ; quod & evenit ob raptam à Paride Helenam Menelaï vxorem. Deinde cùm decimo Iliacæ obſidionis anno, equus ille ligneus ad vrbis mœnia duceretur, Caſſandra machinam illam fatalem eſſe prædixit, ac proinde in vrbem minimè admittendam; ſed nemo ſalutaribus eius admonitionibus fidem adhibuit. Admiſſus eſt itaque equus, in quo latebant validiſſimi Græcorum duces, qui noctu machinâ per Sinonem apertâ erumpentes, portam vrbis recluſerunt, Græcoſq; reverſos ex Tenedo admiſerunt, & Ilium ferro flammaq; deleverunt.

Venerat Geraſtus Mygdonis regis Thraciæ filius, ad Troiam, Phrygibus opem laturus; is inſano Caſſandræ incenſus amore erat, eiq; deſponſatus; hunc Caſſandra identidem monebat vt ſe in Thraciam reciperet, alioqui ipſum cum Ilio periturum, quod & accidit: cùm enim ea nocte qua vrbs incenſa eſt, auxilium conaretur ferre Caſſandræ, quam Aiax

Oileus crinibus arreptam trahebat in Minervæ templum, vbi & vim intulit puellæ, à Peneleo Bœotorum duce, interfectus est,

Infælix, qui non sponsæ præcepta furentis
Audierat &c. *Furentis*, id est vaticinantis.

At stuprum Cassandræ non impunè tulit Aiax: Eo enim irritata Minerva, illum, cùm domum repeteret post excidium Troiæ, medio mari ictum fulmine, cum navi miserando perdidit naufragio. Misella verò Cassandra tot malis superstes, in prædæ divisione, Agamemnoni Græcorum Imperatori sortitò obtigit. Cùm reditum pararet herus, eum seriò admonuit Cassandra, vt sibi caveret ab insidiis vxoris, cuius proditione interimeretur. Sed prædictiones mulieris, ceu deliræ, risit Agamemnon, quas tamen exitus verissimas esse comprobavit. Agamemnon enim post varia terra mariq; emensa discrimina, Mycenas venit, vbi à Clitemnestra vxore, conspiratione facta cum Ægistho adultero, vnà cum Cassandra trucidatus est.

Quæ de Cassandra vera monente, cui tamen semper fides defuit, narrant Poëtæ, mythologicè interpretantur nonnulli; aiuntq; fabulam in eos confictam qui ingenio sunt per-

vicaci & aſpero, nec ſe Apollini, *id eſt*, Deo Harmoniæ ſubmittere volunt, vt rerum modos & menſuras, ſermonumq; veluti tonos, acutos & graves, aurium etiam magis peritarum, & magis vulgarium differentias, tempora denique tum loquendi, tum ſilendi, ediſcant & obſervent: licet enim ſint prudentes & liberi, & conſilia afferant ſana & bona, nunquam tamen ferè ſuaſu & impetu ſuo proficiunt; neque ad res tractandas efficaces ſunt; ſed potiùs exitium iis apud quos ſe ingerunt maturant; & tum demum poſt calamitatem & eventum, vt vates & in longum proſpicientes, celebrantur. Sanè huius rei exemplum eminet in M. Catone Vticenſi. Ille enim interitum patriæ & tyrannidem, primò ex conſpiratione, deinde ex contentione Cæſaris cum Pompeio ſecutam, diu antè tanquam è ſpecula prævidit, & velut è tripode prædixit; ſed nihil profecit interim, verùm obfuit potiùs, & mala patriæ acceleravit. Id quod prudenter advertit, & eleganter deſcribit Cicero, cum ad amicum ita ſcribit, *Cato optimè ſentit, ſed nocet interdum Reipublicæ: loquitur enim tanquam in Republica Platonis, non tanquam in fæce Romuli.*

Baco de Sapientia Veterum.

Polyxo.

Lemnia sum Vates, Phoebo dilecta Polyxo;
Vlcisci facinus per scelus ausa virûm.

POLYXO

DVas mulieres nomine Polyxo celebrat antiquitas ; vnam Argivam Tlepolemi Principis Rhodij, qui in expeditione Trojana cecidit, vxorem; quæ famoſa reddita eſt cæde Helenæ. Cùm enim mortuo Menelao, ab eius filiis pulſa eſſet Rhodumq́; veniſſet ad Polyxo cognatam ſuam; hæc necem mariti vlciſci cupiens, Helenam hoſpitio excepit, & in eam dum lavabat, ancillas furiarum ornatu immiſit, quæ illam prehenſam & ad arborem ſuſpenſam, laqueo necarunt; vt refert Pauſanias *in Laconicis*. Altera verò fuit Polyxo maga, atque à mendace & homicida ſpiritu obſeſſa, quæ Lemnios alioſq; Græciæ populos decepit. Fuit enim Lemnia & Sacerdos Apollinis, quæ ſciſcitantibus reddebat oracula ac futura prædicebat, magno hominum concurſu.

Narrant, aliquando Lemnias mulieres Superis omnibus ſacrum feciſſe, Iunoni maximè Pronubæ nuptiarum præſidi; Dianæ item Lucinæ, quæ parturientibus & infantibus in lucem venientibus opem ferret; vnius Veneris

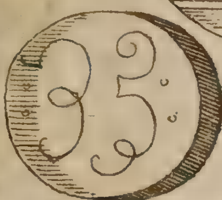
numen consultò neglexisse; quod esset incitatrix ad insanas libidines quibus iuventus à nuptiali thoro avocatur. Hunc contemptum Venus cùm ferre non posset, in matronas Lemnias animadvertere statuit. Mephitim graveolentiæ Deam immittit, quæ mulierum alis & inguinibus virus suum immitteret; vnde factum vt maritis fætore essent intolerabiles. Hi itaque vxoribus repudio misso, nuptias mutarunt, & thalamo puellas è Thracia atque Asia accitas, substituerunt. Lemniæ matronæ ignominioso hoc divortio perculsæ, Polyxûs vatis consilium requirunt; ea suadet vt conjuratione facta omnes viri trucidentur. Immane id consilium, statim executioni mandatum est; viros enim nihil tale timentes, per somnum adortos omnes iugularunt. Post interfectos viros, Lemniæ mulieres, hortatu Polyxûs Venerem placare studuerunt, & avertendæ graveolentiæ causa hircum & capram Deæ immolarunt, quibus victimis reconciliata est Venus. Sed tetro in posterùm avertendo odore, secum terram illam Lemniam, redactam in pastillos & sigillo capræ, seu vt vult Galenus, Dianæ signatam, gestabant. Etiamnum hodiè ea terra quæ *Sigillata* vulgò dicitur ab impressione

ſione putà ſigilli, ſummo eſt in precio. Vt verò olim ſignum capræ vel ſtellæ, ita nunc caracteres Turcici, adulterationis metu, globulis illius terræ imprimuntur. Literis Arabicis inſcribitur *Tin imachton*, hoc eſt; *Terra ſigillata*. Locus vnde terra illa eruitur ita abſconditus eſt & tectus, vt niſi ab accolis cognoſci nullo modo poſſit. Effoditur ſtatuto tempore ac ſolenni ritu, eamque magna difficultate robuſtiſſimi foſſores, in profundiſſimis venis latitantem, rimantur & perquirunt. De hac Buſbequius Epiſtola 3. ſic ſcribit. *Fuit*, inquit, *Græcorum inſtitutum vt non niſi ſexto die Auguſti, feſto Transfigurationis Domini, ſpecus recluderetur, vnde in Lemno terra, quam* Αἴγος σφραγῖδα *à ſigillo capræ, vocabant, hauritur. Idem inſtitutum hodieque ſervant Turcæ; & vt olim Sacerdos Græcus liturgiam ibi celebrabat, ſic & illam hodie celebrari volunt, ipſi quidem ſacrorum ex longinquo tantùm ſpectatores.* Pinguis eſt illa terra, mollis, adſtringens, rubricæ aliquando non diſſimilis, niſi quod manus contrectantium non inficit. Memorabile verò eſt, non modò ex hac terrâ ſeu argillâ, ſpecioſiſſima elaborari vaſa; ſed eſſe quoque eius vſum in Medicinâ commendatum; quippe

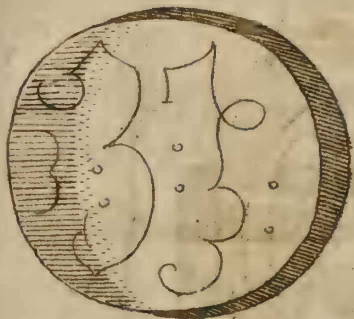
& adſtringens eſt, quod ex adhæſu ad linguam probatur; vnde vſurpatur ſiſtendis profluviis, ac potiſſimùm ſanguinis: & vim alexipharmacam habet; vnde adverſus ſerpentum morſus aliaq; venena, eſt vſui: eoq; nomine etiam vaſa ex eâ confecta, precioſa habentur. Cæterùm P. Belonus Obſerv. lib. 22. proponit typos terræ ſigillatæ imprimi ſolitos, hac forma.

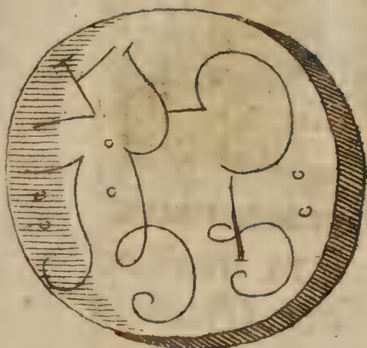

Hirtia Sesostris Aegyptioru regis filia.

Sesostris pater est Aegypti sceptra habitur,
Is Colchos bello deprimet atq; Getas.

HIRTIA

HErodotus *lib.* 2. Sesostri inter Reges Ægypti primas defert; qui multas nationes debellavit, & subactarum trophæa variis in locis posuit, ex quibus se multa vidisse ipse testatur. Sesostrim autẽ eximia belli facinora suasu & consilio Hirtiæ filiæ suscepisse aiunt. Erat enim mulier illa fatidica Serapidis ministerio dicata, cuius afflatu plurima prædicere credebatur. Hæc patri suasit vt Colchis bellum inferret, certam enim victoriam à Diis promitti: id fœlix eventus brevi comprobavit; expugnatis enim vrbibus, tota se provincia eius potestati permisit. Iterùm author fuit Sesostri, vt Mæridi tum Ægypti regi potentissimo bellum inferret, propicios Deos victoriam spondere. Illum Sesostris invasit & superavit; præfuitq; Ægypto summa fælicitate. Is fuit qui templa magnificentissima per totam Ægyptum maximis sumptibus ædificari curavit; in quibus fuit illud Alexandrinum Serapidis, de quo diximus in Serapide.

FINIS.

IN NOCTE CONSILIUM
P.C.

INDEX NOMINVM ET RERVM.

Cham

E. G. Allen £/ 2/18/99

FINIS.

